

การทดลองสอนการถ่ายภาพคอมพิวเตอร์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แก่เด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออก

16 ส.ค. 2528

นวลละออ สุภาณล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาควิชาจิตวิทยา
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 10110 โทร. 2584002-3

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

155631

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุน
จากงบประมาณแผ่นดิน หมวดเงินอุดหนุน
ปีงบประมาณ 2527

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ตามความมุ่งหมายก็ด้วยความช่วยเหลือจากศาสตราจารย์
ปราณี ชนะชานันท์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งได้สนับสนุนโครงการวิจัยนี้ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ชรรมา หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา ที่ได้ช่วยเหลือให้คำแนะนำ
ในการวิจัย อาจารย์ไพพรรณ อินทนิล อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว บางแสน
ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก ส่วนในระยะดำเนินการวิจัย
ก็ได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์วิชาลัยครูจันทบุรีหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วย-
ศาสตราจารย์ไพโรธ เลิศพิริยะกมล อธิการวิทยาลัยครูจันทบุรี ที่ได้อนุญาตให้นักศึกษาวิทยาลัย
นี้เป็นกลุ่มตัวอย่างและยังอำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสถานที่รวมทั้งการใช้สื่อการสอน
ต่างๆด้วย อาจารย์ไพเราะ วรรณสุข และอาจารย์อุทร ชัยศรี ก็เป็นบุคคลสำคัญในการ
ช่วยติดต่อและประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างให้เป็นอย่างดี

นอกจากท่านที่ได้กล่าวนามมาแล้ว ยังมีผู้ใกล้ชิดอีกหลายท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ
เป็นที่ปรึกษา ช่วยเสนอแนะ ช่วยแก้ปัญหา และให้กำลังใจ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกขอบพระคุณเป็น
อย่างยิ่ง

นวลละออ สุภาผล

ธันวาคม 2527

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	13
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	13
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	13
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	14
	นิยามศัพท์เฉพาะ	15
บทที่ 2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	17
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	23
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้	25
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ	28
	สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า	33
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	34
	กลุ่มตัวอย่าง	34
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	34
	วิธีดำเนินการทดลอง	37
	ลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล	38
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	39
บทที่ 4	ผลการศึกษาค้นคว้า	42
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	42
	การวิเคราะห์ข้อมูล	42
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	43

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ	47
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	47
กลุ่มตัวอย่าง	47
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	47
วิธีดำเนินการทดลอง	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
อภิปรายผล	49
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	52
บรรณานุกรม	56
ภาคผนวก ก. โครงการสอนความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก	60
ภาคผนวก ข. เนื้อเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก	76
ภาคผนวก ค. – แบบทดสอบวัดความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก	136
– แบบทดสอบถามวัดเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก	
ภาคผนวก ง. ตารางวิเคราะห์ข้อสอบและแบบสอบถาม	160
บทคัดย่อ	163

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นระหว่าง กลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการสอน	43
2	ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดกในวัฒนธรรม ท้องถิ่นระหว่าง กลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการสอน	44
3	ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นระหว่าง กลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุมภายหลัง ดำเนินการสอน	45
4	ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นระหว่าง กลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุมภายหลัง ดำเนินการสอน	46

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่สามารถรักษาความมั่นคง อิสระภาพและเอกราชของชาติไว้ได้ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของประเทศที่มีอิทธิพลและมีกำลังเหนือกว่า กล่าวได้ว่าที่เราสามารถรักษาเอกราชไว้ได้นั้นก็เนื่องจากองค์ประกอบสำคัญ

2 ประการ คือ ประการแรกเรามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถในการปกครอง การดำเนินนโยบาย และการคิดแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างเฉลียวฉลาดและรอบคอบ ประการที่สองเรามีมรดกทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ทำให้คนไทยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีพลังยึดเหนี่ยวรวมกัน จึงไม่เกิดความสับสนวุ่นวายในการดำเนินชีวิตและการวางรูปแบบทางสังคม

วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะดำรงชาติ เอกราช และความเป็นอยู่อย่างคนไทยไว้ และถ้าคนไทยมีความเอาใจใส่ในวัฒนธรรมของตน รู้คุณค่าและรู้วิธีการที่จะรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดทั้งหาวิธีส่งเสริมให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ประเทศชาติก็จะเจริญรุ่งเรืองและมีเอกลักษณ์ประจำชาติ—ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจอย่างสูงสุดของคนไทย—

วัฒนธรรมไทยได้วิวัฒนาการและมีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัย และหลายชั่วอายุคน หากจะเริ่มค้นประวัติศาสตร์ของชาติตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ครบถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน วัฒนธรรมทั้งทางกายวัตถุและจิตใจของคนไทยได้มีการสร้างสรรค์ปรากฏหลักฐานเป็นมรดกตกทอดจนถึงปัจจุบันมากมาย กล่าวได้ว่าประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่น่าภูมิใจ ควรค่าแก่การรักษาหวงแหนและพัฒนาเพื่อให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น และความเจริญในสังคมสืบต่อไป

วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะทำให้กลุ่มคนในชาติมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะต่างก็มีองค์ประกอบหลายอย่างรวมกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ เป็นต้น หรือกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทำให้กลุ่มคนมีปทัสฐาน (Norm) ร่วมกัน

4 ประการ ดังนี้

1. ปทัสฐานทางความคิด (Cognitive norm) คือเกิดความรู้และคิดในเรื่องหนึ่งเรื่องใดตรงกันแล้วจึงเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา

2. ปทัสฐานทางชนบทนิยมประเพณี (Conventional norm) คือมีความประพฤติการกระทำต่างๆ เป็นไปในทำนองเดียวกัน

3. ปทัสฐานทางสุนทรียะ (Esthetic norm) มีรสนิยมเห็นความสวยความงาม มีความพึงพอใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน

4. ปทัสฐานทางศีลธรรม (Moral norm) มีศีลธรรมและจริยธรรมต่างๆ ตรงกัน

สภาพวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในปัจจุบัน ประเทศชาติเริ่มขาดแคลนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมกับกาลเวลา มรดกทางวัฒนธรรมทั้งทางวัตถุและจิตใจที่สั่งสมถูกทำลายทั้งโดยธรรมชาติและการทำลายด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นปัญหาวัฒนธรรมทางค่านิยมยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ปัญหาคังกลาว ไค่แก ปัญหาค่านิยม จริยธรรม ปัญหาการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และค่านิยมที่เน้นหนักทางวัตถุ เป็นต้น วัตถุและศาสนาไม่ได้เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเช่นในอดีต จารีตประเพณีชนบทนิยมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปจากความนิยมในหมู่เยาวชน โบราณสถาน โบราณวัตถุ อันเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษนอกจากจะถูกรื้อถอนและถูกทำลายโดยธรรมชาติแล้ว ยังถูกทำลายด้วยมนุษย์ เช่น การขโมยศักดิ์เสียพระพุทธรูป และการซุกซ่อนหาของเก่าที่มีค่า เป็นต้น ปัญหาคังกลาวจึงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

การแก้ไขปัญหามาเพื่อดำรงรักษาวัฒนธรรมไว้นั้นจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของวัฒนธรรม

3 ประการต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมนั้นสามารถถ่ายทอดได้ (Transfer) คือสามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งได้

2. วัฒนธรรมนั้นสามารถเรียนรู้ได้ (Learning) เป็นการเรียนรู้จากข้อมูลต่างๆ หรือจากประสบการณ์หรือจากการมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับบุคคลอื่น

3. กลุ่มคนในสังคมนั้นมีความคิดเห็นตรงกันว่าวัฒนธรรมนั้นเหมาะสม (According) และจัดเป็นระเบียบของสังคมนั้น

เมื่อพิจารณาวัฒนธรรมไทยจะเห็นว่ามียุคลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าวมานี้
 ดังนั้นเมื่อเราต้องการให้วัฒนธรรมไทยดำรงอยู่ เราก็จำเป็นต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมของเรา
 ไปยังคนรุ่นต่อไป เพื่อปลูกฝังทั้งด้านความรู้และเจตคติให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยนั้นมีคุณค่า
 และมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสังคมและบุคลิกภาพของคนไทย

ในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาและเพื่ออนุรักษ์ตลอดจนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
 ระดับชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะ-
 กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 229) ระบุสาระสำคัญไว้ดังนี้

1. ปัญหาวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน มีปัญหาสำคัญ 4 เรื่อง คือ

1.1 ปัญหาศาสนา จริยธรรม และคุณธรรมของสังคม จากการสำรวจ
 ของกรมการศาสนา ปี 2522 เปรียบเทียบกับปี 2503 ได้จำนวนนับถือศาสนาต่างๆดังนี้
 ปี 2522 ประชาชนนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95.24 อิสลามร้อยละ 4.02 ศาสนาคริสต์
 ร้อยละ .60 ศาสนาฮินดู ซิกข์และอื่นๆร้อยละ .14 ส่วนปี 2503 ประชาชนนับถือศาสนา
 พุทธร้อยละ 95.30 อิสลามร้อยละ 3.91 ศาสนาคริสต์ร้อยละ .57 ฮินดูและซิกข์ร้อยละ

.22 จากสถิติดังกล่าวจะเห็นว่าศาสนาพุทธ เป็นศาสนาหลักใหญ่ของคนในชาติ คือประมาณ
 ร้อยละ 95 ดังนั้นพื้นฐานความเชื่อในการดำรงชีวิตของคนไทยจะได้รับอิทธิพลจากคำสอนทาง
 พุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใดๆในสังคม ทางด้านจริยธรรม คุณธรรม
 ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมในสังคมทางบวกและลบย่อมเกิดปัญหาจากคนกลุ่มศาสนาพุทธ เป็น
 ส่วนใหญ่ การแก้ปัญหาคงต้องมุ่งแก้ไขที่กลุ่มพุทธศาสนิกชน

1.2 ปัญหาการศิลปวัฒนธรรมของชาติ จากประวัติศาสตร์ของชาติอันยาวนาน
 บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์งานทางศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นมรดกของชาติไว้มากมายทั้งทางด้านวัตถุ
 และจิตใจ แต่ในยุคปัจจุบันเป็นยุคของความเสื่อมโทรมทางด้านนี้อย่างมาก จึงจะเห็นได้จาก
 พฤติกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ เช่น การลักลอบตัดเศียรพระพุทธรูป การลักลอบทำลาย
 โบราณสถาน ปูนียสถาน หรือการปล่อยปละละเลยไม่ทำนุบำรุงดูแลตามสมควรต่อโบราณสถาน
 ประวัติศาสตร์สถาน ศิลปกรรม และถาวรวัตถุต่างๆ ทำให้เกิดการบุกรุก ทำลายหรือเสื่อมโทรม
 ไปตามกาลเวลา ทั้งนี้เนื่องจากไม่ได้ให้ความสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น เช่น การแตกแถว

ขององค์พุทธไสยาสน์ วัดโพธิ์ การพังทลายขององค์พระสถูปพระธาตุพนม การพังทลายของประตูเมืองโบราณ เชียงใหม่ เป็นต้น การขาดความสำนึกในคุณค่าของงานสร้างสรรค์ทางศิลปกรรม แสดงให้เห็นค่านิยมของคนในปัจจุบันต่อมรดกอันล้ำค่าทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นว่า ได้ตกต่ำลงเป็นอันมาก

1.3 ปัญหาทางค่านิยมชนบทรรมนิยม จารีตประเพณี ภาษา กฎระเบียบ และค่านิยมในสังคม กล่าวได้ว่าคนไทยรุ่นหลังทอดทิ้งชนบทรรมนิยม จารีตประเพณี และหันไปใช้วัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น กลุ่มที่มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่ได้ผูกพันกับวัฒนธรรมต่างชาติมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เช่น การทอดทิ้งวัฒนธรรมไทยไปใช้วัฒนธรรมต่างชาติ การนิยมแต่งกายชุดสากลมากกว่าการแต่งกายพื้นเมือง หรือการนิยมรับประทานอาหารฝรั่งมากกว่าอาหารไทย เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้กำลังกลายเป็นปัญหาสังคมประจำวันที่คนปัจจุบันชินชา หากปัญหานี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข การแก้ปัญหาสังคมและการยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชาติย่อมไม่ไ้ผล

1.4 ปัญหาทางค่านิยมเอกภาพในการบริหารงานวัฒนธรรมของชาติโดยส่วนรวม ขอบข่ายและปริมาณงานด้านวัฒนธรรมของชาติครอบคลุมทุกจังหวัดและทุกพื้นที่ แต่ปัจจุบันงานทั้งทางด้านการบริหารและการปฏิบัติยังขึ้นตรงอยู่กับหน่วยงานกลางระดับกรมเป็นใหญ่ หลายหน่วยงาน เช่น กรมศิลปากร กรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ฯลฯ ยังขาดนโยบายร่วมแห่งชาติ จุดประสงค์ เป้าหมาย รวมถึงการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน การดำเนินงานและการประสานงานจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมของชาติเพิ่มขึ้น จึงต้องแก้ไขปัญหานี้โดยรีบด่วน เพื่อให้การแก้ปัญหาส่วนรวมของประเทศมีความคล่องตัวและเป็นเอกภาพ

2. แนวนโยบาย นโยบายเพื่อแก้ปัญหาทางวัฒนธรรมที่สำคัญมีดังนี้

2.1 เร่งทำนุบำรุงส่งเสริมศาสนาให้เป็นที่ยึดมั่นทางจิตใจ และพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม ของประชาชนทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

2.2 เร่งทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ เพื่อปลูกฝังให้คนในชาติเกิดความรักและมีความคิดสร้างสรรค์ความสวยงาม ความมีระเบียบ อนุรักษ์สืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติ และเกิดความนิยมในการผลิต

และใช้ผลิตทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย

2.3 เร่งทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมทางชนบทธรรมเนียม ราชประเพณี จารีตประเพณี และภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติ

3. การทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ และการทำนุบำรุงส่งเสริม ค่านิยมธรรมเนียม จารีตประเพณี ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนา ฯ ส่วนที่สำคัญๆดังนี้

3.1 เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติทุกสาขา โดยอาศัยสื่อมวลชนทุกรูปแบบทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่า และ เกิดความสำนึกในการร่วมมือทำนุบำรุงรักษาสืบต่อกิจศิลปวัฒนธรรมที่ดำรงมาให้งดอยู่เป็นเอกลักษณ์ ของชาติสืบไป

3.2 ศึกษา ค้นคว้า วิจัย ส่งเสริมรักษา บูรณะ ซ่อมแซม ป้องกันมรดกทาง ศิลปวัฒนธรรมของชาติในส่วนที่กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรักชาติ ห่วงแหนและรักษาไว้ให้เป็น มรดกสืบทอดต่อไป อันได้แก่โบราณวัตถุสถาน วรรณกรรม นาฏศิลป์ คณิต การละเล่นพื้นเมือง ฯลฯ เพื่อมิให้สูญหายสูญหายทั้งโดยมนุษย์และธรรมชาติ โดยการเร่งสำรวจ รวบรวมจัดทำ ทะเบียนมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ พัฒนากำหนดมาตรฐานศิลปวัฒนธรรม ปรับปรุงกฎหมาย ในการป้องกัน และปราบปรามการทำลายมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

3.3 ส่งเสริมและปรับปรุงการศึกษาศิลปวัฒนธรรมของชาติให้กว้างขวางในส่วน ภูมิภาค และเปิดโอกาสให้ประชาชนนอกระบบการศึกษาได้มีโอกาสรับการฝึกอบรมเพื่อการไป ประกอบอาชีพ และสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาอื่นๆ ร่วมผลิตบุคลากรทางวัฒนธรรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะการผลิตครูนาฏศิลป์ คณิต และช่างศิลป์

3.4 ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในสาขาต่างๆ ของ ประชาชนในชนบทท้องถื่นให้เกิดการมีรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่นสืบต่อไป

3.5 พัฒนา ปรับปรุง สร้างสรรค์ เผยแพร่ ค่านิยมและชนบทธรรมเนียมประเพณีไทย โดยการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ปลุกฝังค่านิยมที่ดีงามและเหมาะสมแก่เยาวชนและประชาชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของชนบทธรรมเนียมประเพณีไทย เพื่อความภาคภูมิใจที่จะประพฤติปฏิบัติ

ด้วยการให้การศึกษาระบบโรงเรียนในเชิงปฏิบัติจริง และนอกระบบโรงเรียนแก่บิดา มารดา โดยใช้ศูนย์วัฒนธรรมของท้องถิ่นและสื่อมวลชนทุกประเภท เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นจริงในปัจจุบัน เช่น ค่านิยม ระเบียบวินัย ประหยัด มานะ อคทน เป็นต้น นอกจากนี้กำหนดให้มีกฎหมาย ขอบังคับ เพื่อป้องกันการทำลายวัฒนธรรมที่เลื่องลือ

3.6 พันฟู ส่งเสริม และเผยแพร่งานรัฐพิธี พระราชพิธี และโบราณราชประเพณี ให้เยาวชนและประชาชนตระหนักถึงความผูกพันที่พระมหากษัตริย์ทรงมีต่อพสกนิกร ความมั่นคงสงบสุขของชุมชนและชาติบ้านเมืองที่มีมาแต่อดีต เช่น พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ และการเสด็จบำเพ็ญพระราชกุศลในเทศกาลต่างๆ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญหรือเทศกาลดังกล่าวร่วมกับหน่วยงานทั้งราชการและเอกชน โดยเฉพาะสื่อมวลชนทุกประเภทให้กว้างขวางขึ้น

3.7 ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ไขมลพิษทางวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี อันเกิดจากอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติในรูปของภาพยนตร์ การแสดง การโฆษณา สินค้า สถานเริงรมย์ และสิ่งตีพิมพ์ที่ไม่นำเยาวชนและประชาชนให้เกิดค่านิยมยกย่องจะยึดถือ ประพฤติปฏิบัติตามมากขึ้น โดยการควบคุม ตรวจสอบ ระงับ จับกุม ภายใต้กฎหมายที่มีอยู่ปัจจุบันอย่างจริงจัง และปรับปรุงกฎหมายขอบังคับให้เอื้ออำนวยต่อการป้องกันการทำลายวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาติให้รัดกุมยิ่งขึ้น

3.8 แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางชนบทธรรมเนียมประเพณีไทยระหว่างภาคในประเทศ และระหว่างประเทศ เพื่อให้ประชาชนแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่นได้มีความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการจัดกิจกรรมร่วมกันของภาคต่างๆ ขึ้นในแต่ละภาค โดยการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาคนั้นๆ และจัดกิจกรรมการแสดงสัญจรจากหน่วยงานกลาง เช่น กรมศิลปากร หรือสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อการเผยแพร่ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

3.9 ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัย และพัฒนาแบบแผนของชนบทธรรมเนียมประเพณี ด้วยการจูงใจ และกระตุ้นนักวิชาการที่มีอยู่ในหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ให้เพิ่มความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษา ค้นคว้า อันนำไปสู่การพัฒนาแบบแผนของวัฒนธรรมของชาติ โดยส่วนรวม

จะเห็นได้ว่าปัญหาวัฒนธรรมไทยนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญระดับชาติ โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการเพื่อให้แผนฯ นี้ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะไม่แยกออกจากกลุ่มชน คำว่า "สังคมและวัฒนธรรม" ย่อมไปควบคู่กันเสมอ และเมื่อพิจารณาจากกลุ่มคนในสังคมจะแยกได้ 3 ระดับคือ ระดับชุมชนหมู่บ้าน ระดับชุมชนเมือง และระดับชุมชนนคร ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีหลายลักษณะ เช่น วัฒนธรรมใหญ่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแม่บทและวัฒนธรรมย่อยเฉพาะท้องถิ่น เป็นต้น วัฒนธรรมของชุมชนแต่ละระดับมีความสำคัญมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ ดังนั้นการศึกษาในเรื่องวัฒนธรรมจะต้องทำความเข้าใจทั้งวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมย่อย คือวัฒนธรรมใหญ่ของชาติจะประกอบด้วยวัฒนธรรมย่อยต่างๆ เช่น วัฒนธรรมย่อยระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชน และระดับเมือง เป็นต้น วัฒนธรรมย่อยที่สำคัญระดับหนึ่ง คือ วัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่นซึ่งเป็นวัฒนธรรมภายในภาคต่างๆ คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในแต่ละวัฒนธรรมย่อยจะมีการปฏิบัติสิ่งต่างๆอันเป็นที่ยอมรับและเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูด การละเล่น ระเบียบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนศิลปะต่างๆ เป็นต้น และนอกจากนี้วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ การค่ออยู่ในทางธรรมชาติและทางสังคมของคนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นเป็นตัวกำหนด รวมทั้งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อ้างจากเกียรติศักดิ์ อิชยานันท์-2524 : 127) ได้ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยกล่าวว่า "ศิลปะ-วัฒนธรรมไทยมีกำเนิดในท้องถิ่น แล้วได้รับการประดับตกแต่งและขัดเกลาในส่วนกลางโดยผู้เชี่ยวชาญอีกทอดหนึ่งในรูปของวิวัฒนาการ ดังนั้นการฟื้นฟูบำรุงรักษาและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติ จึงควรทำความเข้าใจไปทั้งของระดับชาติซึ่งมีลักษณะบูรณาการ (Integrated) จากท้องถิ่นต่างๆและของท้องถิ่นเองซึ่งส่วนใหญ่เป็นของดั้งเดิม" และอีกตอนหนึ่งได้กล่าวถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ในนโยบายแห่งชาติ ความว่า "รัฐพึงสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน และวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่า

และยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความผสมผสานทางวัฒนธรรมอันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชาติ และมีความรัก ห่วงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น"

การส่งเสริมวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรีบดำเนินการโดยเร่งด่วน ดังแนวคิดของ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ 2524 : 143 - 148) ซึ่งได้เสนอความคิดเห็นว่า "ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างแรงต้านทานวัฒนธรรมต่างชาติที่กำลังแผ่ขยายเข้ามาครอบงำสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความสามัคคี และบำรุงขวัญคนในท้องถิ่นให้เกิดความภาคภูมิใจ มีความรักและห่วงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน วิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นดำเนินการได้หลายรูปแบบ อาทิ การส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ ส่งเสริมเพื่อปลูกฝัง ส่งเสริมเพื่อการเผยแพร่ และส่งเสริมเพื่อให้เกิดบูรณาการกับวัฒนธรรมต่างชาติที่เลือกสรรแล้ว" เป็นต้น

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้เห็นด้วยกับความจำเป็นที่จะดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายแห่งชาติดังกล่าวข้างต้นจึงได้ตั้งโครงการวิจัยเรื่อง "การทดลองสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ไว้ในแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ช่วงแผนพัฒนา ฯ ระยะ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 จุดมุ่งหมายสำคัญของโครงการคือทดลองสอนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแก่เด็กวัยรุ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคนี้

สภาพสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องศึกษาลักษณะสภาพสังคมของภาคนี้เป็นประการแรกเสียก่อน ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมเป็นเงื่อนไขของการเกิดวัฒนธรรม

องค์ประกอบสภาพสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสิ่งสำคัญ 2 ประการที่เป็นจุดเริ่มต้นของสภาพสังคมหรือสิ่งแวดล้อมทางสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์ของภาคนี้มีความแตกต่างไปจากภาคอื่นๆ คือ ลักษณะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแบ่งได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ที่ราบลุ่ม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยที่ราบลุ่ม เช่น ทางตอนเหนือและทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของภาค เป็นบริเวณที่ราบลุ่ม มีชุมชนหรือสังคมอยู่ในที่ราบลุ่ม

เหล่านั้น อาชีพสำคัญคือ ทำนา ทอเสื่อ

1.2 ที่สูง ที่สูงในแถบนี้คือที่ราบตั้งแต่เชิงเขาลงมาถึงบริเวณที่ใช้ทำนาไม่ได้ จึงมีอาชีพทำไร่ ขุดพลอย ฯลฯ

1.3 ที่ชายทะเล สังคมในชายทะเลจะมีอาชีพเกี่ยวกับการประมง เป็นสำคัญ

2. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สิ่งที่กำหนดรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สำคัญอีกประการคือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีส่วนกำหนดลักษณะสังคมและวัฒนธรรม เป็นที่ทราบแน่นอนว่ากลุ่มชนที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหลายกลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มชนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาตามวิถีทางการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กวาดต้อนพวก ลาว เขมร และอีสาน กลุ่มชนเหล่านี้ได้กระจายอยู่ในที่ราบลุ่ม เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพทำนาและทำไร่

2.2 กลุ่มชนที่มีอยู่เดิม เป็นคนไทยที่อยู่กันอย่างกระจัดกระจาย และตั้งเป็นหมู่บ้าน ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่

2.3 กลุ่มคนจีน เป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คนจีนมาอยู่แถบชายทะเล ทำการประมง ค้าขาย และต่อมาได้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการพัฒนาจากสังคมหมู่บ้านเป็นสังคมเมือง

สภาพภูมิศาสตร์และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีอิทธิพลต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนในภาคนี้ ทำให้เกิดวิถีชีวิต เช่นการประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ และจากวิถีชีวิตที่สร้างขึ้นก็จะมีอิทธิพลสัมพันธ์กับรูปแบบของวัฒนธรรม ตัวอย่าง บริเวณที่ราบลุ่ม วิถีชีวิตที่เหมาะสมคือ การทำนาจึงเกิดสังคมชาวนา จากสังคมชาวนาทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีภายในท้องถิ่นหลายอย่าง เช่น ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีการเล่นต่างๆ เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพิจารณาจากเกณฑ์ดังนี้

1. เนื้อหาและรูปแบบของวัฒนธรรม (Content and Form) เมื่อพิจารณาทางด้านเนื้อหา (Content) พบว่าวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของชุมชนอื่น หรือเป็นวัฒนธรรมย่อยที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมใหญ่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแม่ แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องของรูปแบบ, (Form) ตัวอย่าง เช่น ชุมชนอำเภอโลกปีป จังหวัดปราจีนบุรี มีความศรัทธาและนับถือ "คนศรีมหาโพธิ์" การนับถือเช่นนี้ก็ในรูปแบบหนึ่งของเนื้อหา คือ "การนับถือผี นับถือพระเจ้า นับถือต้นไม้" ซึ่งในภาคอื่นๆของประเทศก็มีความเชื่อและมีการนับถือเช่นเดียวกัน หรือนิทานพื้นบ้านเรื่อง "เขาสามมูข" ซึ่งเป็นนิทานที่เล่าถึงตำนานหรือประวัติของเขาสามมูข หากบางแสน ในภาคอื่นๆก็มีนิทานหรือตำนานทำนองนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการพิจารณาลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องศึกษาในเรื่องของรูปแบบ (Form) มากกว่าเนื้อหา (Content)

2. วิถีชีวิต การประกอบอาชีพและความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างก็ทำให้เกิดวัฒนธรรมพิเศษออกไปจากชุมชนในภาคอื่นๆ เช่น การทำนาทำให้เกิดประเพณีการวิ่งควาย ซึ่งภาคอื่นๆไม่มี เป็นต้น

วัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ควรอนุรักษ์ไว้ สิ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นประเพณีหลวง และวัฒนธรรมที่เป็นประเพณีราษฎร์

1. วัฒนธรรมที่เป็นประเพณีหลวง คือวัฒนธรรมที่กระจายมาจากเมืองหลวง สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ส่วนใหญ่คือรูปแบบของศาสนา เช่น วัด โบสถ์ เจดีย์ พระพุทธรูป ภาพจิตรกรรมฝาผนัง สิ่งเหล่านี้ส่วนใหญ่อำลัษณ์ชาครคหฤคโหรม เนื่องจากได้ก่อสร้างมาเป็นเวลานานแล้วและเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้สืบทอดไปยังคนรุ่นต่อไป

2. วัฒนธรรมที่เป็นประเพณีราษฎร์ คือวัฒนธรรมที่ราษฎร์ในแต่ละท้องถิ่นสร้างขึ้นทำให้เกิดเป็นประเพณี ประเพณีต่างๆในอดีตมีความหมายต่อการดำเนินชีวิตในสังคมขณะนั้น แต่ในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป ประเพณีเหล่านี้กำลังจะสูญหายไปจึงควรอนุรักษ์ไว้ การอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการนำมาใช้ปฏิบัติ แต่หมายถึงการรักษา (Record) เพื่อได้วิเคราะห์ให้คนรุ่นหลังศึกษาว่าสังคมในสมัยโบราณมีความเป็นอยู่อย่างไร และข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์มากต่อเยาวชน เพราะอาจเกิดการพัฒนาวัฒนธรรมเหล่านั้นมาผสมผสานให้เกิดเป็นวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ขึ้น ตัวอย่างวัฒนธรรมเหล่านี้ เช่น การละเล่นพื้นเมือง

เพลงพื้นเมือง เป็นต้น

การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม กลุ่มคนสำคัญที่จะทำหน้าที่อนุรักษ์และสืบทอด วัฒนธรรมได้ดีที่สุดคือกลุ่ม "วัยรุ่น" ซึ่งถือว่าวัยรุ่นนี้เป็นกำลังของชาติบ้านเมือง เป็นความหวังที่จะเป็นผู้สืบทอดและบำรุงรักษาประเทศชาติสืบไป

วัยรุ่นเป็นระยะของชนหนุ่มสาวที่อยู่ในช่วงอายุประมาณ 13-21 ปี เป็นช่วงสำคัญ เพราะกำลังเปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ วุฒิภาวะต่างๆกำลังพัฒนาไปสู่จุดสูงสุด (maturity) เป็นวัยที่กำลังรับสิ่งใหม่ๆในชีวิตโดยเฉพาะเรื่อง เจตคติและค่านิยม การพัฒนาทางสติปัญญาทำให้เด็กวัยรุ่นมีความสามารถในการคิดเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบ มีความละเอียดอ่อนของอารมณ์ (sentiment) ซึ่งเป็นอารมณ์ที่ผูกพันกับบุคคลหรือวัตถุ เช่น มีความรักชาติ มีความศรัทธาในศาสนา และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ เป็นต้น เด็กวัยรุ่นเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของตัวเองที่จะต้องปฏิบัติภารกิจเพื่อประเทศชาติและสังคม ดังนั้นการให้เด็กวัยรุ่นได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมไทยโดยให้ความรู้และสร้างเจตคติที่ดีเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและชื่นชมในมรดกอันล้ำค่าของชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ปัจจุบันสังคมไทยกำลังอยู่ในระยะเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมต่างๆ เกิดขึ้นเสมอ ค่านิยมไทยก็ได้รับความกระทบกระเทือนเนื่องจากการเผยแพร่ของวัฒนธรรมตะวันตกจากสื่อมวลชน และจากการขยายตัวทางการศึกษา เด็กวัยรุ่นของเราเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตก เช่น การแต่งกาย มรรยาททางสังคม การรับประทานอาหาร การฟังเพลง ค่านิยม ฯลฯ และมีเจตคติว่าวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งล้าสมัย สภาพการณ์เช่นนี้เป็นสัญญาณเตือนถึงการเสื่อมลงของวัฒนธรรมไทยในวัยรุ่น ดังนั้นการหาทางป้องกันและแก้ไขจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

การที่จะให้เด็กวัยรุ่นอนุรักษ์และมีความชื่นชมในวัฒนธรรมไทยนั้นจำเป็นต้องหาวิธีการส่งเสริมเพื่อให้เขาได้เข้าใจและรับรู้ในคุณค่าของวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งจะมีผลให้เด็กวัยรุ่นเหล่านั้นเกิดแรงจูงใจที่จะรักษาและหามอบำรุงวัฒนธรรมต่างๆให้ดำรงอยู่สืบต่อไป

อิทธิพลสำคัญที่ทำให้บุคคล เกิดแรงจูงใจที่จะรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. มีความรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมนั้นๆ
2. มีเจตคติที่ดีในวัฒนธรรมนั้นๆ

ดังนั้นการให้ความรู้และให้มีประสบการณ์ต่างๆในเรื่องวัฒนธรรมจะทำให้บุคคลเห็นคุณค่าและมีความรับผิดชอบที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นไว้ การสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมด้านต่างๆแก่เด็กวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการเรียนและการสอนวิชาด้านอื่นๆ เด็กวัยรุ่นที่กำลังเรียนอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะในวิทยาลัยครูซึ่งตั้งอยู่ตามจังหวัดต่างๆกระจายทั่วประเทศ จะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลังๆสืบไป เพราะเมื่อครุมีความรู้และมีเจตคติที่ดีย่อมถ่ายทอดสิ่งที่ดีที่มีอยู่ไปสู่บุคคลอื่นโดยเฉพาะกับนักเรียนของตนได้มากกว่าบุคคลอื่นๆในสังคม และเมื่อคำนึงถึงหลักจิตวิทยา ครุยังมีอิทธิพลทางด้านการเป็นตัวแทน (Identification figure) ที่สำคัญแก่นักเรียนอีกด้วย นักเรียนมักจะเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆของครุมาเป็นพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของเขาโดยไม่รู้ตัว

วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นวัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น มีลักษณะเฉพาะของตนเองหลายประการ ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เช่น มีทะเล ที่ราบ ลุ่มน้ำ ตามที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น และเป็นแหล่งที่มี ศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่แตกต่างไปจากเมืองอื่นๆทางด้านประวัติศาสตร์ก็เป็นดินแดนแห่งการก่อสร้าภาพของชาติในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กล่าวได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาแต่สมัยโบราณและมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีทางดำเนินชีวิตสืบทอดมาถึงสมัยปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองสอนให้เด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความรู้และเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ซึ่งจะมีส่วนให้เด็กวัยรุ่นเหล่านี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าและมีความชื่นชมในวัฒนธรรมไทย

ความหมายของการศึกษาค้นคว้า

โครงการวิจัยนี้ไ้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญที่จะให้เด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้มีความรู้และมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน การวิจัยจึงมีจุดหมายสำคัญดังนี้

1. เพื่อให้ความรู้และเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้
2. เพื่อศึกษา เปรียบเทียบความรู้และเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างกลุ่มทดลอง กับ กลุ่มควบคุม
3. เพื่อสร้างโครงการสอนในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่เด็กวัยรุ่นโดยใช้สื่อการศึกษา
4. เพื่อสร้างแบบทดสอบความรู้และแบบสอบถามเจตคติในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงใต้

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยเรื่องนี้จะได้อะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบันและบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

1. จะได้อะไรเกี่ยวกับความรู้และเจตคติของเด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน
2. จะได้อะไรรวม (Profile) ในเรื่องความรู้และเจตคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากเพราะสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
3. เพื่อให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครู เช่น มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู ได้ส่งเสริมและปรับปรุงความรู้และเจตคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องตามจุดที่จำเป็นโดยอาศัยผลการวิจัยนี้
4. เพื่อดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 ในเรื่องการพัฒนาบุรณการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยครูจันทบุรี ปีการศึกษา 2527 มีอายุระหว่าง 17 - 19 ปี และเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราคร จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองสอน 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน

2. ตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ศึกษามีดังต่อไปนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) มีดังนี้

2.1.1 การสอน เป็นการสอนโดยใช้สื่อการศึกษาซึ่งประกอบด้วย ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง รูปภาพ ตัวอย่างของจริง ทัศนศึกษา การอภิปราย และการบรรยาย

2.1.2 การให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables) คือ

2.2.1 ความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.2.2 เจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

3. เนื้อหา เนื้อหาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำมาสร้างบทเรียนและจัดกิจกรรมการสอน ใ้แบ่งหัวข้อโดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งตามแนวของคณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมไทย กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

3.1 สาขามนุษยศาสตร์ ศึกษาเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 ประวัติศาสตร์ ได้แก่ เมืองชายทะเลตะวันออกดินแดนแห่งการปฏิสภาพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

3.1.2 โบราณสถาน คือ เมืองใหม่ค่ายเนินวง

3.1.3 โบราณวัตถุ คือ ศิลปจารึก

3.1.4 อนุสาวรีย์ คือ อนุสาวรีย์สุนทรภู่

3.2 สาขาศิลปะ ศึกษาเรื่องต่อไปนี้

3.2.1 จิตรกรรมและศิลปวัตถุในวัดใหญ่อินทาราม

3.3 สาขากาชางฝีมือ ศึกษาเรื่องต่อไปนี้

3.3.1 การทอเสื้อจันทบุรี

3.3.2 การเจียรไนพลอย

3.4 สาขาศิลปะและนันทนาการ ศึกษาเรื่องต่อไปนี้

3.4.1 นิทานชาวมาน นิทานเรื่องเศรษฐีศรีพะโล

3.4.2 การละเล่นพื้นเมือง ประเพณีวิ่งควาย

3.4.3 เพลงพื้นเมือง การเล่นเพลงหงส์

3.5 สาขาศิลปกรรมศิลป์ ศึกษาเรื่องต่อไปนี้

3.5.1 อาหารพื้นเมือง คัมภีร์กับใบชะมวง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาของศิลปกรรมต่างๆ และผลผลิตของพฤติกรรม ภูมิปัญญาของศิลปกรรม คือ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง ส่วนผลผลิตของพฤติกรรมได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ ประเพณีบุคคลสำคัญ และกิจกรรมเพื่อนันทนาการ

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะวัดได้ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

3. การสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ การจัดกิจกรรมการสอนประกอบด้วย การบรรยาย ฉายภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกภาพ ฟังเทปบันทึกเสียง ทัศนศึกษา อภิปราย

4. การให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ หมายถึง การไม่จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ใดๆ โดยให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้เองตามธรรมชาติ

5. กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอน

6. กลุ่มควบคุม หมายถึงกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดกรรมคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอน แต่ให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างนี้ถือเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

7. ความรู้ หมายถึงความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ จากแบบทดสอบความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

8. เจตคติ หมายถึงเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ การมองเห็นคุณค่า ซึ่งแสดงออก 2 ลักษณะ คือ เห็นด้วย เป็นลักษณะทางนิมาน (Positive) จะแสดงออกในรูปของความสนใจ พอใจและปฏิบัติตามอย่าง การแสดงออกลักษณะที่ 2 คือนิเสธ (Negative) คือไม่เห็นด้วย แสดงความไม่พอใจ ไม่สนใจ ไม่ปฏิบัติตามอย่าง เจตคติทั้ง 2 ลักษณะนี้วัดได้จากแบบสอบถามวัดเจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

9. เด็กวัยรุ่น หมายถึงนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยครูจันทบุรี ปีการศึกษา 2527 มีอายุระหว่าง 17 - 19 ปี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม คำว่า "วัฒนธรรม" มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า "Culture" คำนี้มีรากศัพท์เดิมจากภาษาละตินว่า "Cultura" ซึ่งมีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ต่อมาก็มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กันออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับสาขาวิชาการแขนงต่างๆ อาจสรุปรวบรวมความหมายสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้

วัฒนธรรมคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมายและความสามารถในการกระทำการต่างๆ ของบุคคล ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี และความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอดมาตามลำดับ

วัฒนธรรมหมายถึงรูปแบบพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยแนวความคิด ค่านิยม พฤติกรรม และสิ่งอื่นอันเป็นมรดกทางสังคมที่บรรพบุรุษได้สร้างและสืบทอดไว้และตกทอดมาถึงคนรุ่นต่อมาโดยการเรียนรู้และประสบการณ์

วัฒนธรรมหมายถึงปทัสฐาน (Norm) ค่านิยม (Value) และความเชื่อ (Belief) ซึ่งเป็นวิถีชีวิตส่วนตัวของบุคคลและวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

การนำความหมายของคำว่า "Culture" มาใช้ในภาษาไทย ความหมายต่างๆ ของคำว่าวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นความหมายของประเทศตะวันตก สำหรับการใช้นี้ในประเทศไทยเริ่มด้วยพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้นจากศัพท์เดิมคือ "Culture" โดยนำคำบาลีและสันสกฤตมาสมาสกัน แยกให้เห็นได้ดังนี้ "วัฒน" มาจากคำบาลีว่า "วฒน" มีความหมายว่าเจริญงอกงาม รุ่งเรือง คำว่า "กรรม" มาจากคำสันสกฤตว่า "กรรม" หมายถึง กฎ ระเบียบ หรือปฏิบัติ เมื่อนำคำ 2 คำนี้มาสมาสกันความหมายของ "วัฒนธรรม" จึงอาจให้ความหมายต่างๆ ว่า

"สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ หรือวิถีชีวิตของหมู่คณะ" ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 (อ้างจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 735) ได้ให้คำจำกัดความ ที่สั้นกระชับแต่ก็ให้ความหมายชัดเจน คือ "วัฒนธรรมหมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญ - งอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรม อันดีของประชาชน" ต่อมาพระยาอนุมานราชธน (อนุมานราชธน 2514 : 87) ได้อธิบาย คำนี้ให้กว้างขวางและละเอียดมากขึ้นว่า "วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้จากจากคนแต่ก่อน สืบต่อเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และแสดงออกมาให้ปรากฏ เป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม" จากคำอธิบายของพระยาอนุมานราชธนที่นำมาคล่าว นี้จะเห็นได้ว่าท่านได้ให้แนวคิด (Concept) ของคำว่าวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งครอบคลุมทั้งวัฒนธรรม ทางค่านิยมและวัฒนธรรมทางค่านิจใจ

ในปัจจุบันนี้โคมีผู้สนใจศึกษาเรื่องราวของวัฒนธรรมไทยมากขึ้น และจากการศึกษา ของผู้ที่สนใจ เหล่านั้นก็มีผู้ที่ให้ความหมายของวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น เช่น

ศรีศักร วัลลิโภคม (ศรีศักร วัลลิโภคม 2524 : 1-5) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมีขอบเขตของความหมายครอบคลุมดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมและผลผลิตของพฤติกรรม รูปธรรม ได้แก่ศิลปกรรมต่างๆ เช่น โบราณสถาน ศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม เป็นต้น ส่วนที่เป็น ผลผลิตของพฤติกรรม คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันมาช้านาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำขวัญข้าว เป็นต้น

2. วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคน เป็นแนวความคิดของกลุ่มชนใน สังคม เช่น ความเชื่อ การเคารพนับถือสิ่งหนึ่งสิ่งใด การประกอบอาชีพ เป็นต้น

ความหมายของวัฒนธรรมดังกล่าวมานี้จะเห็นว่าวัฒนธรรมมีขอบเขตกว้างขวาง เป็นสิ่งที่ทำให้คนดำรงอยู่ร่วมกันได้ในสังคม และมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือสรุปได้ว่าวัฒนธรรมหมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งกายและจิตใจของคนในสังคมนั้น และเป็นสิ่งที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านาน และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข.

ประเภทของวัฒนธรรม การแบ่งประเภทหรือแบ่งเนื้อหาของวัฒนธรรมแบ่งได้หลายแบบทั้งขึ้นอยู่กับเหตุผลของผู้แบ่งแต่ละคน แต่การแบ่งที่รู้จักและนำมาใช้อ้างอิงกันอยู่เสมอๆ คือการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ของความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ ได้แก่ ศิลปะ หัตถกรรมต่างๆ รวมถึงเทคโนโลยีของมนุษย์ที่ประดิษฐ์เครื่องมือต่างๆ และการใช้ผลิตภัณฑ์จากเครื่องมือเหล่านั้น

2. วัฒนธรรมทางสังคม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออก เช่น การขับร้องพ็อนรำ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การใช้ภาษา การเลี้ยงดูทารก การนับลาคับญาติ การประกอบอาหาร การประกอบอาชีพ ความเชื่อ โดยอาศัยจินตนาการ การนับถือศาสนา จารีตประเพณี กิริยามารยาท หรือการตั้งกฎเกณฑ์ขอรห้ามต่างๆ

วัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทนี้จะต้องสัมพันธ์กันในทางสมดุลจึงจะเกิดความเจริญงอกงาม

การแบ่งอีกลักษณะหนึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทเช่นเดียวกัน แต่แบ่งเป็นวัฒนธรรมวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

1. วัฒนธรรมวัตถุ ได้แก่สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น เครื่องใช้ต่างๆภายในบ้าน ตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง ค่านิยม ระเบียบประเพณี การเคารพยึดมั่นในศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ และเจตคติ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2520 : 229) ได้แบ่งวัฒนธรรม เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง ผลผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักรกล เทคโนโลยี การก่อสร้าง การตั้งถิ่นฐานของชุมชน ปัจจัย 4 ที่ เป็นความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น และมีผลต่อจิตใจของมนุษย์ สติปัญญา แนวความคิด ความรู้สึก จริยธรรม คุณธรรม สุนทรียภาพ ความสวยงาม เจตคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี แบบแผน การดำรงชีวิต ซึ่งแสดงออกในผลผลิตที่มนุษย์ค้นพบและสร้างสรรค์ด้วยความรู้ทั้งทาง วิทยาศาสตร์ และศิลปะในบรรยากาศแห่งปทัสฐานสังคมหนึ่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดถือการแบ่งของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 42-43) ซึ่งได้รวบรวมความหมายต่างๆของวัฒนธรรมและสรุปว่า วัฒนธรรมโดยพื้นฐานหมายถึง ความงาม ความดี และความจริง ซึ่งได้แก่ศีลธรรม หรือธรรมต่างๆ และเมื่อได้พิจารณาวัฒนธรรมพื้นฐานแล้วได้จัดแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. ด้านศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี วรรณกรรม วิจิตรศิลป์ จิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรม ฯลฯ

2. ด้านมนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มวยยาท ในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ

3. ด้านการช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงินและเครื่องเงิน เครื่องทอง การเจียรไนเพชรพลอย การจักคอกไม้ การทำตุ๊กตา การทอเสื่อ การทำเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

4. ด้านกีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation) ได้แก่ การละเล่นพื้นเมือง นิทานชาวบ้าน เพลงพื้นบ้าน

5. ด้านคหกรรมศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร ความรู้เรื่องเสื้อผ้า - การแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน - การดูแลบ้าน ความรู้เรื่องยา - การใช้ยา และความรู้เรื่องการอบรมดูแลเด็ก ฯลฯ

คุณค่าเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมของทุกชาติล้วนมีความมีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือ

1. ศาสนา เป็นรากฐานของวัฒนธรรม การสอนให้คนทำความดีตามหลักของศาสนา ทำให้กลุ่มคนแสดงออกเป็นวัฒนธรรมสาขาต่างๆ เช่น ศิลปกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

2. ชนชนวนิยมประเพณี ทุกชาติย่อมมีประเพณีประจำชาติของตน การรักษาและปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ ทำให้ประเพณีนั้นกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เช่น ในวัฒนธรรมไทยมีการบวช การแต่งงาน ฯลฯ

3. ปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ทำให้มนุษย์ต้องปรับปรุงและดัดแปลงภาวะธรรมชาติบางอย่างเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

การถ่ายทอดวัฒนธรรม เกิดจากกระบวนการสำคัญ 3 ประการดังนี้

1. จากการอบรมสั่งสอน พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่นี้ และต่อมาเมื่อเข้าโรงเรียนครูอาจารย์ก็จะทำหน้าที่นี้ด้วย

2. เป็นมรดกสังคม คือถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง

3. ถ่ายทอดโดยวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้โดยไม่เจตนา (Incidental learning)

4. วัฒนธรรมจะไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงจากกรุ่นหนึ่ง ไปสู่กรุ่นอีกกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมจะไม่อยู่คงที่จะมีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ อานนท์ อาภาภิรม (อานนท์ อาภาภิรม 2518 : 491) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมว่ามีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ได้แก่สภาพของดินฟ้าอากาศซึ่งเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติดังกล่าวกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ เพื่อควบคุม การผันแปรเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อันทำให้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

2. การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ โดยเหตุที่มนุษย์มีเชาวน์ ปัญญาสูง ความนึกคิดของมนุษย์จึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง ความนึกคิดนี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในความต้องการของมนุษย์ ฉะนั้นมนุษย์จึงต้องแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการของคนเพิ่มขึ้น โดยลำดับ อันเป็นผลให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่มมากขึ้น อันเป็นปัญหาทางสังคม มนุษย์จึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาย่อยๆ าก ดังกล่าว ดังนั้นวัฒนธรรมของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4. การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่างๆ ได้มีการติดต่อสื่อสาร อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อกระทำได้โดยสะดวกรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง และมักจะปรากฏว่ามนุษย์ในสังคมที่ กำลังพัฒนายอมรับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้วคือสังคมตะวันตก การรับมามีทั้งทางวิชาการ ภาษา การแต่งกาย ศิลปกรรม การกีฬาและการปฏิบัติตนในสังคม

เมื่อวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปโดย รวดเร็ว ก็จะทำให้บุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้หมดเอกลักษณ์ของตนเอง ความสำคัญ ของสัญลักษณ์ของตนและของส่วนรวมจะเปลี่ยนไปมาก จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะ ของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไป ฉะนั้นการที่วัฒนธรรมจะมีความเจริญงอกงามได้ก็จะต้องมีหลัก

ในการเปลี่ยนแปลง คือแม้จะมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง แต่ในขณะเดียวกัน
 ต้องมีเสถียรภาพอยู่ด้วย แต่สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่รับเอาวัฒนธรรมตะวันตก
 เข้ามาอย่างเต็มที่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เจน ทั้งในทางวัตถุและทาง
 จิตใจ โดยเหตุนี้วัฒนธรรมไทยจึงมีเสถียรภาพไม่มั่นคง จึงควรได้มีการถ่ายทอดปลูกฝัง
 วัฒนธรรมไทยให้แก่คนในประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและหวงแหนในวัฒนธรรมของ
 คนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ระงับ วัณนะสิงห์ (ระงับ วัณนะสิงห์
 2521 : 18 - 19) ที่ว่า ควรให้นักเรียน ประชาชน มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมโดย
 หัวถึง การเผยแพร่วัฒนธรรมมีการใช้เทคนิคต่างๆ ของโสตทัศนศึกษา เนื้อหาของ
 วัฒนธรรมควรบรรจุไว้ในหลักสูตรทั้งระบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ศีกุฎี ปราโมช (ม.ร.ว. ศีกุฎี ปราโมช 2521 : 12 - 13) ให้
 ความคิดเห็นหลักการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมในเด็กและวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ชี้แจงให้เด็กเห็นว่าศิลปะหรือวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชีวิตและชาติ

-อย่างไรบ้าง

2. ให้เด็กได้เข้าใจจุดหมายของการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม

3. มีวิธีการต่างๆ ในการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม การสืบทอดและ
 เสริมสร้างวัฒนธรรมนั้นทำเฉพาะในโรงเรียนยังไม่พอเพียง จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ
 ด้วยเพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างพอเพียง จึงจะทำให้เด็กเข้าใจซาบซึ้ง
 ในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ยิ่งขึ้น อีกทั้งการเรียนควรมีการเสริมสร้างเจตคติและความสนใจให้
 เด็กด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม

งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมปัจจุบันยังมีน้อย เท่าที่ปรากฏพบว่ามีในปี 2522
 วิมล คำศรี (วิมล คำศรี 2522 : ง - จ) ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความ
 คิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในวิทยาลัยครูที่มีต่อการเรียนเรื่องราวทางวัฒนธรรม
 การวิจัยนี้ชื่อว่า "การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้" ผลการวิจัยพบว่าครู

อาจารย์ที่สอนวิชานี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์และมองเห็นคุณค่าหรือเห็นความสำคัญของ
 คติชนวิทยา นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเรียนวิชานี้ด้วยความสมัครใจ ครูอาจารย์ได้ให้
 ความรู้เกี่ยวกับเรื่องภาษาถิ่น ปริศนา เพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ มากแต่ให้ความรู้เรื่อง
 สถาปัตยกรรมชาวบ้าน ละครชาวบ้าน ระบายชาวบ้าน น้อย สารสำคัญที่ครูอาจารย์
 เน้นมากเป็นอันดับแรก ๆ คือ ความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาของขอมูลประเภท
 ต่างๆ วิธีการเก็บรวบรวมและประโยชน์ของขอมูลประเภทต่างๆทางคติชนวิทยา ทั้งครู
 อาจารย์ และนักศึกษาต่างเห็นว่า หลักสูตรและเนื้อหาวิชาคติชนวิทยาน่าสนใจ นักศึกษา
 เพราะก่อให้เกิดคุณค่าในทางต่างๆ เป็นอย่างมาก คือช่วยให้นักศึกษาเกิดความรักความ
 ภาคภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจรูปแบบของวัฒนธรรมและพฤติกรรมสร้างสรรค์
 ของกลุ่มชนในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเป็นคนใจกว้างสามารถปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและ
 เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในกลุ่มชน และช่วยให้นักศึกษาได้อนุรักษ์และพัฒนา
 ตลอดจนเผยแพร่วัฒนธรรมให้กว้างขวางออกไป เป็นต้น แต่ควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้
 ได้สัดส่วนเหมาะสมกับเวลาเรียน ด้านวิธีสอนและกิจกรรม ครูอาจารย์และนักศึกษา
 ต่างเห็นว่า การเรียนการสอนคติชนวิทยา จะมีประสิทธิภาพสูงหากใช้วิธีสอนแบบ
 ฝึกปฏิบัติจริง แบบศูนย์การเรียน แบบสาธิต แบบอภิปราย รายงาน และมีกิจกรรม
 หลายอย่าง แต่ในทางปฏิบัติครูอาจารย์ยังใช้การบรรยายและบอกจกอยู่มาก ไม่ค่อยมี
 กิจกรรมอื่น ด้านเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ ครูอาจารย์และนักศึกษาต่างเห็นความสำคัญ
 และคุณค่าของเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ แต่มีเอกสารและวัสดุอุปกรณ์น้อย และมีความเห็น
 ว่าแหล่งวิชาการในท้องถิ่น ผลงานของนักศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมของวิทยาลัย เป็นแหล่ง
 เอกสารและวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอนคติชนวิทยามากที่สุด แต่ครูอาจารย์
 ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะมีปัญหาหลายประการ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

ความหมายของการเรียนรู้ จากหนังสือ Dictionary of Psychology (Dictionary of Psychology. 1975 : 154) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงแก้ไขการตอบสนองซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์" ความหมายนี้เป็นความหมายสั้นๆ แต่ก็มีความชัดเจนอย่างยิ่ง

วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้มี 2 ชนิดที่สำคัญๆ คือ

1. การเรียนรู้โดยตรง คือได้รับการอบรมสั่งสอนและบอกเล่าจากพ่อแม่และบุคคลอื่นๆที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้การอบรมให้ทราบว่าควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เพื่อบุคคลที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจะได้นำมาเป็นแนวทางชี้นำพฤติกรรมของตน

2. การเรียนรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ชนิดนี้มีขอบเขตกว้างขวางและมีอิทธิพลอย่างยิ่ง

การเรียนรู้ทั้ง 2 ชนิดนี้แม้ว่าจะมีกระบวนการแตกต่างกัน แต่ก็มีจุดมุ่งหมายสำคัญร่วมกันคือต้องการให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองสอนมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่น โดยมีความมุ่งหมายให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการเรียนรู้ที่เป็นบูรณาการ (Integrated) ทั้ง 2 ชนิด ทั้งกล่าวข้างต้น และได้เน้นพิเศษในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม คือการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการพัฒนาความคิด ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม ตลอดจนรับเอาขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตทำให้เกิดการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง

งานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่างๆมีผลต่อการเรียนรู้ คือ

วัตต์ (Watt, 1965 : 1519-A) ได้ศึกษาทดลองการสอนวิชาภูมิศาสตร์ เรื่อง คำศัพท์ทางภูมิศาสตร์ โดยแบ่งนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มสอนโดยครูคนเดียวกัน วิธีการสอนใช้อุปกรณ์แตกต่างกันไป คือ

- กลุ่ม 1 สอนโดยวิธีบรรยายให้นักเรียนฟังตามหนังสือและไม่ใช้อุปกรณ์การสอน
- กลุ่ม 2 สอนโดยใช้รูปภาพเป็นอุปกรณ์
- กลุ่ม 3 สอนโดยใช้ฟิล์มสกริปเป็นอุปกรณ์
- กลุ่ม 4 สอนโดยใช้แผนภาพเค้าโครงเป็นอุปกรณ์
- กลุ่ม 5 สอนโดยใช้หุ่นจำลองสามมิติเป็นอุปกรณ์

เมื่อทดสอบแต่ละกลุ่มเป็นเวลา 2 สัปดาห์ จึงทำการทดสอบนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกัน ผลปรากฏว่านักเรียนกลุ่มที่ 4 และ 5 มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ คำศัพท์สูงกว่ากลุ่มที่ 1 ซึ่งใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียว และสูงกว่ากลุ่มที่ 2 ซึ่งสอนโดย ใช้รูปภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มที่ 3 ซึ่งใช้ฟิล์มสกริปเป็นอุปกรณ์ มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้คำศัพท์ภูมิศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน

ยังมีการวิจัยอื่นๆที่ใกล้เคียง เช่น เกี่ยวกับการวิจัยของวัตต์ คือการวิจัยของแมคโคลแมน

แมคโคลแมน (Maccolman. 1975 : 109-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชา สังคมศึกษาโดยใช้ชุดการสอน การจัดกิจกรรมกลุ่ม และการสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนระดับ 9 จำนวน 24 ห้องเรียน โดยแบ่งนักเรียนแต่ละห้องเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม ทดลองหนึ่ง สอนโดยการใช้ชุดการสอนเพียงอย่างเดียว กลุ่มทดลองสอง สอนโดยใช้ชุด การสอนรวมกับการอภิปราย และกลุ่มควบคุม สอนตามปกติ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียน ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนรวมกับการอภิปรายกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูงกว่านักเรียนที่ใช้ ชุดการสอนเพียงอย่างเดียว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอน เพียงอย่างเดียว มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่าการมีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายๆอย่างย่อมทำให้ประสิทธิภาพ ในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

ผลการวิจัยของแมคโคลแมนและวัตต์ที่นำมาถ่วงน้ำหนักจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกัน คือ เมื่อมีอุปกรณ์การสอนและวิธีการสอนหลายๆอย่างนอกเหนือไปจากการสอนแบบบรรยาย ตามปกติ ผลการเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับการวิจัยภายในประเทศก็ได้ผลเช่นเดียวกัน คือการมีกิจกรรมและอุปกรณ์
ต่างๆในการสอนทำให้ผลการเรียนดีขึ้น เช่น การวิจัยของ จีรารัตน์ ชีรเวทย์ และ
บุษกรวัลย์ วณิชจินดา ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัย ดังนี้

จีรารัตน์ ชีรเวทย์ (จีรารัตน์ ชีรเวทย์ 2514 : 51 - 53) ทำการ
ทดลองสอนเรื่อง การทดลองสอนวิชาวิทยาศาสตร์ แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โดยใช้ภาพยนตร์และสไลด์ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนของนักเรียน 3 กลุ่ม จากการสอน
3 แบบคือ

1. กลุ่มที่ 1 สอนแบบบรรยาย
2. กลุ่มที่ 2 สอนโดยฉายสไลด์ประกอบ
3. กลุ่มที่ 3 สอนโดยฉายภาพยนตร์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนของนักเรียนกลุ่มที่สอนโดยฉายภาพยนตร์และ
กลุ่มที่ฉายสไลด์ประกอบ มากกว่าคะแนนของนักเรียนกลุ่มที่สอนแบบบรรยาย

บุษกรวัลย์ วณิชจินดา (บุษกรวัลย์ วณิชจินดา 2514 : 3 - 4)

ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม
เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ในกรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่าการรวมกิจกรรม ได้แก่ให้นักเรียนคิดตามความเคลื่อนไหว
ประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จัดทำป้ายประกาศ ป้ายนิเทศ์ การเชิญ
วิทยากรมาบรรยาย การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ทำให้ผลการเรียนดีขึ้น

จากเอกสารและการวิจัยต่างๆที่ได้นำมากล่าวข้างต้นนี้สรุปได้ว่าการสอนโดยใช้
วิธีการต่างๆ เช่น การให้ยูเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การสาธิต การทดลองปฏิบัติ
เชิญวิทยากรมาบรรยาย และการพาไปศึกษานอกสถานที่ หรือกล่าวได้ว่าการจัดประสบการณ์
ต่างๆให้กับยูเรียนจะช่วยให้มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เจตคติ

ความหมายของเจตคติ ได้มีผู้ให้ความหมายของเจตคติไว้อย่างต่าง ๆ กัน เช่น กูด (Good. 1959 : 214) ให้คำจำกัดความว่าเจตคติคือความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่จะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่างหรือต่อต้านบุคคลหรือสิ่งอื่นๆ ความหมายนี้ก็คล้ายคลึงกับของฮิลการ์ดซึ่งให้ไว้ดังนี้

ฮิลการ์ด (Hilgard. 1962 : 214) เจตคติคือพฤติกรรมหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นครั้งแรกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งเป็นความคิดหรือความรู้สึกในทางเข้าหาหรือออกห่างและความคิดหรือความรู้สึกนี้จะความพร้อมที่จะตอบสนองในครั้งต่อไปโดยมีแนวโน้มที่จะตอบสนองในลักษณะเดิม

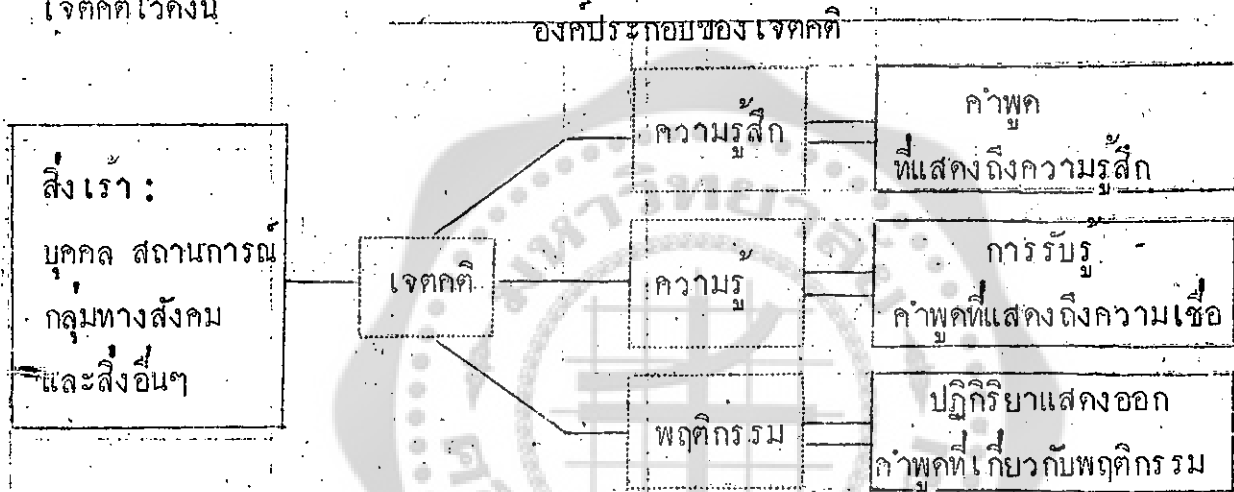
เคนเดอร์ (Kendler. 1963 : 572) กล่าวว่าเจตคติคือความพร้อมของแต่ละคนที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสังคมที่ล้อมรอบตัวอยู่ หรือเป็นแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่าง หรืออาจจะเป็นบุคคล สถาบัน แนวความคิดก็ได้

ความหมายที่นำมาอ้างนี้จะเห็นได้ว่าเจตคติเป็นความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อสิ่งต่างๆ หรือตอบสนองต่อสภาพการณ์ในสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น

ดวงเคื่อน พันธมนาวิน (ดวงเคื่อน พันธมนาวิน 2518 : 3) ได้ให้ความหมายของเจตคติโดยแบ่งถึงพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่า เจตคติคือความรู้สึกที่แสดงออกอย่างมั่นคงต่อบุคคลหรือสถานการณ์ใดๆ ซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดี (Positive) ชักเย่ง (Negative) หรือเป็นกลาง (Neutral) ก็ได้ ซึ่งการแสดงออกนี้เป็นผลของการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีหรือเลวของบุคคลหรือสถานการณ์นั้น

จากคำจำกัดความที่นำมากล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า เจตคติเป็นความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่มีต่อสิ่งหนึ่ง สิ่งใดที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัว และแสดงออกมาในรูปของคำพูดและพฤติกรรมต่างๆ การมีเจตคติในสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะต้องประกอบด้วยความรู้สึก ความคิดเห็นของตนเอง และการมีปฏิกิริยาโต้ตอบ

องค์ประกอบของเจตคติ แฮรี่ (Harry 1971 :3) ได้แสดงองค์ประกอบของเจตคติไว้ดังนี้

สาเหตุของการเกิดเจตคติ เกิดจากสาเหตุสำคัญ 5 ประการดังนี้

1. จากประสบการณ์ บุคคลย่อมมีประสบการณ์ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแตกต่างกัน ประสบการณ์ที่ดีย่อมทำให้บุคคลเกิดเจตคติที่ดีและมีความโน้มเอียงที่จะเข้าหาสิ่งนั้นในทางตรงกันข้ามประสบการณ์ที่ไม่ดี เช่น ทำให้เกิดความกลัว ความวิตกกังวล หรือความรู้สึกว่าถูกขู่เข็ญ ก็จะทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีและบุคคลก็จะพยายามหลีกเลี่ยงจากสิ่งนั้น
2. การเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ระยะแรกของชีวิต เช่น เด็กที่ถูกเลี้ยงดูมาในครอบครัวที่นิยมชมชอบให้สิ่งใดก็จะเกิดเจตคติที่ดีในสิ่งนั้นไปด้วย
3. การรับเจตคติของผู้อื่น เป็นการรับเจตคติที่มีอยู่แล้วของบุคคลอื่น เช่น ของพ่อแม่หรือบุคคลอื่นๆ ในสังคมมาเป็นของตนเอง เช่น ลูกที่รับเจตคติทางศาสนา ระเบียบประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต จากพ่อแม่ เป็นต้น

4. สื่อมวลชน การให้ข้อมูลต่างๆของสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเจตคติทางค่านิยมหรือขัดแย้งก็ตาม

5. บุคลิกภาพ บุคคลแต่ละคนไม่ใช่จะรับเจตคติของกลุ่มมา มีอิทธิพลต่อเจตคติของเขาอย่างสิ้นเชิง แต่ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพด้วย บุคคลที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวจะระบียบ ถือความคิดของตนเป็นใหญ่ มักรับเจตคติของกลุ่มมาเพียงเล็กน้อย

สาเหตุการเกิดเจตคติทั้ง 5 ประการนี้จะทำให้เกิดได้ทั้งเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจตคติที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นทางค่านิยมหรือขัดแย้งสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการเรียนรู้และการสร้างประสบการณ์ใหม่ ซึ่งบางครั้งอาจต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควรที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีอยู่เดิม

การทดลองทางจิตวิทยาเพื่อแสดงถึงการเกิดเจตคติและการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

วัตสัน (Watson อ้างอิงจาก Cronbach 1963 : 438) นักจิตวิทยาที่สำคัญคนหนึ่งได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการสร้างเจตคติของเด็กที่มีต่อหนูขาว วิธีการของวัตสันคือทุกครั้งที่เกิดอารมณ์ไปสัมผัสหนูขาว เขาจะเคาะแฉะแฉะให้เกิดเสียงดังซึ่งทำให้เด็กตกใจ ทดลองเช่นนี้หลายครั้งในที่สุดเด็กก็จะเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อหนูขาวตัวนั้น คือไม่กล้าเอื้อมมือไปจับและเกิดความกลัวหนูขาวตัวนั้น

การทดลองนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กสร้างเจตคติโดยการถูกวางเงื่อนไข ซึ่งต่อมาเด็กจะเกิดกระบวนการสรุปครอบคลุม (Generalization) ไปยังสัตว์หรือสิ่งของอื่นๆที่มีลักษณะคล้ายหนู เช่น มีเจตคติที่ไม่ดีต่อกระต่ายหรือกับม้าขนสัว เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเด็กนำเอาประสบการณ์ที่ทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีไปถ่ายโอน (Transfer) กับสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน

โจนส์ (Jones อ้างอิงจาก Cronbach 1963 : 438) ได้ทำการทดลองโดยให้เด็กมีเจตคติที่ไม่ดีกับกระต่ายโดยวิธีเดียวกับวัตสัน แต่เขาได้ทำการทดลองต่อไปคือ ลดลงเจตคติของเด็กที่เกลียดกระต่าย โดยค่อยๆสร้างสถานการณ์ที่ปลอดภัยและน่าพอใจทีละน้อยๆ เริ่มด้วยให้เด็กคนนั้นรับประทานอาหารบนเก้าอี้สูงๆ ให้มองเห็นกระต่ายซึ่งอยู่มุมห้องสลับๆ วันต่อมาก็ให้เด็กนั่งรับประทานอาหารบน

เก้าอี้สูงตัวนั้นอีก คราวนี้ปล่อยกระต่ายให้ไถ่เข้ามาอีก และวันต่อมาก็ให้กระต่ายเข้ามาไถ่ชู้ดกับเด็กมากขึ้นจนกระทั่งปล่อยกระต่ายให้มานั่งบนเก้าอี้ตัวเดียวกับเด็ก เด็กจะค่อยๆสร้างเจตคติที่ดีต่อกระต่ายเป็นลำดับ จนในที่สุดเด็กก็จะมีเจตคติที่ดีต่อกระต่ายอย่างมั่นคงและไม่กลัวอีกต่อไป เด็กเกิดความรักและพอใจที่จะอยู่ใกล้ๆและเล่นกับกระต่ายตัวนั้น

มิทนิคและแมคกินนี่ส์ (Mitnick and Mc Ginnies อ้างอิงจาก Cronbach 1963 : 453) ได้ทำการทดลองเพื่อแสดงให้เห็นว่าความรู้สึกหรือเจตคติที่บุคคลมีออกคิและมีความรังเกียจในเชื้อชาติสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการสร้างเจตคติที่ดีขึ้นมาใหม่ เขาได้ทดลองเปลี่ยนเจตคติในเรื่องความรังเกียจเชื้อชาติโดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนเครื่องมือที่ใช้คือภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นโดยมุ่งต่อต้านการรังเกียจเชื้อชาติ

มิทนิคและแมคกินนี่ส์ ได้ใช้วิธีการดังนี้ คือ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มในแต่ละกลุ่มให้ทดสอบหาคะแนนเจตคติก่อนให้กิจกรรม จากนั้นจึงให้กิจกรรมแตกต่างกันดังนี้

กลุ่ม 1 ให้ดูภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวข้างต้น และเมื่อดูภาพยนตร์แล้วให้กลุ่มตัวอย่างได้อภิปรายปัญหาและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

กลุ่ม 2 ให้ดูภาพยนตร์เรื่องเดียวกับกลุ่มแรก แต่ไม่มีการอภิปรายร่วมกัน

กลุ่ม 3 เป็นกลุ่มควบคุม ไม่ให้กิจกรรมใดๆ

ผลการทดลอง ภายหลังจากดูภาพยนตร์แล้วได้ใช้แบบทดสอบเจตคติฉบับเดิมทดสอบซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏดังนี้

กิจกรรม	คะแนนเจตคติในทางนิเสธ		คะแนนเปลี่ยนไป
	คะแนนครั้งแรก	คะแนนครั้งที่ 2	
ภาพยนตร์และอภิปราย	70	64	ลดลง 6
ภาพยนตร์อย่าง เดียว	70	67	ลดลง 3
กลุ่มควบคุม	72	75	เพิ่มขึ้น 3

จากผลการทดลองของมิทนิคและแมคกินนีส์แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมหลายอย่างจะมีผลให้เกิดการ เปลี่ยนเจตคติได้มากขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับกิจกรรมใดเลยก็อาจทำให้เจตคติในทางนิเสธเพิ่มขึ้นได้

ปีเตอร์สันและเทอร์สโตน (Peterson and Thurstone อ้างอิงจาก Cronbach 1963 : 454) ได้ทำการทดลองเพื่อเปลี่ยนเจตคติของนักเรียนที่มีความรังเกียจในเชื้อชาติ

วิธีการคือเขาให้นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง เขียนข้อความซึ่งแสดงถึงเจตคติที่มีต่อชาวนีโกรและชาวจีน โดยให้เรียงข้อความที่แสดงถึงความชอบมากที่สุดเรียงไปถึงข้อความที่แสดงว่าไม่ชอบมากที่สุด

หลังจากนั้นเขาให้นักเรียนดูภาพยนตร์เรื่อง "คำเนิขของ เชื้อชาติ" เป็นภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ของนีโกร เพื่อความเป็นอิสระจากการเป็นทาสทำให้เกิดสงครามกลางเมือง (Civil War) ภาพยนตร์ได้แสดงถึงการที่นีโกรถูกโจมตีและถูกฆ่าตายในสงครามที่เกิดขึ้น หลังจากดูภาพยนตร์แล้วได้ให้กลุ่มตัวอย่างเขียนข้อความที่แสดง เจตคติต่อชาวนีโกรใหม่ ปรากฏว่าเจตคติที่ไม่ดีต่อนีโกรได้ลดลง

หลังจากนั้นอีก 5 เดือน ปีเตอร์สันและเทอร์สโตน ได้ให้กลุ่มตัวอย่างนี้ดูภาพยนตร์เรื่อง Sam Lee ซึ่งเป็นเรื่องของชาวจีนที่เคียดแค้นต่อชาวมลายู

ผลปรากฏว่าก่อนภาพยนตร์เรื่องนี้ เจตคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชาวจีน
เป็นดังนี้

"ลักษณะของชาวจีนบางคนก็น่าชื่นชม แต่โดยรวมแล้วฉันไม่ชอบ
เขาเหล่านั้น"

"ฉันไม่มีความรักหรือเกลียดชังชาวจีนเป็นพิเศษแต่อย่างใด"

แต่ภายหลังกาพย์ยนตร์แล้ว เจตคติของกลุ่มตัวอย่างนี้ได้เปลี่ยนไป โดยมี
แนวโน้มชอบคนจีนมากขึ้น ทั้งข้อความที่กล่าวถึงคนจีนเปลี่ยนไปดังนี้

"คนจีนสุภาพน่ารัก"

"คนจีนแตกต่างไปจากพวกเรา แต่ก็ไม่เป็นปมคอของ เขาแต่อย่างใด"

จากการทดลองทางจิตวิทยาที่นำมากล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าเจตคติเป็นสิ่งที่
สร้างขึ้นมาได้ นอกจากนี้การมีเจตคติในทางนิเสธ (Negative) ต่อสิ่งใดๆจะสามารถ
เปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางบวก (Positive) ได้โดยใช้วิธีการต่างๆ ซึ่งเป็นการสร้าง
ประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่ขึ้น

เจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นตัวแปรหนึ่งซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสามารถ
สร้างขึ้นมาได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นจากรูสึกชังแย้ง
หรือไม่พึงพอใจไปเป็นเจตคติที่ดีคือมีความรัก ความพึงพอใจ และการมองเห็นคุณค่าได้
เช่นเดียวกับตัวแปรอื่นๆ

จากเอกสารและงานวิจัยในเรื่องวัฒนธรรม การเรียนรู้ และเจตคติ ผู้วิจัย
ได้นำไปเป็นเหตุผลในการตั้งสมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสอนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ในภาค
ตะวันออกมีความรู้มากกว่าการให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสอนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ในภาค
ตะวันออกมีเจตคติทางบวก (Positive) มากกว่าการให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารังนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2527 วิทยาลัยครูจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีอายุระหว่าง 17-19 ปี และเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด จำนวน 60 คน ได้ทำการคัดเลือกเป็นกลุ่ม ตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบ Simple Random Sampling ดังนี้

1. สุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด จำนวน 60 คน
2. เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มครั้งแรกจำนวน 60 คน ได้สุ่มกลุ่มตัวอย่าง นี้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือสุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และสุ่มเป็นกลุ่มควบคุม 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดก ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก 1 ฉบับ และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทาง วัฒนธรรมท้องถิ่น 1 ฉบับ แบบทดสอบและแบบสอบถามทั้ง 2 ฉบับนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดย ได้ดำเนินการดังนี้

1. แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก ได้ดำเนินการสร้างเป็นขั้นคั่นดังนี้
 - 1.1 ศึกษารายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก ในเรื่องต่างๆที่ได้กำหนดไว้ในโครงการวิจัยจากเอกสารต่างๆ
 - 1.2 หากความรู้เพิ่มเติมโดยการไปศึกษาของจริงและศึกษาจากวิทยากร ท้องถิ่นที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัย

1.3 กำหนดเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่อง แล้วสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับ
น้ำหนักเนื้อหาแต่ละเรื่อง ข้อสอบเป็นชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 90 ข้อ

1.4 ตัวอย่างของข้อสอบ

o) การเจียรระไนพลอยทำให้เกิดความสวยงามในคานาคือเป็นสำคัญ

ก. เปลี่ยนรูปร่างของพลอยให้เหมาะสม _____ ข. จัดกลุ่มที่เป็นตำหนิให้หมดไป

ค. มีความแวววาวเมื่อได้รับแสง ง. ทำให้พลอยมีความสมดุลทุกระนาบ

1.5 เกณฑ์การให้คะแนน การตรวจให้คะแนนมีเกณฑ์ว่าตอบถูกให้ 1 คะแนน
ตอบผิดหรือตอบเกินกว่า 1 ตัวเลือกในข้อเดียวกันให้ 0 คะแนน

1.6 นำแบบทดสอบความรู้ที่สร้างเสร็จแล้วไปหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
โดยนำไปให้ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ
นักจิตวิทยา พิจารณาว่าเป็นข้อสอบที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ จากนั้นผู้วิจัยได้
ปรับปรุงแบบทดสอบนี้ตามข้อเสนอแนะ

1.7 วิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ- นำ
แบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วจำนวน 80 ข้อ ไปทดสอบกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2527
วิทยาลัยครูจันทบุรี จำนวน 97 คน นักศึกษากลุ่มนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่
ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ เพื่อหาความยากง่าย
(P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบโดยใช้เทคนิค 27 % ของ Chung
Teh Fan คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) ระหว่าง .2 ถึง .8 และมีค่า
อำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า .2 ได้แบบทดสอบทั้งหมด 64 ข้อ (รายละเอียดใน
ภาคผนวก ค และ ง)

1.8 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ หลังจากได้เลือกแบบทดสอบตาม
เกณฑ์ดังกล่าวแล้ว นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี KR-20 ของ Kuder Richardson
ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84

2. แบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียง
ใต้ดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษารายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากเอกสารและจาก
วิทยากรท้องถิ่น

2.2 วิเคราะห์ลักษณะของเจตคติ การสร้างเจตคติ และการเปลี่ยนเจตคติ

2.3 สร้างข้อคำถามเป็นแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก โดยใช้มาตราการวัดเจตคติของ Likert ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วง (Scales) จำนวน 110 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อความที่ให้ผู้ตอบแสดงถึงความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ และการมองเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วง คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.4 ตัวอย่างของแบบสอบถาม

o) การท่องเที่ยวเป็น
หัตถกรรมพื้นบ้าน
ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง

2.5 เกณฑ์การให้คะแนน การตอบในข้อความหนึ่งๆจะได้คะแนนมากน้อยเพียงไรมีเกณฑ์ดังนี้

2.5.1 ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

2.5.2 ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางลบ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้ 1	คะแนน
เห็นด้วย	ให้ 2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้ 3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้ 4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้ 5	คะแนน

2.6 นำแบบสอบถามเจตคติที่สร้างเสร็จแล้วไปหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ผู้ที่พิจารณาเป็นคนที่พิจารณาแบบทดสอบความรู้

2.7 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว จำนวน 99 ข้อ ไปทดสอบกับนักศึกษาในกลุ่มเดียวกันกับที่ทดสอบแบบทดสอบความรู้ แล้วนำคะแนนจากการทดสอบแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เทคนิค 25 % โดยถือเอา 25 % ของผู้ที่ได้คะแนนสูงเป็นกลุ่มสูง และ 25 % ของผู้ที่ได้คะแนนต่ำเป็นกลุ่มต่ำ ส่วนผู้ที่ได้คะแนนในช่วงกลางที่ไม่อยู่ในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำไม่นำมาวิเคราะห์ จากนั้นทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อโดยใช้สถิติ $t - test$ เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกสูง ซึ่งได้เลือกข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 2.02 ขึ้นไป ได้แบบสอบถามทั้งหมด 82 ข้อ (รายละเอียดในภาคผนวก ก และ ง)

2.8 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม หลังจากได้เลือกแบบสอบถามตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83

วิธีดำเนินการทดลอง

การวิจัยในเรื่องนี้ได้ดำเนินการไปตามลำดับดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดเจตคติในวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีคุณภาพดีแล้วไปสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนการทดลองสอน
2. ดำเนินการทดลองสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียง

ดังนี้

2.1 กลุ่ม 1 เป็นกลุ่มทดลอง ได้ทดลองสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสอน เป็นเวลา 5 วัน รวม 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนในภาคผนวก ก. โดยผู้วิจัยสอนด้วยตนเองตลอดการทดลอง

2.2 กลุ่ม 2 เป็นกลุ่มควบคุม ไม่ได้รับการสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ ถือเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

3. หลังจากการทดลองสอนสิ้นสุดลงแล้ว ได้ทิ้งระยะเวลาไว้ 1 สัปดาห์จึงได้นำแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มอีกครั้ง

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบและแบบสอบถามก่อนทดลองสอนและหลังจากทดลองสอนมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หากสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรกและจากการสอบครั้งหลังทั้งแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบทดสอบวัดความรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองสอน ด้วย $t - test$

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบสอบถามวัดเจตคติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองสอน ด้วย $t - test$

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบทดสอบความรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการสอน ด้วย $t - test$

5. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบสอบถามเจตคติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการสอน ด้วย $t - test$

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาคะแนนเฉลี่ยใช้สูตร (Ferguson. 1971:45)

$$\bar{X} = \frac{\sum fX}{\sum f}$$

$\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum fX$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 $\sum f$ แทน จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่าง

2. หาค่าความแปรปรวนใช้สูตร (Ferguson. 1971:61)

$$S^2 = \frac{N\sum fX^2 - (\sum fX)^2}{N(N-1)}$$

S^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum fX^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum fX)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่าง

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นใช้วิธี

KR-20 ของ Kuder Richardson (Lindquist. 1955 : 587)

$$r_{tt} = \left(\frac{n}{n-1} \right) \left(1 - \frac{\sum Pq}{S_t^2} \right)$$

r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่น
 n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ
 P แทน สัดส่วนของคนทำถูกในแต่ละข้อ
 q แทน สัดส่วนของคนตอบผิดในแต่ละข้อ ($q = 1 - p$)
 S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

4. หากอ่านาจำแนกของแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิเคราะห์รายข้อ โดยใช้ t - test (Guilford, 1965 : 184)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

$\bar{X}_1$

แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มสูง

$\bar{X}_2$

แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มต่ำ

s_1^2

แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนสูง

s_2^2

แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ

n_1

แทนจำนวนคนตอบแบบสอบถามในกลุ่มสูง

n_2

แทนจำนวนคนตอบแบบสอบถามในกลุ่มต่ำ

5. หากความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเจตคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้ α Coefficient ของ Cronbach (Cronbach, 1970.: 126)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

α

แทน สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n

แทน จำนวนข้อแบบสอบถาม

s_i^2

แทน ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

s_t^2

แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

6. ใช้ t-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนต่อไปนี้

- 6.1 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนการทดลองสอน
ของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม
- 6.2 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของเจตคติก่อนการทดลองสอน
ของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม
- 6.3 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้ภายหลังการทดลองสอน
ของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม
- 6.4 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของเจตคติภายหลังการทดลองสอน
ของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม

สูตร
$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}} \quad (\text{Guilford, 1965 : 184})$$

t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
$\bar{X}_1$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มทดลอง
$\bar{X}_2$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มควบคุม
s_1^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มทดลอง
s_2^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มควบคุม
n_1	แทน จำนวนคนในกลุ่มทดลอง
n_2	แทน จำนวนคนในกลุ่มควบคุม

ผลการศึกษาค้นคว้า

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

N	แทน จำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน คะแนนเฉลี่ย
S^2	แทน ความแปรปรวน
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution
$*$	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
$**$	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
กลุ่มทดลอง	แทน กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอน
กลุ่มควบคุม	แทน กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นด้วยวิธีสอน แต่ให้เรียนรู้ด้วยตนเองตาม ธรรมชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการสอน เพื่อหาว่าพื้นฐานความรู้เดิมและเจตคติในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันหรือไม่ ได้ทำการเปรียบเทียบดังนี้

1.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการทดลองสอน

1.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการทดลองสอน

ผลพบว่าพื้นความรู้เดิมและเจตคติในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือมีพื้นความรู้และเจตคติใกล้เคียงกัน จึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ต่อไป

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังดำเนินการสอน ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังดำเนินการสอน

2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังดำเนินการสอน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการทดลองสอน ดังนี้

1.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการสอน ได้แสดงค่าไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการสอน

กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S^2	t
ทดลอง	30	32.27	27.58	0.9967
ควบคุม	30	33.67	31.61	

ที่ $\alpha .05$ df = 58 ค่า t จากตาราง 2.000 (two-tailed)

จากตาราง 1 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นใกล้เคียงกัน

1.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการทดลองสอน

ตาราง 2 ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดก
ในวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการสอน

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S^2	t
ทดลอง	30	338.43	524.116	1.508
ควบคุม	30	348	684.069	

ที่ $\alpha .05$ df = 58 ค่า t จากตาราง 2.000 (two-tailed)

จากตาราง 2 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
แสดงว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติต่อมรดกในวัฒนธรรมท้องถิ่นใกล้เคียงกัน

สรุปได้ว่าก่อนการทดลองสอนมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่ม
ควบคุมมีความรู้และเจตคติไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังจากดำเนินการสอนดังนี้

2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังจากดำเนินการสอน

ตาราง 3 ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังจากดำเนินการสอน

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S^2	t
ทดลอง	30	50.63	42.10	10.2682 **
ควบคุม	30	35.27	25.03	

ที่ $\alpha .01$ df = 58 ค่า t จากตาราง 2.390 (one-tailed)

จากตาราง 3 แสดงคะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมภายหลังจากดำเนินการสอน กลุ่มทดลองมีความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยข้อ 1

2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังจากการสอน

ตาราง 4 ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ภายหลังจากการสอน

กลุ่ม	N	X	S ²	t
ทดลอง	30	354.67	549.54	1.7772*
ควบคุม	30	343.50	635.50	

ที่ $\alpha = .05$ df = 58 ค่า t จากตาราง 1.671 (one-tailed)

จากตาราง 4 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมภายหลังจากการสอน กลุ่มทดลองมีเจตคติทางบวก (Positive) เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อ 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบให้เห็นว่าทั้งความรู้และเจตคติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนทดลองสอนไม่แตกต่างกัน แต่หลังจากการทดลองสอนพบว่าทั้งความรู้และเจตคติของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนี้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าการสอนมีผลทำให้ความรู้เพิ่มขึ้นและเจตคติทางบวก (Positive) ก็เพิ่มขึ้นด้วย

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยการสอนกับกลุ่มควบคุมซึ่งให้เรียนรูด้วยตนเองตามธรรมชาติ ที่มีต่อความรู้ และเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ เด็กวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียง

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยครูจันทบุรี ปีการศึกษา 2527 อายุระหว่าง 17-19 ปี และเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชลบุรี ระยอง ตราด และจันทบุรีจำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างนี้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือสุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และสุ่มเป็นกลุ่มควบคุม 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียง 1 ฉบับ และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น 1 ฉบับ แบบทดสอบและแบบสอบถามทั้ง 2 ฉบับนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

วิธีดำเนินการทดลอง

ได้ดำเนินการทดลองไปตามลำดับดังนี้

นำแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดเจตคติในวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมี

คุณภาพดีแล้วไปสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนการทดลองสอน

2. ดำเนินการทดลองสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงครั้งนี้

2.1 กลุ่มทดลอง ได้ทดลองสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสอน เป็นเวลา 5 วัน รวม 19 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏในภาคผนวก ก.

2.2 กลุ่มควบคุม ไม่ได้รับการสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ ถือเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

3. หลังจากการสอนสิ้นสุดลงแล้วไ้ทิ้งระยะเวลาไว้ 1 สัปดาห์ จึงให้นำแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มอีกครั้ง

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบและแบบสอบถามก่อนทดลองสอนและหลังจากทดลองสอนแล้วมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทาคาสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอนครั้งแรกและจากการสอนครั้งที่ 2 ทั้ง 2 ฉบับ คือแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความรู้ของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองสอนด้วย $t - test$

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามวัดเจตคติของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองสอนด้วย $t - test$

จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองสอน ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ทั้งคะแนนความรู้และคะแนนเจตคติพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจึงได้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยภายหลังการทดลองต่อไปในข้อ 3 และ 4 เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบความรู้ของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ภายหลังการสอน ด้วย $t - test$

5. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามเจตคติของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ภายหลังการสอน ด้วย $t - test$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. คะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นใกล้เคียงกัน
2. คะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติต่อมรคทในวัฒนธรรมท้องถิ่นใกล้เคียงกัน
3. คะแนนเฉลี่ยความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมภายหลังดำเนินการสอน กลุ่มทดลองมีความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. คะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมภายหลังดำเนินการสอน กลุ่มทดลองมีเจตคติทางบวก (Positive) เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบให้เห็นว่าผลจากการทดลองสอน ทำให้กลุ่มทดลองมีความรู้และเจตคติเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ซึ่งต้องการเปรียบเทียบความรู้และเจตคติในวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมว่าภายหลังการทดลองสอนจะมีผลให้ความรู้และเจตคติในเรื่องดังกล่าวของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นหรือไม่ ~~ปรากฏผลว่ากลุ่มทดลอง~~ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยการสอน มีความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลในเรื่องเจตคติก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ เจตคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลองภายหลังการสอนได้เพิ่มขึ้นทางบวก (Positive) มากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

การทดลองสอนการถ่ายถอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้กลุ่มทดลองมีความรู้เพิ่มขึ้นและมีเจตคติทางบวก (Positive) มากขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมนั้น ผู้วิจัยก็ความมาจากองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ความรู้ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากในบทเรียนแต่ละเรื่องผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมไว้หลายอย่างเพื่อจูงใจให้เด็กเกิดความสนใจใคร่รู้ เปิดให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้แสดงความสามารถที่จะอธิบายความรู้และความคิดของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจได้ เช่น การให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันเล่าเนื้อหาเรื่องต่างๆในบทเรียนเท่าที่ทราบ การฝึกอภิปราย การตอบคำถาม เป็นต้น นอกจากนี้การสอนยังมีสื่อการศึกษาต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกภาพ ตัวอย่างของจริง ไปทัศนศึกษา ทำให้กลุ่มตัวอย่างเรียนด้วยความสนุกสนานและได้มีส่วนร่วมกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของวัยรุ่น ซึ่งมีความต้องการอยากรู้ อยากเห็น อยากแสดงออกอยากรวมกิจกรรม เป็นต้น

ผลการทดลองนี้สอดคล้องกับการวิจัยภายในประเทศและการวิจัยของต่างประเทศ เช่น การวิจัยของวัตต์ (Watt. 1965 : 1519-A) ซึ่งทดลองสอนวิชาภูมิศาสตร์ในเรื่องศัพท์ทางภูมิศาสตร์ โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในแต่ละกลุ่มใช้วิธีสอนแตกต่างกันไป ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ใช้สื่อการศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียว และตรงกับผลการวิจัยของแมคโคลแมน (Maccolman. 1975 : 109-A) ซึ่งสอนวิชาสังคมศึกษา พบว่ากลุ่มทดลองซึ่งใช้ชุดการสอนรวมกับการอภิปรายกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการใช้ชุดการสอนเพียงอย่างเดียว สำหรับการวิจัยภายในประเทศ เช่น จีรารัตน์ ชีรเวทย์ (จีรารัตน์ ชีรเวทย์ 2514 : 51-53) ได้ทดลองสอนวิชาวิทยาศาสตร์ และบุษรีวัลย์ วนิชจินดา (บุษรีวัลย์ วนิชจินดา 2514 : 3-4) ได้ทดลองสอนวิชาสังคมศึกษา การทดลองสอนของทั้ง 2 คนนี้ สรุปได้ว่าการใช้สื่อการศึกษาหลายอย่าง รวมถึงการพาไปศึกษานอกสถานที่จะทำให้การเรียนรู้ดีขึ้นกว่าการใช้วิธีสอนด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียว

2. เจตคติทางบวก (Positive) ที่เพิ่มมากขึ้นของกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยคิดว่าเนื่องมาจากบรรยากาศในการเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมในการเรียน ได้พูด อภิปราย แสดงออก และมีกิจกรรมต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกภาพ ฟังเทปบันทึกเสียง

ไปทัศนศึกษา สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเรียนโดยไม่มี ความวิตกกังวล และขณะเดียวกันก็เรียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน การได้แสดงความคิดเห็น ได้อภิปราย และการแก้ปัญหา เป็นวิธีที่ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจตนเองมากขึ้น และเข้าใจความรู้สึก นักคิดของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นด้วย จึงเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้นในตนเอง

เจตคติทางบวก (Positive) ของกลุ่มทดลองที่เพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งได้จากผลการวิจัยนี้ก็สอดคล้องกับการวิจัยของมิทนิคและแมคกินนีส์ (Mitnick and Mc Ginnies อ้างอิงจาก Cronbach 1963 : 453) และการวิจัยของปีเตอร์สันและ เพอร์สตัน (Peterson and Thurstone อ้างอิงจาก Cronbach 1963 : 454) ซึ่งได้ทำการทดลองในเรื่องเดียวกัน แต่ละกลุ่มตัวอย่าง คือทดลอง เปลี่ยนเจตคติของกลุ่ม ตัวอย่างที่มีความรังเกียจในเชื้อชาติ ผลการวิจัยพบว่าการให้กิจกรรมหลายๆอย่าง เช่น ให้ภาพยนตร์ ให้แสดงความคิดเห็น อภิปราย ทำให้เจตคติในการรังเกียจเชื้อชาติของกลุ่ม ตัวอย่างนั้นลดลง

สำหรับการวิจัยในประเทศ มีการวิจัยที่พบว่าการสอนโดยมีกิจกรรมหลายๆ อย่างและให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆจะมีผลให้เจตคติในวิชานั้นเป็นไปในทางบวก เช่น ปิ่นประภา บุตรไสว (ปิ่นประภา บุตรไสว 2523 : 152) ได้เปรียบเทียบเจตคติ ต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการสอนแบบมีส่วนร่วมสอนส่วนกับการ สอนตามปกติ ผลพบว่าเจตคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ได้มีการวิจัยภายในประเทศที่พบว่าการสอนโดยใช้สื่อการสอนต่างๆรวมทั้งการมี กิจกรรมหลายๆอย่างจะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีเจตคติในวิชาที่เรียน ไปในทางบวก (Positive) มากกว่าค่าเฉลี่ย เปรียบ เปรียบ เปรียบ เปรียบ เปรียบ เปรียบ เปรียบ เปรียบ (2522 : 43) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องการ เข้าใจแผนที่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม 1) โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ" ผล ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของกลุ่มทดลอง ซึ่งเรียนโดยใช้บทเรียนโมดูล สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยวิธีสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือผลการวิจัย

ของปัญญา นิวเผือก (ปัญญา นิวเผือก 2523 : 57-58) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่องความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อพุทธศาสนาของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเหตุผลและการวิจัยต่างๆที่นำมาอ้างอิง เป็นเหตุผลที่สนับสนุนว่าการทดลองสอนการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นโดยใช้สื่อการศึกษาทำให้เด็กวัยรุ่นมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และมีเจตคติทางบวก (Positive) ต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใคร่ครวญว่ามีมรดกทางวัฒนธรรมอยู่มากมายไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่ซ้ำแบบใคร โบราณวัตถุที่ก่อสร้างอย่างประณีตบรรจงซึ่งมีอยู่เกือบทุกภาคของประเทศ เป็นร่องรอยของอารยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่หลายยุคหลายสมัย กล่าวได้ว่าศิลปวัฒนธรรมไทยนั้นมีความเจริญงอกงามมานับศตวรรษ จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์พบว่าความรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมไทยทุกแขนงในแต่ละยุคสมัยขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ทำนุบำรุงของผู้นำประเทศแต่ละสมัยเป็นสำคัญ แนวทางในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติมิให้สูญสลายไปนั้น ประกอบด้วย การค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการคือ การส่งเสริมเผยแพร่ในหมู่ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และในทุกกระชั้นอายุ เป็นสิ่งที่ควรดำเนินการ

สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันแม้จะกล่าวได้ไม่เต็มที่ว่าสังคมไทยกำลังเสื่อมลง แต่ก็มีสภาวะหลายอย่างที่ทำให้เห็นความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม เช่น แนวโน้มของคดียาเสพติดที่เพิ่มขึ้น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการกระทำความผิดของวัยรุ่น การทำลายล้างพุทธศาสนาและคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งศาสนานั้นถือว่าเป็นรากฐานของวัฒนธรรมเพราะเป็นวิถีทางของการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ศาสนาก็ถูกทำลายล้างด้วยการกระทำที่รุนแรง คือการตัดเศียรของพระพุทธรูปไปขาย เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยที่บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน คนไทยในปัจจุบันก็ละเลยในเนื้อหาและแก่นสารที่สำคัญๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์

เป็นประเพณีที่แสดงถึงความกตัญญูต่เวทีของคนไทย เพื่อระลึกถึงบุญคุณ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่ ก็เปลี่ยนเป็นเล่นสาคำน้ำกันเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะเช่นนี้เป็นการ บิดเบือนจุมงหมายเดิมของประเพณีไทยให้สูญหายไปจากความทรงจำของคนรุ่นต่อไป

แม้เราจะยอมรับว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นควร ตั้งอยู่บนรากฐานและเนื้อหาของสาระเดิม มิฉะนั้นแล้วเยาวชนรุ่นต่อไปจะไม่มีโอกาสรู้ ว่า วัฒนธรรมไทยเกิมนั้นเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้การไหลบ่าของวัฒนธรรม ต่างชาติในหมู่เยาวชนไทยกำลังเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง เด็กวัยรุ่นจำนวนมากที่ยอมรับและ ชื่นชมศิลปวัฒนธรรมต่างชาติมากกว่าวัฒนธรรมไทย ซึ่งจะทำให้ความเป็นคนไทยของเขาเลือนลาง ลงไป เป็นที่ยอมรับกันว่าศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นสิ่งที่สามารถโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้ มี ความภาคภูมิใจ และรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมประจำชาติด้วย ดังนั้นการปลูกฝังให้ เยาวชนหรือเด็กวัยรุ่นได้รู้คุณค่าของวัฒนธรรมของชาติเท่ากับเป็นการปลูกฝังความรักชาติให้ เกิดขึ้นในจิตใจของเขา

สถาบันอุดมศึกษามีส่วนที่จะทำนุบำรุงและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้หลาย ประการ สมหมาย จันทรเรือง (สมหมาย จันทรเรือง 2527 : 3) ให้ความคิดเห็น ไว้ดังนี้

การอุดมศึกษาของประเทศไทย มีขอบข่ายแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาค่ำกว่าระดับปริญญาตรี เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และอนุปริญญา ใช้เวลาศึกษาประมาณ 2-3 ปี หลังจากมัธยมศึกษา
2. การศึกษาปริญญาตรี ใช้เวลาศึกษาประมาณ 4-5 ปี หลังจากมัธยมศึกษา
3. การศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี รับผิดชอบสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เพื่อเรียนในระดับปริญญาโทและเอก

หน้าที่หรือภารกิจของอุดมศึกษามีการสอนวิชาชีพชั้นสูงเพียงประการเดียว แต่ มีภารกิจ 4 ประการ คือ

1. การสอน เพื่อสนองความต้องการทางการศึกษาในระดับสูง
2. การวิจัยค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

3. การบริการทางวิชาการแก่สังคม

4. การทำนุบำรุงและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ

เมื่อพิจารณาการทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาจะพบว่าส่วนใหญ่ทำการสอน การวิจัยค้นคว้า และการบริการทางวิชาการแก่สังคม เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการทำนุบำรุง และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมนั้นยังมีน้อย จึงควรหันมาสนใจในภารกิจนี้ให้มากขึ้น

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกแห่ง นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 เกี่ยวกับนโยบายที่สำคัญของการพัฒนาการศึกษาเฉพาะด้านอุดมศึกษา เน้นส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาคำเนินกิจกรรมด้านทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้กว้างขวางมากขึ้น

แม้ว่าจะมีกฎหมายหลักของสถาบันอุดมศึกษาและแผนพัฒนาระดับชาติดำหนดไว้ชัดเจน แต่ทางปฏิบัติความสนใจเกี่ยวกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมยังมีน้อย เพราะปัญหาการเรียนการสอน งานวิจัย ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นจุดสนใจมากกว่า ปัญหาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นจึงถึงเวลาแล้วที่จะหันมาให้ความสนใจและสนับสนุนงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติในสถาบันอุดมศึกษา มีดังนี้

1. สร้างความสนใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่คณาจารย์ นักศึกษา โดยสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ เกี่ยวกับการละเล่นของท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมทางภาษา เป็นต้น
2. สถาบันอุดมศึกษาควรจัดหลักสูตรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นวิชา พื้นฐานของการศึกษา เพื่อปลูกฝังค่านิยมค่านานี้ในระยะแรกๆ
3. ให้นักศึกษามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม และให้การสนับสนุนเท่าที่จะทำได้ เช่น มีอาจารย์ที่ปรึกษาชมรม เป็นต้น
4. สถาบันอุดมศึกษาควรมีความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม ของชุมชนหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมจากส่วนต่างๆของประเทศไทยให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

5. สถาบันอุดมศึกษามีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เช่น มหาวิทยาลัย
ต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และวิทยาลัย
ครูที่มีอยู่ทั่วประเทศ สถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้ล้วนมีโอกาสรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และมี
โอกาสที่จะถ่ายทอดไปสู่ชุมชนได้อย่างดี รัฐจึงควรสนับสนุนกิจกรรมทางค่านี้นี้ให้มากขึ้น
โดยเฉพาะเรื่องเงินทุนที่ใช้ดำเนินการ

6. สถาบันอุดมศึกษาควรยอมรับกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมไม่น้อยกว่ากิจกรรม
ด้านอื่นๆ เช่น การให้ความสนใจเกี่ยวกับการแสดงศิลปวัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา ให้
ความช่วยเหลือด้านเงินทุนสนับสนุน เป็นต้น

ข้อเสนอทั้ง 6 ประการดังกล่าวนี้ หากได้รับการปฏิบัติอย่างครบถ้วนก็จะเป็นสิ่ง
สนับสนุนหน้าที่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติในสถาบันอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี ควรให้
ความสำคัญกับภาระกิจนี้ไม่น้อยกว่าการสอน การวิจัยค้นคว้า และการบริการทางวิชาการ
แก่สังคม เพราะสถาบันอุดมศึกษาสามารถเป็นแหล่งรักษาและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ
ได้อย่างดี หากได้กระทำหน้าที่ครบถ้วน ย่อมเป็นผู้นำของสังคมในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์
ไทยให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสภูมิใจทราบนานเท่านาน

ศิลปวัฒนธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งตกทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นสิ่งสำคัญที่
บ่งถึงความเป็นอิสระหรือความเป็นไทยของชาติไว้ได้ชัดเจน ฉะนั้นการทำนุบำรุงมรดกทาง
วัฒนธรรมของชาติก็เป็นการรักษาเอกลักษณ์อันแสดงถึงความเป็นไทยของเรา

บรรณานุกรม

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ "การส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน" ในรายงานการสัมมนา เรื่อง
วัฒนธรรมภาคตะวันออก หน้า 143 - 148 กมลศิลป์การพิมพ์ 2524

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. การศึกษากับการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม
โรงพิมพ์การศาสนา 2521, 47 หน้า

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงาน แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524, สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ,
2520, 365 หน้า

จิราวัฒน์ ชีรเวทย์ การทดลองสอนวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ภาพยนตร์
และสไลด์ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514, 80 หน้า อิศำเนา
รัฐมา อาจารย์ และ ภรดี พันธการ การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยว จันทบุรี ชลบุรี,
โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
2523, 75 หน้า

ดวงเดือน พันธมนาวิน อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น รายงานการวิจัยฉบับที่ 18
โรงพิมพ์คุรุสภา 2518, 136 หน้า

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 -
2529 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โรงพิมพ์ชุมนุม-
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด 2524, 433 หน้า

บุญเต็ม พันธรอบ และ ภรดี มหาชนธ์ การสำรวจลักษณะสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาค
ตะวันออก ชลบุรี, โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2522, 70 หน้า

ปัญญา ผิวเผือก การศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง
ความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนตามปกติ วิทยานิพนธ์
ศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 169 หน้า อิศำเนา

ปิ่นประภา บุตรไสว การศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน และวิธีสอนแบบปกติ
ที่ส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อบุคคลภาพประชาธิปไตย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์ ศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2523, 152 หน้า อิศำเนา

ประสิทธิ์ อินทนิล พิชัย เทพนมิตร และ ไพพรรณ อินทนิล การศึกษารวบรวมการละเล่นพื้นบ้าน คนตรี และฟ้อนรำ ภาคตะวันออก จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ชลบุรี, โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2523, 473 หน้า

ประมวล ศิริวัฒน์แก้ว การศึกษาและรวบรวมเทคโนโลยีเกี่ยวกับการทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี และตราด ชลบุรี, โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2523, 65 หน้า

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 2 อักษรเจริญทัศน์ 2526, 930 หน้า

การกี มหาชนธิ บรรณาธิการ รายงานการสัมมนา เรื่อง วัฒนธรรมภาคตะวันออก กมลศิลป์การพิมพ์ ม.ป.ป., 383 หน้า

เมืองโบราณ, สำนักพิมพ์ ชุติจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดใหญ่อินทาราม โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์ 2525, 88 หน้า

ยุทธวีวัลย์ วณิชยจินดา ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิชาสังคมศึกษา กับ ผลสำเร็จในการ เรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยม วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514, 129 หน้า

ระงับ วัณนะสิงห์ "แนวนโยบายวัฒนธรรม" วัฒนธรรมไทย 1 : 16 - 19 มกราคม 2521

วิมล คำศรี การสอนคติชนวิทยาในวิทยาลัยครูภาคใต้ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522, 126 หน้า อักสำเนา

กิจการ, กระทรวง คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม แนวนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ม.ป.ท. 2521, 43 หน้า

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม "ลักษณะสภาพสังคมและวัฒนธรรมทางภาคตะวันออก" ในรายงานการสัมมนา เรื่อง วัฒนธรรมภาคตะวันออก หน้า 1 - 16 กมลศิลป์การพิมพ์ 2524

สมหมาย จันทรเรือง การทำนาปรังและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ : หน้าที่ของ อุดมศึกษาที่ต้องทบทวน สยามรัฐ 21 พฤศจิกายน 2527 หน้า 3

อคุภัย เพียรเสมอ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องการเข้าใจแผนที่
 ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) โดยไชยทเรียนโมคลกับการสอนปกติ ปรินญาณิพนธ์

กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 52 หน้า อักษรนำ

อนุমানราชชน พระยา วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย โดย เสถียรโกเศศ

(นามแฝง) ถลึงวิทยา 2514, 613 หน้า

อานนท์ อาภาภิรม สังคมวิทยา โรงพิมพ์แพร่พิทยา 2518. 211 หน้า

Cronbach, Lee Joseph. Educational Psychology. New York Harcourt,
 Brace 1963. 628 p.

Cronbach, Lee Joseph. Essentials of Psychological Testing. New York,
 Harper and Brothers, Inc., 1970. 752 p.

Drever, James. A Dictionary of Psychology. Revised by Harvey Wallerstein;
 Great Britain, Hazell Watson and Viney Ltd., 1975. 320 p.

Ferguson, George A. Statistic Analysis. London, Mc Graw Hill Kogakusha,
 Ltd., 1971. 492 p.

Good, Carter V. Dictionary of Education. New York, Mc Graw - Hill Book
 Company Inc., 1959. 676 p.

Guilford, J.P. Fundamental Statistics in Psychology and Education 4 th
 ed., New York, Mc Graw Hill Book Company Inc., 1965. 605 p.

Hilgard, Ernest R. Introduction to Psychology. New York., Harcourt
 Brace and World, Inc., 1962. 678 p.

Kendler, Howard H. Basic Psychology. New York, Appleton Century Crofts
 Company, 1963. 750 p.

Lindquist, E.F with Chapters by Gordon V. Anderson (and other).

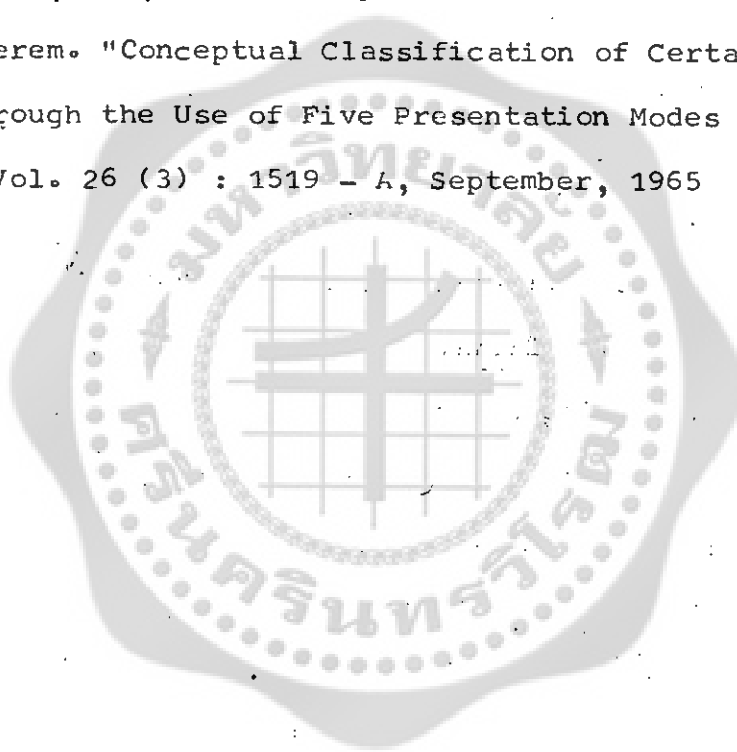
Educational Measurement. 2nd ed., American Council on Education Washing.

D.C. 1955. 819 p.

Maccolman, James Wesley, "Relationship between the Use of Learning Activity Packages, Group Activities and the Preferences of Student Toward the Social Studie Course," Dissertation Abstracts. 30 (1): 190 - A, July, 1975.

Triandis, Harry C. Attitude and Attitude Change New York : John Wiley & son, Inc, 1971. 232 p.

Watt, Ann Rerem. "Conceptual Classification of Certain Geographic Teems Through the Use of Five Presentation Modes "Dissertation Abstracts, Vol. 26 (3) : 1519 - A, September, 1965

โครงการสอนความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก

บทเรียนที่ 1 เมืองชายทะเลตะวันออกถิ่นแดนแห่งการกู้สิริภาพของสมเด็จพระเจ้า

ตากสินมหาราช

จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง (ไม่รวมเวลาไปทัศนศึกษา)

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. เล่าถึงการกู้สิริภาพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเมื่อปี พ.ศ. 2310 จนได้รับชัยชนะจากพม่า และสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงใหม่ได้

2. บอกถึงการเข้าร่วมในกองทัพของชาวเมืองชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด กับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อขับไล่พม่าออกไปจากแผ่นดินไทยในสงครามปี พ.ศ. 2310 ได้

3. อธิบายถึงอนุสาวรีย์และอนุสรณ์ต่างๆที่ประชาชนชาวไทยได้ร่วมกันสร้างขึ้นหรือรักษาไว้เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้

เนื้อเรื่อง เมืองชายทะเลตะวันออกถิ่นแดนแห่งการกู้สิริภาพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันเล่าถึงการกู้สิริภาพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในสมัยกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเมื่อปี พ.ศ. 2310

2. ผู้สอนอธิบายเพิ่มเติมรายละเอียดที่สำคัญๆ และเน้นให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการกู้สิริภาพของชาวเมืองชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งนับว่าเป็นวีรกรรมที่ลูกหลานของชาวเมืองชายทะเลทั้ง 4 จังหวัดนี้จะไ้ภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของคนที่มีส่วนในการปกป้องรักษาพื้นแผ่นดินไทยให้มีอิสรภาพมาตราบนานเท่านานนี้

3. นายสไลค์ให้กลุ่มตัวอย่างได้ชมอนุสาวรีย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ณ สถานที่ต่างๆไ้แก่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ระยอง) ต้นสะตือประวัติศาสตร์

ซึ่งอยู่ภายในวัดกลุ่มมหาชัยชุมพล (ระยอง) พระบรมรูปหล่อ ณ หน้าค่ายนาวิกโยธิน (จันทบุรี)
พระบรมรูปหล่อที่ค่ายเนินวง (จันทบุรี) อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ทุ่งนาเชย
(จันทบุรี) และอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินในกรุงเทพฯ

4. พากุลมั่วอย่าง ไปทัศนศึกษาไปยังสถานที่ประวัติศาสตร์และไปเคารพสักการะ
อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คือ ไปทัศนศึกษาวัดกลาง (จันทบุรี) ซึ่งเป็นวัดที่
พระองค์ใช้เป็นสถานที่รวบรวมไพร่พลและนักรบทั้งหลายก่อนที่จะยกทัพมาตีพม่าจนพม่าแตกพ่ายไป
ไปสักการะศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ณ หน้าค่ายนาวิกโยธิน (จันทบุรี) และอนุสาวรีย์
ณ ทุ่งนาเชย เขิงเขาสะพาน และพระบรมรูปหล่อ ณ ค่ายเนินวง (จันทบุรี)

5. ให้กลุ่มตัวอย่างได้อภิปรายเพิ่มเติมถึงความรู้สึกต่างๆที่ได้จากการเรียน
เรื่องราวต่างๆของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และความรู้สึกที่เกิดจากการไปทัศนศึกษา
ไปยังสถานที่ต่างๆดังกล่าวข้างต้น

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ข้อ 1 – 5
2. แบบสอบถามเจตคติข้อ 1 – 8

บทเรียนที่ 2 เมืองใหม่ค่ายเนินวง และกรณีพิพาทฝรั่งเศส ร.ศ. 112

จำนวนชั่วโมงที่สอน 2 ชั่วโมง (ไม่รวมเวลาไปทัศนศึกษา)

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. อธิบายถึงลักษณะชุมชนและการตั้งบ้านเรือนของชาวเมืองจันทบุรีในสมัยโบราณซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพภูมิประเทศได้
2. เล่าถึงสาเหตุที่ชาวเมืองจันทบุรีต้องย้ายบ้านเรือนจากตำบลบ้านลุ่มไปอยู่บ้านเนินวง ตำบลบางกะจะได้
3. อธิบายถึงการสร้างเมืองใหม่ค่ายเนินวงและบอกถึงความแข็งแรงของป้อมค่ายได้ และอธิบายถึงสิ่งอื่นๆที่สร้างพร้อมกับการสร้างเมืองใหม่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประเพณีการสร้างเมืองที่จะต้องมีศาลหลักเมืองและมีวัด เป็นต้น
4. บอกถึงความห่วงใยของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประชาชนชาวไทยได้
5. เล่าถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สมัยต่อมา คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งไทยเกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสได้
6. บอกถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการดำเนินนโยบายเพื่อให้จันทบุรีและตราดเป็นอิสระจากฝรั่งเศสได้
7. บอกถึงความรู้สึกขมขื่นของคนไทยในการที่ต้องตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศสได้

เนื้อเรื่อง เมืองใหม่ค่ายเนินวง รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันอธิบายลักษณะชุมชน และการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวจันทบุรีในสมัยโบราณซึ่งสัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์ คือจะอยู่บริเวณที่ราบลุ่มและมีแม่น้ำไหลผ่านเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ผู้สอนช่วยเพิ่มเติมในรายละเอียดที่สำคัญๆ
2. ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันเล่าถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดความบาดหมางระหว่างไทยกับญวนในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นสาเหตุให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเตรียมรับศึกญวน และย้ายเมืองจันทบุรีซึ่งเดิมอยู่ที่ตำบลบ้านลุ่มไปอยู่ที่ตำบล

บางกะจะ ผู้สอนเน้นให้กลุ่มตัวอย่าง เข้าใจสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกันของตำบลบ้านลุ่มและตำบลบางกะจะ และให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการย้ายมาอยู่ตำบลบางกะจะนี้เป็นยุทธวิธีที่จะต่อสู้ข้าศึกและรักษาเมือง ตลอดจนประชาชนพลเมืองไว้ได้อย่างไร

3. ผู้สอนกล่าวถึงการสร้างเมืองใหม่ค่ายเนินวง และอธิบายถึงโบราณสถานและโบราณวัตถุในเมืองใหม่แห่งนี้

4. ในเรื่องของศึกแกลงและคุชชีโก เป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ในสมัยต่อมา คือสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้สอนให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันเล่าถึงเหตุการณ์ในสมัย ร.ศ. 112 ซึ่งเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส โดยผู้สอนช่วยอธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดที่สำคัญๆ

5. ให้กลุ่มตัวอย่างได้ออกถึงความรู้สึกของตนเองที่มีต่อศึกแกลงและคุชชีโก แล้วให้ร่วมกันอภิปรายในหัวข้อว่า "เราจะช่วยกันรักษาเอกราชของชาติไว้ได้อย่างไร"

6. นายสไลค์ให้กลุ่มตัวอย่างดู ค่ายเนินวง ซึ่งประกอบด้วยตัวป้อมค่าย ปืนใหญ่ขนาดต่างๆ นาค่าย วัดโยธานิมิตร ศาลหลักเมือง ศึกแกลงและคุชชีโก

7. พากลุ่มตัวอย่างไปทัศนศึกษาค่ายเนินวง ชมป้อมค่าย ปืนใหญ่ขนาดต่างๆ บนป้อม ไปสักการะศาลหลักเมืองซึ่งอยู่ภายในบริเวณค่าย ไปวัดโยธานิมิตร ชมกำแพงวัดซึ่งยังเหลืออยู่บางส่วน ไปสักการะพระพุทธรูปภายในพระอุโบสถ และชมเจดีย์ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ยังเหลืออยู่ เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยการสอบถามจากพระภิกษุซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดนี้

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ขอ 6 - 11
2. แบบสอบถามเจตคติขอ 9 - 15

บทเรียนที่ 3 จิตรกรรมและศิลปวัตถุในวัดใหญ่อินทาราม

จำนวนชั่วโมงที่สอน 2.30 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. อธิบายถึงความสำคัญของวัดใหญ่อินทารามซึ่งเป็นวัดศูนย์กลางของพุทธศาสนาทางภาคตะวันออกเฉียงใต้
2. บอกถึงศิลปวัตถุที่สำคัญๆของวัดใหญ่อินทารามได้
3. อธิบายความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังได้
4. บอกความมุ่งหมายในการเขียนจิตรกรรมฝาผนังได้
5. อธิบายถึงประโยชน์และคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังได้
6. บอกเนื้อหาและเรื่องราวของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดใหญ่อินทารามได้
7. อธิบายความงดงามและความสามารถของศิลปินในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นภาพจิตรกรรมได้
8. บอกถึงวิธีการทำนุบำรุงศิลปวัตถุและจิตรกรรมฝาผนังได้

เนื้อเรื่อง จิตรกรรมและศิลปวัตถุในวัดใหญ่อินทาราม รายละเอียดในภาคผนวก ข. กิจกรรมและวิธีสอน

1. อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงความสำคัญของวัดใหญ่อินทารามซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และได้รับการยกย่องว่าเป็นวัดศูนย์กลางของพุทธศาสนาทางภาคตะวันออกเฉียงใต้
2. ถามกลุ่มตัวอย่างว่ามีใครบ้างที่รู้จักและเคยไปวัดใหญ่อินทารามมาแล้ว ถ้ามีขอให้ช่วยกันบอกถึงศิลปวัตถุต่างๆภายในวัดเท่าที่จำได้ ทั้งนี้ผู้สอนจะได้เพิ่มเติมในสิ่งที่บกพร่องหรือขาดหายไป แต่ถ้าไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดรู้จักหรือเคยไปมาแล้ว ผู้สอนจะอธิบายถึงศิลปวัตถุที่สำคัญๆให้ฟังอย่างละเอียด
3. อธิบายความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในความสัมพันธ์กันที่ถือว่าเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง

4. อธิบายเนื้อหาและเรื่องราวของจิตรกรรมฝาผนังของวัดใหญ่อินทาราม ทั้งจิตรกรรมภายในอุโบสถและภายในวิหาร

5. ฉายสไลด์และเทปบันทึกภาพ (Video - tape) ศิลปวัตถุของวัดใหญ่อินทาราม ไม้เก๋ อุโบสถ วิหาร มณฑปพระพุทธบาท พระพุทธรูป และภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งภายในพระอุโบสถและภายในวิหารให้กลุ่มตัวอย่างชม

6. เมื่อชมสไลด์และเทปบันทึกภาพแล้วให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกันอภิปรายถึงความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังเหล่านั้นว่าให้ความรู้ในเรื่องใดบ้าง และนอกจากนี้ให้ความรู้แล้วยังมีความสำคัญทางด้านใดบ้าง

7. ให้กลุ่มตัวอย่างอภิปรายแสดงความคิดเห็นในคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังซึ่งปรากฏอยู่ ณ วัดต่างๆ โดยให้ช่วยกันสรุปเป็นข้อๆ

8. ให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่า ทำอย่างไรจึงจะรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัตถุและภาพจิตรกรรมฝาผนังให้เป็นมรดกตกทอดไปยังอนุชนรุ่นต่อไป โดยไม่สูญหายหรือถูกทำลายไปจนหมดสิ้น

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ขอ 12 - 18

2. แบบสอบถามเจตคติขอ 16 - 27

บทเรียนที่ 4 ศีลาจาริก

จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง (ไม่รวมเวลาไปทัศนศึกษา)

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. อธิบายได้ว่าการจาริกนั้นไม่ได้มีขอบเขตจำกัดเฉพาะการจาริกบนศิลาเท่านั้น แต่มีการจาริกบนวัตถุต่างๆ เช่น ผนังอาคาร ฐานพระพุทธรูป แผ่นโลหะ เป็นต้น

2. บอกประโยชน์ของศิลาจาริกทางด้านการได้

3. บอกความสำคัญของจาริกในภาคตะวันออกเฉียงใต้

4. อธิบายถึงคุณค่าและความสำคัญของจาริกได้

เนื้อเรื่อง ศีลาจาริก รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้กลุ่มตัวอย่างบอกถึงจาริกต่างๆที่ตนเองได้เคยมีความรู้มาก่อน พร้อมทั้งบอกเรื่องราวในจาริกนั้นๆเท่าที่จำได้

2. จากจาริกต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างช่วยกันนำมากลานั้นให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันคิดว่าจาริกต่างๆนั้นมีประโยชน์อย่างไรบ้าง แล้วจัดประโยชน์ดังกล่าวออกเป็นหมวดหมู่ เช่น ประโยชน์ทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรมประเพณี และทางสังคม เป็นต้น

3. อธิบายถึงจาริกในภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยกล่าวเน้นเฉพาะจาริกในจังหวัดชลบุรีและจันทบุรี

4. นำจาริกต่างๆในข้อ 3 ซึ่งได้ตีพิมพ์แล้วมาให้กลุ่มตัวอย่างศึกษา

5. หลังจากกลุ่มตัวอย่างได้ศึกษาคำจาริกต่างๆตามข้อ 4 แล้ว ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันบอกถึงประโยชน์ของจาริกที่นำมาศึกษาเพื่อเป็นการเน้นถึงประโยชน์และความสำคัญของจาริกในภาคตะวันออกเฉียงใต้

6. ให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกันอภิปรายในหัวข้อที่ว่า "จาริกเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง" เมื่อเสร็จสิ้นการอภิปรายให้ประธานหรือเลขาธิการกลุ่มสรุปผลการอภิปรายให้กลุ่มตัวอย่างฟังอีกครั้งหนึ่ง

7. พากกลุ่มตัวอย่างไปศึกษาศิลาจาริกที่วัดโยชานิมิตร เน้นให้กลุ่มตัวอย่างศึกษาการใช้ภาษาและรายละเอียดต่างๆที่บันทึกไว้

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ข้อ 19 - 21

2. แบบสอบถามเจตคติข้อ 28 - 34

บทเรียนที่ 5 อนุสาวรีย์สุนทรภู่

จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. เล่าประวัติสุนทรภู่ได้
2. อธิบายถึงความไพเราะในบทประพันธ์ของสุนทรภู่ และยกตัวอย่างบทประพันธ์ที่ไพเราะมาประกอบได้
3. อธิบายถึงสาเหตุการสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ที่ตำบลบ้านกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยองได้

เนื้อเรื่อง อนุสาวรีย์สุนทรภู่ รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันเล่าประวัติสุนทรภู่ และรวบรวมวรรณกรรมต่างๆ ของสุนทรภู่ โดยผู้สอนช่วยเพิ่มเติมในรายละเอียดที่สำคัญ
2. ให้กลุ่มตัวอย่างยกคำประพันธ์ของสุนทรภู่ที่ตนเองชอบมาคนละ 1 บท พร้อมทั้งบอกเหตุผลประกอบว่าทำไมตนจึงชอบคำประพันธ์นั้น จากนั้นให้ผู้สอนช่วยเพิ่มเติมโดยยกคำประพันธ์ที่มีลีลาการสัมผัสและการใช้คำที่ไพเราะมาเพิ่มเติม
3. อธิบายถึงความสัมพันธ์ของสุนทรภู่กับบ้านกร่ำเมืองแกลงซึ่งเป็นสาเหตุให้มีการสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ ณ ที่นั้น
4. ฉายสไลด์และเทปบันทึกภาพอนุสาวรีย์สุนทรภู่ซึ่งประกอบด้วย รูปปั้นสุนทรภู่ และรูปปั้นพระอภัยมณี นางผีเสื้อสมุทร และนางเงือก
5. ให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นในคำกล่าวที่ว่า "สุนทรภู่ครูกวีสี่แผ่นดิน"

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้อ 22 - 26
2. แบบสอบถามใจความข้อ 35 - 40

บทเรียนที่ 6 การทอเสื้อจันทบุรี

จำนวนชั่วโมงที่สอน 2 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้นักเรียนตัวอย่างสามารถ

1. เล่าประวัติความเป็นมาของการทอเสื้อจันทบุรีได้
2. บอกความสัมพันธ์ของอาชีพทอเสื้อกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ได้
3. เล่าถึงการฟื้นฟูอาชีพทอเสื้อจากรูปแบบเดิมซึ่งมีขอบเขตต่างๆจำกัดมาเป็นรูปแบบและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆและเป็นผลให้มีตลาดเสื้อกว้างขวางขึ้น
4. อธิบายถึงวัตถุดิบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอเสื้อได้
5. อธิบายกระบวนการทอเสื้อได้
6. บอกถึงความสวยงามของลายเสื้อซึ่งเกิดจากการเล่นสีกกได้
7. บอกถึงคุณค่าและประโยชน์ของเสื้อกกได้

เนื้อเรื่อง การทอเสื้อจันทบุรี รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักเรียนตัวอย่างช่วยกันเล่าถึงประวัติการทอเสื้อจันทบุรีตั้งแต่ระยะเริ่มแรกจนกระทั่งถึงระยะฟื้นฟูในปี 2500 ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์เสื้อกกในลักษณะต่างๆขึ้น
2. ให้นักเรียนตัวอย่างช่วยกันบอกชนิดต่างๆของผลิตภัณฑ์และเครื่องใช้ที่ผลิตจากกรรมวิธี การทอเสื้อมาให้มากที่สุดเท่าที่จะหาได้
3. ให้นักเรียนตัวอย่างช่วยกันบอกวัสดุและอุปกรณ์เกี่ยวกับการทอเสื้อและอธิบายถึงกระบวนการหรือกรรมวิธีในการทอเสื้อตามลำดับขั้นตอน โดยผู้สอนจะอธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้กล่าวถึง แล้วให้ช่วยกันสรุปรายละเอียดต่างๆให้เข้าใจทั่วกันทุกคน
4. นำผลิตภัณฑ์จากการทอกกซึ่งอยู่ในรูปลักษณะต่างๆมาให้นักเรียนตัวอย่างชมซึ่งได้แก่เสื้อชนิดต่างๆ กระเป๋าถือสตรี แขนรองจาน แขนรองแก้ว กลองใส่กระดาษ-เช็ดหน้าที่เป็นรูปกลมและรูปเหลี่ยม ที่ใส่ของจกหมวย เบาะรองนั่ง พนักอิง หมอนอิง มูลิ้งค์ตา กระเป๋าใส่เสื้อผ้าและหีบผ้า กระเป๋าเอกสาร เน้นให้นักเรียนตัวอย่างพิจารณา ลวดลายและสีที่สลับกันอยู่อย่างสวยงาม

5. ฉายสไลด์ตัวอย่างลายเส้นชนิดต่างๆ เช่น ลายตาสมุก ลายเส้นห้อง ลายเส้นห้องมีเชิง ลายตาหมากรุก ลายเกล็ดกระ ลายเกล็ดเต่า ลายริ้วผ้าใบ ลายริ้วสลับ ลายตาราง ลายคอกวัว ลายเกลียว ลายเครือเถาสลับ ลายข้าวหลามตัด ลายขนมเปียกปูน ลายเชิงชั้นมัทหมี่ ลายคอกประ ลายซิกแซก ลายคอกมะขาม

6. ให้กลุ่มตัวอย่างอภิปรายในหัวข้อที่ว่า "เราจะส่งเสริมทัศนกรรมพื้นบ้านได้อย่างไร" เมื่อเสร็จสิ้นการอภิปรายให้ประธานหรือเลขาธิการสรุปสาระสำคัญของการอภิปรายให้สมาชิกในกลุ่มฟังอีกครั้งหนึ่ง

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้อ 27 - 34

2. แบบสอบถามเจตคติข้อ 41 - 49

บทเรียนที่ 7 การเจียรไนพลอย

จำนวนชั่วโมงที่สอน 2 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. บอกประวัติการทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราดได้
2. บอกแหล่งพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราดได้
3. บอกวิธีการต่างๆในการค้นหาพลอยได้
4. อธิบายขั้นตอนและกระบวนการในการเจียรไนพลอยได้
5. บอกรูปแบบและความสวยงามของพลอยที่เจียรไนแล้วได้
6. บอกคุณค่าของพลอยที่เจียรไนแล้วได้

เนื้อเรื่อง การเจียรไนพลอย รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

- จนเข้าใจดี
1. อธิบายถึงประวัติการทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราดให้กลุ่มตัวอย่างฟัง
 2. ฉายสไลด์และฉายภาพยนตร์ที่แสดงแหล่งพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราด
 3. ฉายสไลด์และภาพยนตร์ที่แสดงถึงวิธีการค้นหาพลอย
 4. นำตัวอย่างพลอยที่ยังไม่ได้เจียรไนและพลอยที่เจียรไนแล้วมาให้กลุ่มตัวอย่างดูเพื่อเปรียบเทียบลักษณะรูปร่าง สี เหลี่ยม และความสวยงามที่แตกต่างกัน
 5. ฉายสไลด์และฉายภาพยนตร์ที่แสดงถึงการเจียรไนพลอย
 6. ฉายภาพยนตร์ที่แสดง เครื่องประดับต่างๆที่ทำจากพลอยให้กลุ่มตัวอย่างชม
 7. ฉายภาพยนตร์ที่แสดงถึงตลาดของพลอยไทยในต่างประเทศ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจความสำคัญของพลอยซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทย
 8. ให้กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนบอกความต้องการ เครื่องประดับที่ทำจากพลอยมาคนละ 1 อย่าง และให้บอกเหตุผลประกอบในความต้องการ เครื่องประดับนั้นๆ

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ออก 35 - 43
2. แบบสอบถามเจตคติออก 50 - 56

บทเรียนที่ 8 นิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโล

จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. บอกลักษณะของนิทานท้องถิ่นได้
2. บอกความสำคัญของนิทานท้องถิ่นได้
3. บอกประโยชน์และคุณค่าที่ได้จากนิทานท้องถิ่นได้
4. เล่านิทานท้องถิ่นบางเรื่องได้

เนื้อเรื่อง นิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโล รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ถามกลุ่มตัวอย่างว่าใครเคยฟังนิทานเรื่องต่อไปนี้เป็นแล้วบ้าง เรื่อง
เขาสามมุข นางสิบสอง พระรถเมรี ยมโคย ถ้ามีกลุ่มตัวอย่างเคยฟังมาแล้วให้เล่าให้
เพื่อนๆฟัง ถ้าไม่มีผู้สอนจะเล่าให้ฟังด้วยตนเอง
2. ให้กลุ่มตัวอย่างสรุปหาลักษณะเฉพาะของนิทาน โดยผู้สอนจะช่วยสรุป
ในส่วนที่บกพร่องอีกครั้งหนึ่ง
3. ถามกลุ่มตัวอย่างว่าเคยฟังนิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโลมาแล้วหรือไม่
ถ้ามีผู้ที่เคยฟังมาแล้วขอให้เล่าให้เพื่อนๆฟัง แต่ถ้าไม่มีใครเคยฟังมาผู้สอนจะเล่าให้ฟังเอง
4. ให้กลุ่มตัวอย่างบอกถึงคุณค่าและประโยชน์ของนิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโล
5. ให้กลุ่มตัวอย่างบอกถึงคุณค่าและประโยชน์ของนิทานท้องถิ่นเพื่อสรุปถึง
ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของนิทานท้องถิ่นทั่วไป
6. ให้กลุ่มตัวอย่างอภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็นในความสำคัญและวิธีการ
อนุรักษ์นิทานท้องถิ่น

ประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้อ 44 - 49
2. แบบสอบถามเจตคติข้อ 57 - 61

บทเรียนที่ 9 ประเพณีวิ่งควาย
จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. บอกลักษณะการเล่นพื้นเมืองได้
2. บอกถึงประเพณีการเล่นพื้นเมืองที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพได้
3. อธิบายประวัติ ความสำคัญ และจุดประสงค์ของประเพณีวิ่งควายได้
4. บอกวิธีการแข่งขันวิ่งควายได้
5. บอกคุณค่าของการวิ่งควายในสมัยโบราณและเปรียบเทียบกับคุณค่าในสมัย

ปัจจุบันได้

เนื้อเรื่อง ประเพณีวิ่งควาย รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. อธิบายการเล่นพื้นเมืองบางอย่าง เช่น การแข่งเรือ การเล่นแม่ศรี
- ให้กลุ่มตัวอย่างฟัง
2. อธิบายถึงคุณค่าของการการเล่นพื้นเมืองซึ่งมีจุดประสงค์นอกจากเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังมีจุดประสงค์อื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต เป็นต้น
 3. ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันบอกถึงการเล่นบางอย่างของชาวชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด และอธิบายวิธีการของการเล่นนั้นๆพอสังเขป ถ้ากลุ่มตัวอย่างไม่สามารถบอกการเล่นอย่างหนึ่งอย่างใดมาเป็นตัวอย่างได้ ผู้สอนจะยกตัวอย่างการเล่นบางอย่างมาอธิบาย เช่น ลิเก ซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมืองของจันทบุรีและตราด เป็นต้น
 4. เล่าถึงประเพณีวิ่งควายซึ่งเป็นการเล่นอย่างหนึ่งของชาวชลบุรี ให้กลุ่มตัวอย่างฟัง
 5. อธิบายจุดประสงค์และความสำคัญของประเพณีวิ่งควาย
 6. ฉายภาพยนตร์เรื่อง "วิ่งควาย" ประกอบการสอน
 7. ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยกันบอกวิธีการอนุรักษ์และเผยแพร่การเล่นท้องถิ่นให้คงอยู่และเป็นที่รู้จักกว้างขวางกว่านี้

การประเมินผล 1. แบบทดสอบความรู้ออก 50 - 55

2. แบบสอบถามเจตคติออก 62 - 67

บทเรียนที่ 10 การ เล่น เพลง หงส์

จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. อธิบายลักษณะของ เพลงพื้นบ้านหรือ เพลงชาวบ้านได้
2. บอกถึงคุณค่าของ เพลงพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของคนไทยได้
3. บอกจุดมุ่งหมายและคุณค่า เพลงพื้นบ้านได้
4. บอกลักษณะ เฉพาะและรายละเอียดในการ เล่น เพลง หงส์ได้
5. บอกวิธีการอนุรักษ์และการนำ เพลงพื้นบ้านมาใช้ในกิจกรรมต่างๆในสมัย

ปัจจุบันได้

เนื้อเรื่อง การ เล่น เพลง หงส์ รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ถามกลุ่มตัวอย่างว่ามีใครบ้างที่ร้อง เพลงต่อไปนี้ได้ เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเตนกำ เพลงรำเคียว เพลงพวงมาลัย เพลงชาวไร่ ถ้ามีผู้ร้องได้ให้ช่วยกันร้อง ถ้าไม่มีผู้ใคร่ร้องใดผู้สอนจะเปิดเทปเพลงเกี่ยวข้าว และเพลงเตนกำ เพลงรำเคียว ให้ฟัง

2. อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงลักษณะของ เพลงพื้นบ้าน
3. อธิบายถึงคุณค่าของ เพลงพื้นบ้านซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของ

คนไทยบางประการ

4. อธิบายรายละเอียดในการ เล่น เพลง หงส์ และเปิดเทป เพลง หงส์ให้ฟัง

5. ให้กลุ่มตัวอย่างอภิปรายคุณค่าของ เพลงชาวบ้าน และเสนอวิธีการอนุรักษ์และการนำ เพลง เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้อ 55 - 60
2. แบบสอบถามเจตคติข้อ 69 - 75

บทเรียนที่ 11 คัมหมักกับใบชะมวง

จำนวนชั่วโมงที่สอน 1.30 ชั่วโมง

ความมุ่งหมาย ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถ

1. อธิบายถึงความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยในการนำพืชพันธุ์ธัญญาหารในท้องถิ่นมาดัดแปลงปรุง เป็นอาหารคาวหวานต่างๆ

2. บอกลักษณะของอาหารพื้นเมืองได้

3. ปรุงอาหารพื้นเมืองบางชนิดได้

4. บอกประโยชน์และคุณค่าของอาหารพื้นเมืองได้

เนื้อเรื่อง คัมหมักกับใบชะมวง รายละเอียดในภาคผนวก ข.

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้กลุ่มตัวอย่างบอกชื่ออาหารพื้นเมืองของภาคต่างๆที่รู้จักมาเท่าที่ทราบ

2. ให้กลุ่มตัวอย่างบอกชื่ออาหารพื้นเมืองของภาคตะวันออกมาเท่าที่ทราบ

3. อธิบายลักษณะเฉพาะของอาหารพื้นเมือง

4. อธิบายการปรุงคัมหมักกับใบชะมวงซึ่งเป็นอาหารพื้นเมืองอย่างหนึ่งของ

จังหวัดบุรี

5. ให้กลุ่มตัวอย่างบอกวิธีปรุงอาหารอื่นๆที่ใช้ใบชะมวงเป็นเครื่องปรุง

6. ให้กลุ่มตัวอย่างอภิปรายถึงคุณค่าและประโยชน์ของอาหารพื้นเมือง

7. ให้กลุ่มตัวอย่างรับประทานอาหารร่วมกัน โดยมีคัมหมักกับใบชะมวงเป็น

อาหารคาวอย่างหนึ่ง

การประเมินผล 1. แบบทดสอบความรู้อ 61 - 64

2. แบบสอบถามเจตคติข้อ 76 - 80

เมืองชายทะเลตะวันออกกินแดนแห่งการกุศลภาพ

ของ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เมื่อกรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียทีแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 ในระหว่างที่พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ในปี พ.ศ. 2306-2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นพระยาวชิรปราการได้รวบรวมทหารจำนวนหนึ่งตีฝ่าวงล้อมพม่าไปได้และเดินทางเลียบจากเมืองนครนายกผ่านปราจีนบุรีไปยังเมืองชายทะเลตามเมืองชลบุรีหรือสมัยนั้นคือเมืองบางปลาสร้อย เมืองบางละมุง ต่อไปถึงเมืองระยอง โดยมีจุดหมายปลายทางที่เมืองจันทบุรีเพื่อใช้เป็นที่รวบรวมกำลังพลและสะสมเสบียงอาหารสำหรับการรักษาบ้านเมือง

เมื่อเดินทางมาถึงเมืองชลบุรีได้หยุดพักที่อยู่ที่วัดหลวง แล้วส่งคนไปเจรจากับนายทองอยู่ นวลเล็ก ซึ่งเป็นหัวหน้าของชาวเมืองชลบุรี นายทองอยู่ก็ยอมอ่อนน้อมแต่โดยดี พระยาวชิรปราการจึงตั้งให้เป็นผู้รักษาเมืองชลบุรีและให้ช่วยดูแลทุกข์สุขราษฎรทั้งชักชวนให้เข้าร่วมกู้ชาติ จากนั้นก็ออกจากเมืองชลบุรีไปยังเมืองระยองเพื่อจะเลยไปยังเมืองจันทบุรี

พระยาวชิรปราการยกพลจากเมืองชลบุรีผ่านไปถึงบ้านน้ำเกาปปัจจุบันคือบ้านเกาอยู่ในตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ก็หยุดพัก ผู้รั้งเมืองระยองคือพระยาระยอง (บุญเมือง หรือ บุญเรือง) ได้ทราบข่าวพระยาวชิรปราการยกทัพมาเกิดความเกรงกลัวจึงพาคณะกรรมการเมืองออกมาพบยอมอ่อนน้อมและเชิญให้พาไพร่พลเข้ามาพักในเมืองพร้อมทั้งมอบธัญญาหารให้ 1 เกวียน พระยาวชิรปราการได้มอบเป็นดาบศิลาให้แก่พระยาระยอง 1 กระบอกเป็นการตอบแทน แล้วพักไพร่พลที่ท่าประคักแรบอยู่ที่วัดลุ่ม พระองค์ทรงผูกพันพระที่นั่งไว้กับคนสะคือใหญ่และว่าราชการโค่นคนสะคือนี้เอง

เนื่องจากระยะเวลานั้นเป็นระยะเวลาที่กรุงศรีอยุธยายังไม่ได้เสียทีแก่พม่า ฉะนั้นการยกทัพมาของพระยาวชิรปราการทำให้กรรมการเมืองคิดระแวงไปว่าพระองค์จะคิดร้ายต่อบ้านเมืองและหลบหนีการต่อสู้มา ชาวเมืองระยองมีความคิดเห็นเป็น 2 ฝ่าย

ฝ่ายหนึ่งเห็นควรต้อนรับแต่โดยดี อีกฝ่ายหนึ่งเห็นไม่ควร เพราะคิดว่าพระยาวชิรปราการ คิกร้ายต่อแผ่นดิน ซึ่งความคิดของฝ่ายหลังนี้มีเป็นส่วนมากและเสนอความเห็นให้ตีค่าย ของพระยาวชิรปราการเสีย พระยาระยองไม่เห็นด้วยและห้ามปรามแต่ไม่มีใครเชื่อฟัง

เมื่อพระยาวชิรปราการพักอยู่ที่วัดลุ่มไค้ 2 วัน นายบุญรอด แขนอ่อน นายมาก กับนายบุญมาก น้องเมียของพระยาจันทบุรี ได้เข้ามาถวายตัวทำราชการและแจ้งให้ ทราบว่าชนรามหมื่นทอง, ชุนเจ้าเมือง (คง) หลวงแสนพลหาญ ซึ่งเป็นกรรมการเมือง ระยองได้คบคิดกับพวกพลทหารประมาณ 1500 คน และมีนายทองอยู่ นกเล็ก จากเมือง ชลบุรีมาสมทบด้วยจะเข้าโจมตีค่าย พระยาวชิรปราการจึงเตรียมการที่จะรับมือต่อไป พอพลค่ำพระองค์จึงสั่งให้ทหารเตรียมตัวป้องกันและดับไฟมีดทั้งค่าย ตกเวลาประมาณ หกเศษพวกกรรมการเมืองไม่ทราบว่าพระยาวชิรปราการรู้ตัวก็คุมพล เข้าปล้นค่ายครั้นเห็น ว่าไม่ได้รับการโต้ตอบจากฝ่ายตรงข้าม ชุนเจ้าเมือง (คง) ก็ระลึว่าโจมตีค่ายเข้าโจมตี ค่ายทางเหนือ คือทางด่านวัดเนินโนนปัจจุบัน พระยาวชิรปราการจึงสั่งให้ทหารระดม ยิงปืนพร้อมกัน ชุนเจ้าเมืองและทหารไม่ทันรู้ตัวจึงถูกอาวุธบาดเจ็บไปตามๆกัน พวก กรรมการเมืองและทหารที่เหลือเกิดความกลัวจึงลาถอยหนี ชุนรามหมื่นทองหนีไปอยู่กับ พระยาจันทบุรี นายทองอยู่ นกเล็ก หนีกลับไปชลบุรี เป็นต้น พระยาวชิรปราการ จึงโจมตีและยึดเมืองระยองได้ บรรดาทหารได้เห็นความสามารถและความฉลาดหลักแหลม ของพระองค์จึงเรียกว่า "เจ้าตากสิน" เมื่อยึดเมืองระยองได้แล้วก็รวบรวมเสบียงอาหาร อาวุธ และไพร่พลเข้ามารวมในกองทัพแล้วโปรดให้พักไพร่พลอยู่ในเมือง 7-8 วัน ซึ่ง ในเวลานั้นเองกรุงศรีอยุธยา ก็เสียแก่พม่าเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2310 เมื่อพักอยู่เมือง ระยองคงท้าวแล้วจึงเสด็จต่อไปเมืองจันทบุรี เพื่อยึดเป็นที่ตั้งมั่นในการกอบกู้เอกราชและ อธิปไตยของชาติต่อไป

นี่เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่เกิดขึ้น ณ เมืองระยอง ที่วัดลุ่ม ไค้ต่อมาวัดลุ่มไค้ชื่อว่า "วัดลุ่มมหาชัยชุมพล"

หลังจากเจ้าตากสินได้รับชัยชนะที่เมืองระยองแล้วก็ยกพลมาเมืองจันทบุรีเพื่อเป็น จุดสุดท้ายสำหรับสะสมกำลังในการกู้ชาติ พระองค์ได้ส่งคนไปเกลี้ยกล่อมพระยาจันทบุรีซึ่ง

พระยาจันทบุรีในครั้งแรกก็ยินยอมอ่อนน้อมแก่ภายหลังหันไปเข้ากับขุนรามหนึ่นซึ่งหนีมาจาก
ระยองมีใ้หอนนอมค่อเจ้าตากสิน เจ้าตากสินจึงต้องยกพลเข้าตีเมืองจันทบุรี ก่อนที่จะ
เข้าตีนั้นก็ให้พลทหารพบหม้อข้าวเสียให้หมดและสั่งให้ตีเมืองจันทบุรีให้ได้ภายในวันเดียว
ปรากฏว่าพระองค์ก็สามารถตีเพียงวันเดียวได้ตามความประสงค์เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม
2310 หลังจากตีกรุงศรีอยุธยาแตกแล้วประมาณ 1 เดือน พระองค์ได้ใช้เมืองจันทบุรี
เป็นที่ตั้งมั่น หนุ่บารุง สะสมอาวุธ เสบียงอาหาร คอเรือรบ และรวบรวมไพร่พล
ซึ่งใช้เวลาประมาณ 6 เดือนกองทัพของพระองค์ก็แข็งแรงขึ้นจึงได้ยกเข้ามาตีพม่าที่เมือง
จันทบุรีจนพม่าแตกพ่ายไปเมื่อเดือน พฤศจิกายน 2310 พระองค์จึงปราบดาภิเษกเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน ณ กรุงธนบุรี ส่วนเมืองจันทบุรีก็เป็นเมืองขึ้นเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงเพท

วิกรมการการศึกษาของเจ้าตากสินได้รับการยกย่องทราบเท่าทุกวันนี้และในปัจจุบัน
พระองค์ก็ได้รับการถวายพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช"

เมืองจันทบุรีได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ว่าเป็นเมืองแห่งการศึกษาในสมัย
ที่บ้านเมืองแตกแพยสูญสิ้นชาติ บรรพบุรุษของชาวเมืองจันทบุรีเมื่อ 200 ปีควานนี้มีส่วน
ในการกู้ชาติไทยอันเป็นสิ่งที่ชาวเมืองจันทในทุกวันนีภาคภูมิใจ

อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อเป็นการเทิดทูนพระเกียรติและรำลึก
ถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ชาวเมืองระยองและจันทบุรีได้
ร่วมสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ไว้ดังนี้

1. ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (จังหวัดระยอง) ชาวระยองซึ่งได้
เข้าร่วมกับเจ้าตากสินเพื่อกู้ชาติบ้านเมืองในอดีต เมื่อถึงระยะลูกหลานก็มีความเคารพศรัทธา
กันสะเทื้อใหญ่ในวัดลุ่มมหาชัยชุมพล (วัดลุ่ม) นี้นาก ปรากฏว่าเมื่อ พ.ศ. 2477 ขุนวิทย์เวค
(ฉัตร ภูสุวรรณ) ได้ไปขอต่อพระอธิการฉลิ เจ้าอาวาสวัดลุ่มขอสร้างศาลพร้อมทั้งหล่อ
พระบรมรูปของพระเจ้าตากสินประดิษฐานไว้ที่โคนต้นสะตือประวัติศาสตร์ พระอธิการฉลิ
ก็อนุญาต ขุนวิทย์เวคจึงหล่อรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินขนาดสูง 70 ซม. แล้วัญเชิญมา
ประดิษฐาน ณ ศาลไม้ที่สร้างขึ้นโตต้นสะตือภายในวัดลุ่มแต่นั้นมา

ต่อมาถึง พ.ศ. 2503 พระวินัยการกิจ เจ้าอาวาสวัดลุ่มในสมัยนั้นได้ทำ—
การหล่อพระบรมรูปพระเจ้าตากสินขึ้นใหม่ด้วยโลหะขนาดเท่าองค์จริง เป็นพระบรมรูปที่
ประดิษฐานอยู่ทุกวันนี้ สำหรับศาล เกิมซึ่งบุพังไปตามกาลเวลาก็ได้สร้างศาลศรีมูขึ้นใหม่
เมื่อ พ.ศ. 2507 แล้วอัญเชิญพระบรมรูปประดิษฐานในศาลใหม่นี้

สำหรับต้นสะตือใหญ่อายุกว่า 200 ปีนี้ยังคงอยู่ที่หน้าศาล ปัจจุบันยังแบ่งกิ่งก้าน
สาขาร่มรื่นทั่วไป และเป็นที่น่ายินดีว่าเทศบาล เมืองระยองได้นำต้นสะตือนี้ไปเป็นสัญลักษณ์
ของเทศบาล คือทำเป็นรูปข้างนอกอยู่ใต้ต้นสะตือ

2. อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (จังหวัดจันทบุรี)

ก. แต่เดิมมีศาลของพระองค์อยู่หลายแห่งในจังหวัดจันทบุรี เช่น
ศาลประดิษฐานพระบรมรูปหล่อด้วยสัมฤทธิ์ที่หน้ากองทัพนาวิกโยธินจันทบุรี สร้างมาแต่ปี
พ.ศ. 2436 หรือศาลภายในเมืองเก่าที่ค่ายเนินวง เป็นต้น

ข. อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช ประดิษฐานที่ทุ่งนาเซบ เซิงเซา
สระบาป ทุ่งนาเซบกลายเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามและ
เกาะกลางทุ่งนาเซบก็เป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสิน
มหาราช ทุ่งนาเซบได้รับการเรียกชื่อใหม่ว่า "สวนสาธารณะสมเด็จพระเจ้าตากสิน
มหาราช" เป็นรูปพระองค์ประทับบนหลังม้าพระแสงดาบด้วยพระหัตถ์ขวา ในลักษณะที่
กำลังทรงวิ่งเข้าประจันหน้ากับศัตรู มีทหารถือดาบตามพระองค์ประดิษฐานอยู่บนฐาน
อนุสาวรีย์เดียวกัน นับเป็นอนุสาวรีย์ที่งามที่สุดแห่งหนึ่งในเมืองไทย

อนุสาวรีย์แห่งนี้มีความจารึกอยู่ที่ฐานอนุสาวรีย์ว่า

"สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชสมภพ พุทธศักราช 2277

ทรงกอบกู้เอกราชชาติไทย และปราบดาภิเษกปกครองประเทศ พุทธศักราช 2310

สวรรคตพุทธศักราช 2325

ด้วยรำลึกพระมหากรุณาธิคุณที่มีพระวิริยะอุตสาหะปราบปรามอริราชศัตรู
นำความสงบสุขสู่อาณาประชาราษฎร์ ชาราชการและประชาชนชาวจังหวัดจันทบุรีจึงพร้อมใจกัน

สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พุทธศักราช 2515 เพื่อเทิด
พระเกียรติและเพื่อเป็นอนุสาวรีย์เตือนใจชาวจันทบุรีว่า ณ ดินแดนแห่งนี้พระองค์ได้ทรง
รวบรวมชาวไทยผู้รักชาติเสียสละชีวิตขึ้นไปไล่ข้าศึก ณ กรุงศรีอยุธยาจนราบคาบเมื่อ
พุทธศักราช 2310 เป็นผลให้ไทยกลับคืนมาสู่สภาพสืบมา"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดอนุสาวรีย์
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งนี้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2525

อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในกรุงเทพฯ ชาวเมืองระยองและ
จันทบุรีได้สร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไว้ในจังหวัดระยองและจันทบุรี
ดังกล่าวมาแล้ว สำหรับจังหวัดชลบุรีหรือปัจจุบันรวมเป็นจังหวัดเกี่ยวกับกรุงเทพฯ ได้สร้าง
อนุสาวรีย์ของพระองค์ไว้เช่นกัน คือครั้งเมื่อพระองค์รับชนะศึกพระยาตากซึ่งรักษา
กรุงศรีอยุธยาอยู่ที่ค่ายโพธิ์สามต้นจนได้รับชัยชนะ พม่าแตกหนีพ่ายไป เมื่อขับไล่พม่าไปแล้ว
พระองค์ทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาถูกเผาทำลายเหลือที่จะบูรณะให้ดังเดิม อีกประการหนึ่ง
กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองใหญ่ยากแก่การรักษา ดังนั้นจึงทรงเลือกกรุงธนบุรีสถาปนาเป็น
เมืองหลวงแห่งใหม่ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2310 พระองค์เสวยราชอยู่นานถึง 14 ปี
จึงเสด็จสวรรคตเมื่อปี พ.ศ. 2325

ปี พ.ศ. 2480 ประชาชนชาวไทยเสนอให้รัฐบาลสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระ
พระเจ้าตากสิน จนถึงปี พ.ศ. 2487 รัฐบาลจึงมอบให้กรมศิลปากรออกแบบแต่อยู่ในช่วง
สงครามจึงยังไม่ได้สร้าง ถึง พ.ศ. 2493 จึงได้ดำเนินการก่อสร้างโดยปั้นพระบรมรูปและมี
พิธีเททองพระเศียร และดำเนินการจนเสร็จเรียบร้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้เสด็จมาทรงเปิดอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2497

ทุกปีในวันที่ 28 ธันวาคม อันเป็นวันสถาปนากรุงธนบุรี จะมีการวางพวงมาลา
ถวายความสักการะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ณ อนุสาวรีย์แห่งนี้

เมืองใหม่ค่ายเนินวง และกรณีพิพาทฝรั่งเศส ร.ศ. 112

การสร้างค่ายเนินวง แต่เดิมนับตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมาชุมชนอันเป็นเมืองจันทบุรีได้เจริญขึ้น ที่ "ตำบลบ้านลุ่ม" ริมคลองท่าสิงห์ ริมฝั่งขวาแม่น้ำจันทบุรี บริเวณบ้านลุ่มเป็นที่ราบกว้างลักษณะลูกเนิน มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ชาวเมืองอยู่ที่นั่นมาหลายชั่วอายุคน จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีสาเหตุที่ทำให้ต้องย้ายที่ตั้งเมืองจันทบุรี เนื่องจากกรณีเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์เป็นกบฏ เมื่อ ปี พ.ศ. 2368 การกบฏครั้งนี้เจ้าอนุวงศ์ได้ขอความช่วยเหลือจากญวนให้ยกกองทัพมาช่วยเหลือร่วมกับกองทัพของเมืองเวียงจันทน์ด้วย แม้ว่าไทยจะสามารถปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ได้ราบคาบก็ตาม แต่ไทยก็เกิดกรณีมาคดหมายกับญวนถึงขนาดที่ไทยยกกองทัพไปตีเมืองและไค้เมืองไซ่ง่อน

ต่อมาถึงปี พ.ศ. 2377 มีชาวหลายกระแสนำถึงกรุงเทพฯ ว่าญวนตระเตรียมกองทัพจะยกมาตีเมืองไทยเป็นการแค้นแค้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงชายอาณาเขตด้านตะวันออกนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นด่านแรกที่กองทัพญวนจะต้องเข้าโจมตีเพื่อทะลุมกำลังอาวุธ กำลังพล และเสบียงอาหาร และหัวเมืองชายตะวันออกก็ไม่มีเมืองใดอุดมสมบูรณ์เท่ากับจันทบุรีในสมัยนั้นจึงเป็นที่คาดหมายว่าจันทบุรีจะต้องเป็นเป้าหมายแรกของกองทัพญวน

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง (สมเด็จพระยาพระบรมมหาพระยุวรวงศ์) (คึก ขุนนาค) ออกไปสำรวจเมืองจันทบุรีโดยด่วนเพื่อหาทางป้องกันรักษาเมืองหากญวนยกกองทัพมาตีไทยจริงๆ

เจ้าพระยาพระคลังสำรวจภูมิของเมืองจันทบุรีที่ตำบลบ้านลุ่มแล้วเห็นว่ายากแก่การป้องกันรักษา เมืองหรือต่อสู้กับข้าศึกเพราะตัวเมืองตั้งอยู่บนที่ลุ่มและลึกเข้าไปในระหว่างหุบเขา ถ้ามหากว่าข้าศึกยกทัพมารายล้อมบนเขาเนินสูงรอบเมืองแล้ว เมืองจันทบุรีก็จะไม่พนักสู้ข้าศึกไปได้ เจ้าพระยาพระคลังได้สำรวจพบว่าที่บ้านเนินวง ตำบลบางกะจะ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองเดิมไปทางตะวันตกราว 8 กิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นเนินสูงสามารถมองเห็นได้ทั่วแต่ไกลจึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะย้ายเมืองจันทบุรีไปสร้างใหม่ที่นี่

เมื่อนำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ก็ทรงเห็นด้วยจึงโปรดฯ ให้มีการย้ายตัวเมืองจันทบุรีจากตำบลบ้านลุ่มไปสร้างใหม่ ณ ตำบลบางกะจะ โดยมีการสร้างค่ายและกำแพงเมืองโอบล้อมชุมชนไว้ภายใน มีการฝังเสาหลักเมืองสร้างเมืองใหม่จันทบุรี เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2377 (ความจริงต้องเป็น พ.ศ. 2378 แต่สมัยนั้นวันขึ้นปีใหม่ของไทยไม่ใช่วันที่ 1 มกราคม) เมืองใหม่ที่ตำบลบางกะจะนี้เรียกกันว่า "ค่ายเนินวง" มีป้อมประตูเมืองมั่นคงแข็งแรงมาก มีการขุดคูเมืองกว้าง 24 เมตร ล้อมรอบค่ายเนินวง มีกำแพงโอบรอบทำเป็นช่องว่างเป็นใหญ่เรียงรายไปทั่ว

"ค่ายเนินวง" เป็นค่ายที่สร้างมั่นคงแข็งแรงมากถึงจดหมายเหตุเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2417 ซึ่งทรงพรรณาถึงค่ายเนินวง เมืองจันทบุรีไว้ตอนหนึ่งว่า

"เมื่อแลดูไปแต่ไกลๆ เห็นโบ เสาป้อมก่อด้วยศิลาแลง ตัวเนินนั้นก็เป็นที่ดินแดง คุบลายๆ ป้อมเกตุ เมืองอินเคีย แต่ที่นั่นเขาไม่ไค้ใช้ศิลาแลง เขาใช้ศิลาแลงก่อเป็นกำแพงหนาสูงใหญ่คงมาก เมื่อเราไปถึงเชิงเนินนั้น เห็นมีคูกว้างประมาณ 11 วา 12 วา แต่คนไม่ขึ้นปรกลงไปเสียมากที่ยังว่างอยู่ไม่สู้ว่างนัก แล้วเราขี่ม้าขึ้นไปตามหนทางเป็นเนินสูงขึ้นไปหน่อยหนึ่งจึงเข้าประตูเมือง ที่ตรงประตูเมืองนั้นก่ออิฐบังคับเชิงเนิน 2 ข้าง ประตูทำเป็นซุ้มหอรบแล้วเราขึ้นมาเขาประตูไปลงที่เชิงเนิน ขึ้นบนพลับพลาที่เขาทำไว้รับเราบนเชิงเนินนั้น

เมื่อเราขึ้นไปยืนอยู่บนพลับพลา ไค้แลเห็นทางไกลมากที่เดียวค่ายเป็นที่สูงที่ป้อมนี้วางท่าดีมากทางปืนก็ไปไค้ไกลมาก เชิงเนินนั้นซุกคั่นคูและคิริมเชิงเนินข้างในชั้นถมสูง 7 ศอก กว้าง 3 วา 2 ศอก แล้วจึงลาดลงมา โขเสมาป้อมนั้นก่อด้วยแลงทั้งนั้น โขหนึ่งยาวประมาณ 5 ศอกหนาสักศอกสองคืบ มีบันไค้ขึ้นข้างหลังกว้างประมาณ 2 ศอกเศษ เราไค้ไค้หมื่นสราภยยืนเทียบกับโขเสมาลองดู สูงพอเสมอดีรยะอยู่ในประมาณ 3 ศอกคืบ..."

นี่คือค่ายเนินวงอันมั่นคงแข็งแรง ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเตรียมรับศึกญวน

ป้อมไพร่พิณาศและป้อมพิฆาฏปัจจามิตร ป้อมทั้ง 2 นี้เป็นป้อมปากแม่น้ำจันทบุรี (อำเภอแหลมสิงห์) ที่ปากแม่น้ำจันทบุรีถ้าหันหน้าออกสู่ทะเลค่าน้ำมือจะเป็นแหลมยื่นออกมาเรียกว่า "บ้านปากน้ำ" ส่วนค่าน้ำมือที่เป็นภูเขาเรียกว่า "บ้านแหลมสิงห์" ที่ปลายแหลมบ้านปากน้ำเป็นที่ตั้งป้อมทหารป้อมหนึ่งและค่าน้ำมือแหลมสิงห์ฝั่งตรงข้ามก็มีป้อมทหารอีกป้อมหนึ่ง ป้อมค่าน้ำมือแหลมสิงห์เป็นป้อมที่สร้างมาก่อนรัชกาลที่ 3 ส่วนป้อมค่าน้ำปากน้ำสร้างเมื่อ พ.ศ. 2377 สมัยที่เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) สร้างเมืองจันทบุรีใหม่คือค่ายเนินวง

ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสจันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2400 ได้พระราชทานนามป้อมที่ฝั่งบ้านแหลมสิงห์ว่า "ป้อมไพร่พิณาศ" และป้อมที่ฝั่งบ้านปากน้ำว่า "ป้อมพิฆาฏปัจจามิตร"

เมื่อสร้างค่ายเนินวงเสร็จแล้วก็มีการอพยพชาวเมืองจันทบุรีเข้าไปอยู่ที่เมืองใหม่ในที่นี้แต่ปรากฏว่าชาวเมืองจันทบุรีส่วนใหญ่ไม่ชอบ เพราะที่ตั้งเมืองใหม่กั้นค่าน้ำ อยู่ห่างแม่น้ำจันทบุรี 8 กิโลเมตร แต่ก็โชคดีที่เมื่อสร้างค่ายเนินวงเสร็จ ชาวศึกญวนก็เจ็บหายไป และต่อมาญวนก็ตกไปเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส เมืองจันทบุรีและหัวเมืองชายทะเลจึงปลอดภัยต่อข้าศึกศัตรู

เมื่อปลอดภัยจากข้าศึกจะถูกลงโทษชาวเมืองจันทบุรีที่อพยพมาอยู่ที่ค่ายเนินวง บางส่วนก็พากันอพยพกลับไปอยู่ที่บ้านลุ่มตามเดิม จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็โปรดให้ชาวเมืองย้ายกลับไปอยู่ที่บ้านลุ่มตามเดิม ค่ายเนินวงจึงร้างตั้งแต่บัดนั้นมา

ปัจจุบันแม้ว่าค่ายเนินวงจะทรุดโทรมลงไปมาก แต่ก็ยังมีประตูเมืองซึ่งเป็นหอระบเก่าแก่อยู่มาก ยังมีปืนใหญ่โบราณขนาดต่างๆวางอยู่ตามช่องโอบเส้ามา เป็นต้น

ค่ายเนินวง เป็นแบบอย่างป้อมค่ายเมืองโบราณสมัยคนของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งกล่าวได้ว่ามีอยู่แห่งเดียวที่เมืองจันทบุรีเท่านั้น

ศาลหลักเมือง วัดโยธานิมิตร บริเวณค่ายเนินวงนอกจากจะมีป้อมค่ายแล้วยังมี
โบราณสถานสำคัญอีกหลายแห่ง ดังนี้

ศาลหลักเมือง บริเวณเมืองใหม่ค่ายเนินวงค่านหนึ่งจะมีศาลหลักเมือง
เป็นหลักไม้นี้ปัจจุบันมีศาลอยู่ค่าย เป็นศาลที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2377 พร้อมกับการ
สร้างค่ายเนินวงนั่นเอง นอกจากจะมีเสาหลักเมืองแล้วยังมีพระบรมรูปขนาดย่อมของ
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองจันทบุรีมาช้านาน

วัดโยธานิมิตร อีกค่านหนึ่งของค่ายเนินวง เป็นที่ตั้งของวัดโยธานิมิตรซึ่งสร้าง
พร้อมกับค่ายเนินวง เมื่อ ปี พ.ศ. 2377 เช่นเดียวกับศาลหลักเมือง ถือเป็นวัด
ประจำเมืองใหม่และวัดนี้ก็ยังมีพระสงฆ์ประจำพรรษาอยู่ตลอดมา กำแพงวัดโยธานิมิตร
ก่อด้วยศิลาแลงโดยรอบภายในกำแพงวัดมีสิ่งก่อสร้างหลายแห่ง เช่น โบสถ์ พระพุทธรูปปั้น
ซึ่งเป็นพระประธานในโบสถ์ หลังโบสถ์มีเจดีย์กลมแบบลังกาสูงประมาณ 20 เมตรองค์หนึ่ง
พร้อมทั้งมีศาลาการเปรียญ และกุฏิสงฆ์อยู่พร้อมบริบูรณ์

ตึกแดงและคุกขี้ไก่ สถานที่ๆเป็นอนุสรณ์ประวัติศาสตร์อย่างหนึ่งของ เมืองจันทบุรี
เมื่อครั้งสมัยฝรั่ง แสยยึกเมืองจันทบุรีก็คือตึกแดงและคุกขี้ไก่ เมื่อ ร.ศ. 112 ตรงกับ
ปี พ.ศ. 2436 ไทยกับฝรั่งเศสได้เกิดกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกันขึ้น ซึ่งระยะนั้นฝรั่ง แสย
มาลาเมืองขึ้นในแถบอินโดจีนได้ตั้งญวน เขมร และลาวบางส่วน แล้วพยายามที่จะยึดครอง
เนื้อที่ของเขมรและลาวซึ่งเดิมเป็นของไทยไปทั้งหมด จึงเกิดกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกันขึ้น

เหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นฝรั่ง แสยส่งเรือรบมาปิดปากน้ำเจ้าพระยา เมื่อวันที่

13 กรกฎาคม 2436 ฝรั่ง แสยได้ส่งเรือรบเข้ามาในปากน้ำเจ้าพระยาจึงเกิดการปะทะ
ต่อสู้กันขึ้นได้รับความเสียหายทั้ง 2 ฝ่าย โดยเฉพาะเรือนำร่องของฝรั่ง แสยถูกยิงจน
ชำรุดต้องเกยตื้น สาเหตุนี้เองฝรั่ง แสยจึงถือเป็นข้อเรียกร้องให้ไทยชดเชยค่าเสียหาย
เรียกร้องทั้ง เงินทองและดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่อยู่ตรงข้ามกับหลวงพระบางพร้อมกับ
เกาะกลางลำน้ำโขงต่างๆ ระหว่างการเจรจาฝรั่ง แสยก็ส่งกองทหารจำนวน 1 กองพัน

เข้ามายึดเมืองจันทบุรีในปี 2436 นั้นเอง และเป็นสาเหตุให้ฝรั่งเศสยึดครองเมืองจันทบุรี นานถึง 11 ปี

ฝรั่งเศสยึดครองเมืองจันทบุรีนานถึง 11 ปีจึงได้ถอนกำลังจากเมืองจันทบุรีเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2447 ไปยึดเมืองตราดแทนจนในที่สุดไทยต้องยอมยกดินแดนเมืองศรีโสภณ เสียมารัฐ พระกระบบอง ให้แก่ฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสก็ยังยึดเมืองตราดอยู่จนถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2450 จึงถอนทัพออกจากเขตไทย รวมเวลาที่ยึดเมืองตราดอยู่ 2 ปี 6 เดือน

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งของชาวเมืองจันทและตราด ที่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศส

ในระหว่างเวลาที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรีและตราดนั้น ได้ตั้งกองกำลังส่วนใหญ่อยู่ในตัวเมือง แต่แบ่งกำลังส่วนหนึ่งคอยดูแลปากน้ำจันทบุรีป้องกันมิให้กองทัพเรือจากกรุงเทพฯ จูโจมยึดเมืองคืนได้ ฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองป้อมไฟรีพินาศและป้อมพิฆาฏปัจจามิตรไวกวบ และยังสร้างสิ่งอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีกที่สำคัญคือตึกแดงและคุกซีโก

ตึกแดง เป็นตัวตึกชั้นเดียวยาว 32 เมตร กว้าง 7 เมตร เป็นตัวตึกที่สร้างอย่างมั่นคงแข็งแรงใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการทหารฝรั่งเศสที่รักษาปากน้ำแหลมสิงห์สมัยต่อมา เมื่อฝรั่งเศสถอนตัวไปแล้ว เคยใช้เป็นห้องสมุดมาหลายปีแต่ต่อมาก็เลิกและปัจจุบันได้บูรณะเพื่อใช้เป็นห้องสมุดอีกครั้งหนึ่ง

คุกซีโก ลักษณะเป็นตึกสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐ ก้านบนสอบเข้าหากันฐานกว้างส่วนกว้างแต่ละด้านประมาณ $5\frac{1}{2}$ เมตร สูง 10 เมตร ไม่มีหลังคา มีประตูทางเข้าเล็กๆ อยู่ด้านเดียว มีช่องเล็กอยู่ตามผนัง ไม่ใช่ช่องระบายอากาศแต่เป็นช่องสำหรับเอาไม้เสียบพาดถึงกันไปมา เพื่อให้ไถ่ขึ้นบนนั้น ฝรั่งเศสจะจับคนไทยที่ไม่ยอมลงค้ำไปขังในคุกนี้ ไถ่ที่อยู่บนคานไม้ก็จะถ่วงมูลลงมารดศีรษะคนที่ถูกขัง จึงเรียกกันว่า "คุกซีโก" นับว่าเป็นวิธีการทารุณจิตใจอย่างยิ่ง

ปัจจุบันชาวเมืองจันทได้เขียนบทกลอนบนไม้แผ่นหนึ่งและวางฝังไว้ที่หน้าตึกแดงดังนี้

ตึกประวัติศาสตร์

ใจระทึก	ตึกน้อย	รอยสิบสอง
ฝรั่งครอง	รอนรุ่ม	คุมเบี่ยงทาส
ยึดเมืองจันท	คันใจ	ใช้อ่านาจ
ประชารามฎ	ทองสยบ	นับใหม่ัน
คุกขี้ไก่	มีไว	ใช้กคชี
ขังเลียนคี่	ผู้ฝึก	คิดแปรผัน
ไม่ถูกใจ	มันโกรธ	ลงโทษทัณฑ์
คนไทยนั้น	ทั้งธานีทร	กินน้ำตา
ล่าเมืองขึ้น	เป็นคืบ	บีบบังคับ
ให้อยยับ	ทั้งชาติ	ศาสนา
เคชะบุญ	ในหลวง	ปวงประชา
องค์ที่หา	จักรีวงศ์	ทรงการุณ
เสียมราช	พระกระบอง	ศรีโสภณ
คราวอัจน	แลกจันทน์เรื่อง	เมืองลูกขุน
คืนเข้าเขต	นักรา	ไมอาคร
มีเคามูล	เลาแกลง	พอแจ้งใจ

ตึกแดงและคุกขี้ไก่อันนั้น เป็นอนุสรณ์สถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจันทบุรี ให้ระลึกถึง เหตุการณ์เมื่อฝรั่ง เสด็จยึดครอง จึงสมควรที่จะดูแลรักษาให้คงสภาพอยู่ไม่ควรปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรมปรักหักพังไป เพราะเป็นสถานที่มีความสำคัญที่ควรเก็บรักษาไว้เพื่อเตือนใจลูกหลานไทยและยัง เป็นสถานที่สำคัญของท้องถิ่นของภาคตะวันออกอีกด้วย

เมืองใหม่ค่ายเนินวงนั้นเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ มีโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่งคงที่กล่าวมาแล้ว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกของชาติที่บรรพบุรุษสร้างไว้จึงสมควรที่จะเก็บรักษาและบูรณะซ่อมแซมให้เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมืองสืบไป

จิตรกรรมและศิลปวัตถุในวัดใหญ่อินทาราม

วัดใหญ่อินทาราม เป็นวัดเก่าแก่และเป็นวัดศูนย์กลางของพุทธศาสนาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย วัดนี้ตั้งอยู่ในตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดประมาณ 1 กิโลเมตร วัดนี้เดิมชื่อว่าวัดอินทารามหรือวัดใหญ่ เดิมเป็นวัดราษฎร์ต่อมาได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ในรัชกาลที่ 9 ให้ยกฐานะขึ้นเป็นอารามหลวงเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2518 วัดใหญ่อินทารามเป็นวัดที่มีความสำคัญอย่างมากทางประวัติศาสตร์ และด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นศิลปกรรมที่มีอายุเก่าแก่มากตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

รูปแบบศิลปะและโบราณวัตถุสถานต่างๆในวัดใหญ่อินทาราม เมื่อพิจารณารูปแบบศิลปะโบราณวัตถุของวัดนี้ คือ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถและวิหารเล็ก 2 หลัง แสดงให้เห็นว่าเป็นศิลปกรรมแบบอยุธยาตอนปลาย สำหรับภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพที่มีความงามอย่างยิ่ง เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เคยเสด็จมาทอดพระเนตรภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถและในวิหารและทรงตรัสว่า "ฝีมืองามมากอย่าให้ใครซ่อมแซมเป็นอันขาด"

ศิลปวัตถุที่สำคัญของวัดใหญ่อินทาราม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ศิลปวัตถุทางศาสนสถาปัตยกรรม ได้แก่ อุโบสถ วิหาร มณฑป-พระพุทธรูป ชรรมาสน์

2. ศิลปวัตถุทางศาสนประติมากรรม คือ พระพุทธรูปต่างๆ

3. จิตรกรรม ได้แก่จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถและภายในวิหาร

1. ศิลปวัตถุทางศาสนสถาปัตยกรรม มีดังต่อไปนี้

ก. อุโบสถ อุโบสถวัดใหญ่อินทารามมีเค้าโครงที่แสดงให้เห็นถึงศิลปกรรมแบบอยุธยาตอนปลาย คือมีฐานโถงแอ่นท้องสำเภา อุโบสถหลังนี้ได้มีการซ่อมแซมมาหลายครั้งส่วนใหญ่เป็นของที่ทำขึ้นใหม่ตั้งแต่ราวรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ลงมา

แผนผังอุโบสถเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10 x 21 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีประตูทั้งด้านตะวันออกและด้านตะวันตกด้านละ 2 ประตู มีหน้าต่างผนังด้านเหนือและด้านใต้ด้านละ 7 ช่อง หน้าต่างด้านในเป็นภาพเทพนมฝีมือช่างรุ่นใหม่ ส่วนหน้าต่างด้านนอกเขียนลายรดน้ำเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ผนังรอบกรอบประตูและกรอบหน้าต่างด้านนอกประดับด้วยฉนวนเป็นช่อพุ่มข้าวบิณฑ์อยู่รอบคอกขึ้นมาจากตัวผนังและประดับด้วยฉนวนกระเบื้อง เช่นเดียวกับผนังรอบกรอบประตูหน้าต่าง

ข้อฟ้า ทำเป็นรูปเทพนมหันหน้าออกทั้ง 2 ด้าน เหมือนอุโบสถแบบอยุธยาตอนปลาย

ชื่อหลังคาและเพดาน เป็นลายปักทองรองชากฝีมือเก่า ผนังภายในอุโบสถ ผนังภายในอุโบสถเขียนภาพจิตรกรรมสีฝุ่นเป็นเรื่องราวต่างๆดังนี้

(1) ผนังระหว่างช่องหน้าต่างด้านทิศเหนือและทิศใต้เป็นภาพทศชาติชาดก ตอนบนของช่องหน้าต่างเขียนเป็นภาพเทพนม 3 ชั้น

(2) ผนังด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ผนังด้านทิศตะวันออกเขียนเป็นภาพพุทธประวัติและมารผจญ ส่วนบนผนังด้านตะวันตกเป็นภาพไตรภูมิและพุทธประวัติ จิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้จะไล่กล่าวต่อไปในเรื่องของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ

ข. วิหาร ภายในวัดใหญ่อินทารามมีวิหาร 2 หลัง คือ

(1) วิหารเล็กด้านทิศเหนือ เป็นวิหารเก่าแก่ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10.29 x 14.70 เมตร สิ่งสำคัญของวิหารนี้คือประตูเข้าซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ด้านนอกของประตูเขียนลายรดน้ำเป็นภาพนารีนคร ด้านในเป็นภาพเขียนสีรูปทวารบาล หน้าต่างของวิหารนี้ด้านนอกมีร่องรอยการเขียนลายรดน้ำส่วนด้านในเป็นภาพเขียนสีเป็นรูปเทพนม

ผนังภายในวิหาร - ยังคงเหลือร่องรอยภาพจิตรกรรมฝาผนัง แต่มีสภาพลบเลือนมาก ส่วนตอนบนสลักติดหลังคาไม่มีแล้ว ภาพจิตรกรรมที่เหลืออยู่คือโคขอมบนของประตูและหน้าต่าง เป็นร่องรอยลวดลายไทยประดับผนังทั้ง 4 ด้าน ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้เขียนเป็นภาพอดีตพุทธคันถวสาวก ด้านทิศตะวันออกเป็นภาพมารผจญ ส่วนผนังด้านทิศตะวันตกเป็นภาพพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมหอมล้อมควยเลาเทพ เทวดา ภาพเหล่านี้แม้จะชำรุดลบเลือนไปมาก แต่เห็นได้ชัดว่าเป็นศิลปะแบบอยุธยา รายละเอียดของภาพเหล่านี้จะได้นำกล่าวต่อไปในเรื่องของจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหาร

(2) วิหารเล็กด้านทิศตะวันตก เป็นวิหารขนาดเล็กอยู่หลังหนึ่งทางทิศตะวันตกของอุโบสถ เป็นวิหารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 7.70 X 10.00 เมตร สภาพยังเป็นช่องเดิมอยู่แต่เริ่มชำรุดทรุดโทรม ลักษณะฐานเป็นฐานปัทม์แกนทองสำเภาที่มีประตูเข้าออกทางทิศตะวันออก ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้มีหน้าต่างขนาดเล็กด้านละ 1 บาน ส่วนผนังด้านตะวันตกก่อทึบ จากรูปแบบสถาปัตยกรรมเชื่อได้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างแบบอยุธยา

ค. มณฑปพระพุทธบาท ถัดจากวิหารเล็กมาทางด้านทิศตะวันตกมีมณฑปพระพุทธบาท เมื่อ พ.ศ. 2492 ได้มีการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ภายในมณฑปนี้แต่ก่อนเคยมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ปัจจุบันภายในมณฑปยังคงประดิษฐานพระพุทธบาทจำลองทำด้วยศิลาขนาดใหญ่ (แต่เดิมถมด้วยปูน) เป็นพระบาทเบ้องซ้ายขนาดประมาณ 62 X 149 เซนติเมตร มีร่องรอยจำหลักเป็นลายนิ้วพระบาทเป็นเส้นสั้นๆ

ง. ธรรมาสน์ บนศาลาการเปรียญมีธรรมาสน์ลงรักปิดทองประดับกระจกหลังหนึ่ง ตกแต่งด้วยการแกะเป็นลวดลายรูปสัตว์หิมพานต์ มีคชสีห์ ราชสีห์ ม้า และช้างเรียงกันเป็นชั้นบันไดทอดขึ้นไปยังธรรมาสน์ ขณะนี้ได้หายไปหมดคงเหลือแต่รูปช้าง

2. ศิลปวัตถุทางด้านประติมากรรม ได้แก่พระประธานในพระอุโบสถ เป็นประติมากรรมปูนปั้นลงรักปิดทอง ประทับนั่งปางมารวิชัย พระประธานหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก มีพระพุทธรูปขนาดต่างๆ หอมล้อมอยู่หลายองค์

3. จิตรกรรมฝาผนัง จิตรกรรมฝาผนังในวัดใหญ่อินทารามเป็นที่เลื่องลือและได้รับการยกย่องว่ามีความงามมาก จิตรกรรมฝาผนังมี 2 แห่งคือ ภายในอุโบสถและภายในวิหารเล็กด้านทิศเหนือ

จิตรกรรมฝาผนัง นับเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกรูปหนึ่ง สามารถเป็นตัวแทนสื่อความหมายให้ทราบถึงเรื่องราว คติความเชื่อของแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่นเกี่ยวกับศิลาจารึก พงศาวดารหรือตำนาน ต่างกันก็แต่เพียงที่จิตรกรรมฝาผนังนั้นสื่อความและสะท้อนเหตุการณ์ความภาพ เส้นสาย ลวดลายและสี ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆ ด้วยเหตุนี้จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นตำนานหรือคัมภีร์ภาพขนาดใหญ่ที่บันทึกเรื่องราว เหตุการณ์ คติความเชื่อ สภาพความเป็นอยู่ในยุคสมัยนั้นๆ

จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดใหญ่อินทารามมีอายุเก่าแก่มากตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จิตรกรรมฝาผนังในวัดนี้มีอยู่ 2 แห่ง คือ ที่ฝาผนังวิหารด้านทิศเหนือ และอีกแห่งหนึ่งคือฝาผนังภายในอุโบสถ ภาพจิตรกรรมในวิหารด้านทิศเหนือแม้สภาพปัจจุบันจะลบเลือน แต่ก็ยังทิ้งร่องรอยพอเห็นได้จนถึงสภาพสมบูรณ์ได้ ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ แม้จะมีการซ่อมแซมมาหลายยุคหลายสมัย แต่ก็ยังทิ้งร่องรอยของแต่ละสมัยไว้ให้เราได้ศึกษาเปรียบเทียบทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม ความงามของเส้นสายบางภาพ เช่น ภาพนรก ได้รับการยกย่องว่าเป็นภาพที่สมจริงมาก

เนื้อหาและเรื่องราวของภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดใหญ่อินทารามมีรวม 4 เรื่อง คือ

1. ภาพพุทธประวัติและภาพมารผจญ
2. ภาพไตรภูมิและภาพพุทธประวัติ
3. ภาพเทพชุมนุม 3 แถว
4. ภาพทศชาติชาดก

การกำหนดอายุของภาพจิตรกรรม เนื่องจากภาพต่างๆได้รับการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมมาหลายครั้งหลายครา บางแห่งก็ซ่อมตามเค้าโครงเดิม บางแห่งก็เขียน

ขึ้นใหม่ ดังนั้นจึงอาจมีความสับสนในการตีความกำหนดอายุให้แน่นอนลงไป แต่ในขณะเดียวกัน ภาพเขียนดังกล่าวก็สามารถเป็นเครื่องแสดงถึงวิวัฒนาการช่วงหนึ่งของจิตรกรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในสถานที่แห่งเดียวกัน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถแบ่งได้ดังนี้

(1) ผนังด้านตะวันออกและตะวันตก มีจิตรกรรมฝาผนังดังนี้

ก. ผนังด้านตะวันออก ภาพพุทธประวัติและภาพमारजय

ตอนบนสุดเป็นภาพพระโพธิสัตว์ประทับนั่งปางมารวิชัยบนบัลลังก์ภายใต้ร่มเรือนแก้ว และหมู่โศภิต มีฉัพพรรณรังสี ถัดลงมาเป็นภาพแม่พระธรณียืนนิคเทศาภายในหมู่ โศภิตแม่พระธรณีมียักษ์กายสีเขี้ยวอมหางนาค มือทั้งสองจับตัวนาค หัวนาคหายไปหลังฐานแม่พระธรณี มีภาพमारजयคือพระยาวัสวดีมารประทับเหนือช้างคิริเมฆด ถือศาตร์ราชูทิมายเข้าหาร้ายพระมหาบุรุษ พอมารประกอบควมมนุญและสัตว์ เหล่าพอมารที่เป็นมนุษย์ทั้งชาวจีน เปอร์เซียและชาวฝรั่งเศส และภาพแสดงความโกลาหล เมื่ออุทกชาราลไหลท่วมเหล่ามาร มีทั้งภาพยักษ์ คน และสัตว์ต่างๆ ภาพสุดท้ายหลังจากที่อุทกชาราลไหลท่วมเหล่ามาร พระยาวัสวดีมารจึงแสดงความพยายามกลบถวายอัญชลี

ข. ผนังด้านตะวันตก ภาพไตรภูมิและภาพพุทธประวัติ คือผนังด้านหลังพระประธาน เขียนเป็นภาพไตรภูมิ มีภาพเขาพระสุเมรุซึ่งเป็นเขาสูงสุดอยู่ตรงกลาง หอมล้อมด้วยเขาสัตตปริภคติ ยอดเขาเป็นวิมานที่ประทับของเหล่าเทพยดา ส่วนยอดเขาพระสุเมรุเป็นที่ประทับของท้าวสักกะ (พระอินทร์) เนื้อขึ้นไปเป็นภาพหมู่เมฆวิมานส่วนใต้เขาพระสุเมรุเป็นรูปใหญ่คือปลาอานนท์หนุนเขาอยู่

ผนังด้านนี้มีภาพเขียนอีกภาพคือภาพพุทธประวัติตอนนางสุชาดาถวายข้าวสุกปายาสแก่พระโพธิสัตว์และเมื่อเสวยแล้วทรงลอยถาดทองลงสู่แม่น้ำเนรัญชรา

(2) ผนังด้านเหนือและด้านใต้ แบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆคือ

ก. รัศมีเหนือขอบหน้าต่าง เขียนเป็นภาพเทพชุมนุมตามแถว

นั่งประนมมือ คันค่วยพัตยศ แถวบนเป็นเทพเทวคาเขียนบนพื้นสีแดง แถวกลางเป็นเทวคา

และครุฑสลักกันบนพื้นสีน้ำตาล แฉว้างเป็นยักษ์ (กายสีเขียว) และนาค (กายสีเนื้อ) บนพื้นสีแดง มีเส้นสีเทาคั่นอยู่เบื้องบนระหว่างนักสิทธิ์วิทยากรกับภาพเทพชุมนุม

ข. รัศมีของหน้าต่าง ภายในโอบีสดมีหน้าต่างด้านเหนือ 7 บาน และด้านใต้ 7 บาน ทำให้เกิดพื้นที่เป็นผนังระหว่างของหน้าต่าง ด้านละ 8 ช่อง รอบผนัง 2 ด้านจึงมีพื้นที่ 16 ช่อง พื้นที่ผนังแต่ละช่องเขียนเป็นภาพทศชาติชาดก

การลำดับภาพทศชาติชาดก ภาพเริ่มจากผนังด้านซ้ายสุดของทิศเหนือหรือคานพระหัตถ์ซ้ายของพระประธานในโอบีสด เริ่มต้นด้วยภาพเรื่องเทมีย์ชาดก และเรียงลำดับต่อไปจะปรากฏภาพต่อเนื่องดังนี้ เทมีย์ชาดก มหาชนกชาดก สุวรรณสามชาดก เนมิราชชาดก มโหสถชาดก ภูริทัตชาดก จากภาพภูริทัตชาดกจะมีภาพเรียงต่อทางผนังด้านทิศใต้หรือคานหน้าต่างขวาของพระประธาน เป็นชาดกเรื่องต่อมาตามลำดับ คือ จันทกุมารชาดก พรหมนารถชาดก วิรุฬห์ตติยชาดก และเวฬุวันชาดก สำหรับภาพเวฬุวันชาดกมีรวมทั้งสิ้น 3 ภาพ

เนื้อเรื่องย่อของจิตรกรรมฝาผนังในโอบีสด ภาพเขียนทศชาติชาดกแต่ละภาพได้แสดงเนื้อเรื่องย่อไว้ดังนี้

1. ภาพเรื่องเทมีย์ชาดก เทมีย์ชาดกเป็นพระชาติแรกของทศชาติ พระโศภิตศัวว่าเพ็ญบารมี คือความอดกลั้นเพื่อให้หลุดพ้นจากการทำชั่ว ได้แสดงภาพเขียนไว้หลายส่วน เช่น ภาพพระเทมีย์กำลังทอพระเนตรการพิจารณาผ้าจีวรของพระราชบิดา ภาพการทดลองความอดกลั้นของพระเทมีย์ด้วยงู คานและช้าง ภาพพระเทมีย์ขึ้นครองราชรถขึ้นแถวไกวแสดงถึงพระกำลังอันเป็นเลิศ เป็นต้น

บริเวณตอนล่างสุดของภาพ ได้สื่อแทรกสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านไว้ด้วย เช่น การแต่งงาน และการลงโทษในสมัยโบราณ

2. ภาพเรื่องมหาชนกชาดก เป็นพระชาติที่บำเพ็ญวิริยะบารมี ภาพเขียนได้แสดงเนื้อเรื่องของชาดกเรื่องนี้หลายตอน เช่น ภาพนางมณีเมขลาช่วยเหลือพระมหาชนกจากเรือที่อัปปางกลางมหาสมุทร บุคคลอื่นๆที่อยู่ในเรือเป็นภาพชาวฝรั่งเศษและเป็นเรือสำเภา

คึกขงแคง แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้ากับชาวตะวันตก ภาพราชรถเสด็จทวยมาหยุด ณ เบื้องหน้าแท่นบรรทมของพระมหากษัตริย์ในส่วนมะม่วงกรุงมลิลา และภาพพระมหากษัตริย์ประทับบนราชรถสู่กรุงมลิลาเพื่อเสวยราชสมบัติ

3. ภาพเรื่องสุวรรณสามชากก เป็นตอนที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมี ภาพที่เขียนไว้เช่น ภาพสุวรรณสามกับบิดามารดาที่ตาบอด คือ ทุกคู่คาบสลับ ปาริกายาสีนี้อยู่ในป่าอันเป็นตอนเริ่มเรื่อง ภาพพระราชาบิดยักษ์ แห่งกรุงพาราณสียิงธนูตอกรางสุวรรณสาม ภาพพระราชาบิดยักษ์นำหมอนำมาให้บิดามารดาสุวรรณสามและพาทั้ง 2 ไปหาสุวรรณสาม และภาพบิดามารดาตาบอด และพระราชาบิดยักษ์รำพันข้างศพสุวรรณสาม ข้างบนภาพนี้เป็นภาพเหวคาอารักษ์ (ซึ่งตามท้องเรื่องกล่าวว่า ภายหลังเหวคาอารักษ์เห็นความทุกข์ของบุคคลทั้ง 4 จึงชุบชีวิตสุวรรณสาม และ बदคาลให้คาบสลับและคาบสีนีมีทองคำเป็นปกคิคง์เดิม)

4. ภาพเรื่องเนมิราชชากก เป็นชาติที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ บำเพ็ญอธิษฐานบารมี ภาพนี้จะแบ่งองค์ประกอบเป็น 2 ส่วนควยเส้นเท่ากันเป็น 2 เหตุการณ์คือ ภาพสวรรค์และนรก

ภาพสวรรค์ เป็นตอนพระเนมิราชทรงแสดงธรรมแก่เหล่าเทพและเทวดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ภาพนรก เป็นภาพพระเนมิราชเสด็จไปเมืองนรก ภาพนรกภาพนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าเขียนได้มีชีวิตชีวาอย่างยิ่ง

5. ภาพเรื่องโมหสถชากก พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบุญบารมี ได้เขียนภาพไว้หลายตอน เช่น ภาพพระเจ้าวิเทโธราชแห่งเมืองมิลินดาภิเษกกับทั้ง 4 ภาพโมหสถเชษฐีหน้ากับทัพนครียจากรอยเอ็ดนคร ภาพเหตุการณ์ภายในอุโมงค์ที่โมหสถสั่งให้ขุดขึ้นเป็นต้น

สำหรับภาพทหารจากรอยเอ็ดนครแสดงควยภาพทหารชาวฝรั่งเศสเปอร์เซีย ฮอลันดา และชาวกะเหรี่ยง แสดงถึงความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติในด้านการทหาร

6. ภาพเรื่องภริยาศาก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ บำเพ็ญศีลบารมี แสดงภาพไว้หลายตอน เช่น ภาพฤๅษีให้พื้ที่จารเวทมนตร์จับนาคซึ่งได้มาจากครุฑแก่ พราหมณ์อาลัมพายน ภาพอาลัมพายนกับพราหมณ์และโบริกพลลงยันตร์จับตัวภริยาศากใส่ กระจ่าง และภาพอาลัมพายนเผชิญหน้ากับฤๅษีแปลง (พระเชษฐาของภริยาศาก) ต่อหน้า พระเจ้ากรุงพาราณสี

ภาพนี้มีสิ่งที่แปลกออกไปคือให้บรรยายภาพของชาวบ้าน จะเห็นการ แ่ก่กาย การไ้ทรงผม การอุมลุดงหลานไปชมงานมหรสพ รวมทั้งความสัมพันธ์ กับชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในเมืองไทย

7. ภาพเรื่องจันทกุมารซาก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ บำเพ็ญขันติ บารมี ภาพได้ให้รายละเอียดหลายอย่าง เช่น ภาพกัณฑ์ทศพรทนายผ่นแกกษัตริย์กรุง บุปผชาติให้ทำพิธีบูชาญ ภาพพระอินทร์ลงมาทลายพิธีบูชาญ เป็นต้น

8. ภาพเรื่องพรหมนารถซาก เสวยพระชาติ บำเพ็ญอุเบกขาบารมี มีภาพพระพรหมนารถหาบสาแหกทองคำ ภาพพระเจ้าอังกศิสอบถามวิธีปฏิบัติธรรมจาก อาชีวกคุณ ซึ่งเป็นเคียรถียในมฤคทายวัน ภาพพระพรหมนารถเสด็จจากพรหมโลกลงมา ตามคำวิงวอนของพระนางรจา

9. ภาพเรื่องวิชรุบัณฑิตซาก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ บำเพ็ญสัจจบารมี ภาพนี้แสดงถึงมิติของเวลาและสถานที่ในจิตรกรรมไทย คือภาพวิชรุบัณฑิตและปณกยักษ์ปรากฏ ถึง 6 เหตุการณ์ณณังเดียวกัน

เริ่มเรื่องจากภาพพระเจ้าธนัญชัยเล่นสกาทำพนันกับปณกยักษ์โดยมีวิชรุบัณฑิต เป็นเดิมพัน ภาพปณกยักษ์นำตัววิชรุบัณฑิตไปควย ภาพปณกยักษ์ทำร้ายวิชรุบัณฑิตโดยการ ี่ควยกระบอง ภาพปณกยักษ์จับวิชรุบัณฑิตโยนลงหุบเหว และภาพปณกยักษ์กำลังฟังธรรม จากวิชรุบัณฑิต

10. ภาพเรื่องเวสสันดรซาก พระโพธิสัตว์บำเพ็ญทานบารมีอันเป็นพระชาติ สุกทหายก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

ภาพเรื่องเวสสันดรชาดก ได้เขียนภาพไว้บนผนัง 3 ช่องด้วยกัน ดังนั้น จึงปรากฏเป็นภาพใหญ่รวม 3 ภาพ คือ

ก. ภาพแรก เป็นภาพพระอินทร์ขอให้นางบุสดีมาจุติเป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร ภาพพระเวสสันดรและนางมัทรีและสองกุมารทูลลาพระเจ้าสุทนต์และนางบุสดี ภาพพราหมณ์ทั้ง 8 จากกถิงครุฑข้างเผือกที่ขอมมาจากพระเวสสันดรออกจากเมืองสีพี ชาวเมืองสีพีพากันค้าและทำร้ายควยความโกรธแค้น และภาพนางอมิตตคาถกเหล่านางพราหมณ์รุมค้าและทุบตีจึงเกิดความขมขื่นว่าในหม้าน ภาพนี้เป็นภาพที่ดีเด่น เพราะแสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นอย่างดี

ข. ภาพสอง เขียนบนผนังของหน้าต่างถัดไป เป็นภาพชุกกามเส้นทางไปเขาวงกตจากอัจจุตฐี ภาพพระเวสสันดรตรัสเรียกพระกุมารขึ้นจากสระโบกขรณี และภาพเทพดาแปลงกายเป็นเสื้อขาวทางเดินพระนางมัทรี

ค. ภาพสาม เป็นภาพสุดท้ายของเวสสันดรชาดก มีภาพพระเวสสันดรและพระนางมัทรีเสด็จขึ้นขึ้นไปบนยอดเขาควยความวิตกกังวลว่าจะถูกกองทัพศัตรุหารายเมื่อขบวนพยุหยาตราของพระเจ้าสุทนต์เคลื่อนมาสู่เขาวงกต ภาพพระเจ้าสุทนต์ทรงนำขบวนเสด็จไปยังอาศรมของพระเวสสันดรและพระนางมัทรี และภาพกษัตริย์ทั้งหกทรงค้นกันพระทัยกันแสงจนสิ้นสมปฤดี

ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารเล็กด้านทิศเหนือ แบ่งภาพออกได้ดังนี้

ก. ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้ เป็นภาพอดีตพุทธประทับบนฐานบัวภายใต้ร่มเรือนแก้ว ขนานควยสาวกที่นั่งประนมมือเข้าหาอดีตพุทธ ระหว่างสาวกคันควยฉัตร

ข. ผนังด้านตะวันตก เป็นภาพพระพุทธเจ้าประทับบนฐานบัวทรงแสดงธรรม

ค. ผนังด้านตะวันออก ภาพมารผจญ เป็นภาพพระมหาบุรุษและบางส่วนของกองทัพมาร มีภาพแม่พระธรณียืนนิคพระเกศา ภาพโกลาหลเมื่ออุทกธาราไหลท่วมกองทัพมาร มีพาลี (ลิงเขียว) ทอัสกับควายคำ

ภาพจิตรกรรมภายในวิหารนี้แม้จะชำรุดไปเป็นส่วนใหญ่แต่ก็ยังคงเห็นร่องรอยของความประณีตสวยงาม

ความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในวัดใหญ่อินทาราม จิตรกรรมฝาผนังในวัดใหญ่อินทารามซึ่งเขียนเป็นภาพต่างๆทั้งกล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากจะให้ความรู้ ความเพลิดเพลินแล้วยังแสดงถึงความสามารถของศิลปินที่จะถ่ายทอดจินตนาการต่างๆออกมาเป็นภาพที่สวยงามมีชีวิตชีวาอีกด้วย

ความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในวัดใหญ่อินทารามอาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและความเชื่อ ศิลปกรรมเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน จิตรกรรมไทยในวัดใหญ่อินทารามแม้จะเป็นภาพสัญลักษณ์ หรือภาพสมมุติแต่ก็แสดงวัฒนธรรมความเชื่อออกมา เช่น ภาพสวรรค์ ภาพนรก เป็นต้น

2. ภาพตัวละครที่เป็นนักรบ เทพ เทวดาต่างๆ รวมทั้งภาพประสาทราชวงศ์ ภาพวิมาน เป็นภาพที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างยิ่ง เพราะแสดงถึงความสามารถในการเขียน การใช้สี ความละเอียดอ่อนของเส้นลาย เป็นต้น

3. ภาพชาวบ้านที่สวดแทรกอยู่เป็นส่วนประกอบรอง แม้ว่าภาพชาวบ้านบางภาพอาจไม่มีความประณีตเท่าภาพใหญ่ซึ่งเป็นภาพเด่น แต่กลับมีคุณค่าอย่างมากในการสะท้อนภาพเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม

4. ให้ความรู้ต่าง ๆ ดังนี้

ก. สถาปัตยกรรม มีหลายแบบแสดงถึงฐานะและยุคสมัย

ข. ลักษณะของเรือนไทย เป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง มีบันไดขึ้น มุงจาก

เป็นต้น

ค. บ้านก่ออิฐถือปูนไม้ยกพื้น หน้าต่างติดกระจก แสดงถึงรูปแบบ

วัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาในเมืองไทย

ง. การแต่งกาย เช่น ชายสวมกางเกงขาสั้นมีผ้าคาดเอว ไม่สวมเสื้อ หรือถ้าสวมเสื้อก็เป็นเสื้อแขนยาวไม่มีปก ส่วนหญิงนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อไหมสไบเฉียง

จ. ความสัมพันธ์กับต่างชาติ ภาพชาวต่างชาติที่ปรากฏอยู่ในภาพเขียน มีทั้งชาวตะวันตกและชาวตะวันออก เช่น ชาวฝรั่งเศส เปอร์เซีย ฮอลันดา รวมทั้ง กระเหรี่ยง แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้าและการทหารกับประเทศเหล่านั้น

5. แสดงคติความเชื่อ จากเรื่องราวที่เขียนอันมีภาพพุทธประวัติ ไตรภูมิ ทศชาติชาดก และภาพเทพชุมนุม แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อในเรื่องคุณธรรม กฎแห่งกรรม นรก สวรรค์ และความเชื่อในเรื่องชาติหน้าที่ภพหน้าที่จริงอันเป็นคติที่แฝงมากับพุทธศาสนา และเป็นความเชื่อที่มีคนเค้ามามากจากประเทศอินเดีย

จิตรกรรมฝาผนังและศิลปวัตถุในวัดใหญ่อินทารามนับ เป็นมรดกที่ล้ำค่าที่บรรพบุรุษ สร้างสรรค์ไว้ เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีวัฒนธรรมและความเจริญทั้งทางคาน วัตถุและจิตใจมาช้านานแล้ว โดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถและภายในวิหาร นับได้ว่าเป็นยอดศิลปกรรมที่ศิลปินถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกสู่ความงดงามอ่อนช้อยคว ยลายเส้นและสีสรรคอันวิจิตรจนเป็นสื่อแสดงถึงความรุ่งโรจน์ของศิลปะไทย สมควรที่คน รุนปัจจุบันและรุ่นต่อไปจะได้ตระหนักถึงคุณค่าและพยายามทนบำรุงรักษาไว้ให้เป็นสมบัติ ของชาติอันจะเป็นศรีสง่าแกชาตินานเมืองและกับคนไทยทุกคน

จิตรกรรมฝาผนัง เป็นศิลปกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งในค่านสุนทรียศาสตร์ การศึกษา เป็นภาพฉายสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของผู้คน ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีที่ยัง เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนา

ประเทศต่างๆทั่วโลกได้เล็งเห็นความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในประเทศของตน เป็นอย่างยิ่ง และต่างก็ได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะทำนุบำรุงภาพเหล่านั้นให้คงสภาพ ไว้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีภาพจิตรกรรมมากกว่าประเทศต่างๆ หลายๆประเทศ แต่เป็นที่น่าห่วงใยว่าภาพจิตรกรรมเหล่านี้กำลังจะสูญสลาย ดังนั้นจึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมเหล่านี้ไว้ให้ยืนยงต่อไปซึ่งถือว่าเป็น เรื่อง สำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัตถุของชาติ

ศิลาจารึก

ความหมายของศิลาจารึก ศิลาจารึกหรือจารึกตามความเข้าใจทั่วไปหมายถึงข้อความบันทึกโดยวิธีจำหลักเป็นร่องรอยลึกกลงไปในเนื้อของวัตถุโดยปรากฏออกมาเป็นตัวอักษรจารึกแสดงออกมาในรูปลักษณะต่างๆกันหลายลักษณะ เช่น

ก. จารึกลงบนผนังของอาคารสถาปัตยกรรม เช่น จารึกที่ปรากฏพบอยู่ตามผนังศิลาหรือตามหลังประตูทางเข้าหรือประตูทางเข้าหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของตัวสถาปัตยกรรม เช่น จารึกที่กรมประชุมระเบียบกคประสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ทางด้านทิศใต้ กล่าวถึง ศักราช วัน เดือน ปี ช่างขึ้น-แรม ตลอดจนผู้ใดผู้ใดที่คิดถวายในการใช้สร้างและกำหนดบริเวณของประสาทหินพิมาย เป็นต้น

ข. จารึกที่ไต่จำหลักเอาไว้ตามหลักศิลา แผ่นเสมา ฐานพระพุทธรูป เหนือรูป แผ่นอิฐ แผ่นโลหะ ฯลฯ ส่วนที่ปรากฏพบมากได้แก่พวกศิลาจารึกซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่จะพบอยู่ตามบริเวณสถาปัตยกรรม เช่น โบสถ์ วิหาร สถูป เจดีย์ต่างๆ โดยทั่วไปแล้วศิลาจารึกประเภทนี้มักจะมีข้อความที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถาปัตยกรรมหรือสถานที่นั้นๆ

ค. จารึกไว้ตามวัตถุอื่นๆ เช่น ระฆัง กังสดาล แผ่นโลหะ จารึกพวกนี้มักจะกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างสิ่งเหล่านั้นว่าใครเป็นผู้สร้าง อุทิศให้ใคร หรือสร้างเพื่อหวังให้ถึงซึ่งนิพพานในภายภาคหน้า

อักษรที่ใช้จารึก อักษรที่ใช้จารึกมีหลายแบบ เช่น อักษรขอม มอญ บาลี สันสกฤต

ลักษณะของจารึก มีทั้งที่ทำเป็นหลักหรือเสาเหลี่ยม เป็นแผ่นแบบใบเสมา จารึกรอยพระบาท จารึกบนศิลา หรือ จารึกบนสำริดรูปสังข์ จารึกบนขันสำริด จารึกบนเชิงเทียน

ประโยชน์ของจารึก จารึกมักจะกล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ทำให้เราทราบถึงประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี

วัฒนธรรม ฯลฯ ของสังคมมนุษย์ในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ค่อนข้างชัดเจน เช่น ศิลาจารึก
พอชนรามคำแหงมหาราช ก็เป็นเสมือนกุญแจอีกสำคัญที่ได้อธิให้เราเข้าไปเห็นสภาพการณ์
ต่างๆ ของกรุงสุโขทัยในอีกสมัยที่ยังเจริญรุ่งเรืองให้สว่างและชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นอันมาก
ความสำคัญของจารึกอีกประการ ก็จารึกที่กล่าวถึงศาสนาและหลักธรรมต่างๆ เพื่อเผยแพร่
ธรรมของพระพุทธเจ้าและเพื่อแสดงหลักธรรมไว้เป็นวิถีทางการดำเนินชีวิต

จารึกในภาคตะวันออก ศิลาจารึกหรือจารึกในภาคตะวันออกที่ค้นพบในขณะนี้มีย่อย
3 จังหวัด คือจังหวัดจันทบุรี 7 หลัก จังหวัดชลบุรี 9 หลัก และจังหวัดปราจีนบุรี 23
หลัก เปรียบเทียบกับทั่วประเทศเท่าที่กรมศิลปากรได้จัดรวบรวมไว้เมื่อปี พ.ศ. 2521
มีทั้งหมด 481 หลัก เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าจารึกในภาคตะวันออกมีจำนวนน้อยมากเมื่อ
เทียบกับภาคอื่นๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะจารึกในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดชลบุรีเท่านั้น

จารึกในจังหวัดชลบุรี มี 9 หลัก คือ

1. จารึกรอยพระบาท วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี มี 7 บรรทัด
ของพระศรีบรมราชาจารย์
2. จารึกวัดอัมพวันคณิศร กิ่งอำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี มีทั้งหมด
8 หลัก ที่พิมพ์แล้วในประชุมศิลปาจารึก ภาคที่ 6 ตอนที่ 2 หลักที่ 249 - 256 เป็นเรื่อง
ธรรมว่าควยสิ่งต่อไปนี้

หลัก 249 ความสุขสบาย

หลัก 250 การกระทำบาป

หลัก 251 มนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์ จึงพึงเรียนรู้อวิชา ทำบุญละทิ้งบาป
และเห็นว่าโลกไม่เที่ยง รุทางดับทุกข์

หลัก 252 บุญคืออะไร บุญไม่ใช่ทานแต่อย่างเดียว พึงชำระสันดานให้
สะอาด แล้วจะทำอะไรควยกายวาจาก็จะเป็นบุญ

หลัก 253 ความเชื่อ แบ่งเป็นความเชื่อในสิ่งที่เห็นและเป็นจริง
ทั้งสองอย่างยังแบ่งเป็นสิ่งมีประโยชน์และสิ่งที่ไม่มีความจริง ความเห็นที่มีประโยชน์สู่ความจริง

ที่มีประโยชน์ไม่ได้ ควรที่จะใคร่ครวญว่าคำสอนนี้มีประโยชน์และเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ จึงควรเชื่อ

หลัก 254 มนุษย์มีวิชาแสวงหาต่างๆกัน ผู้หวังแสวงหาความสุขความเจริญควรแสวงหาความจริง เพื่อจะพ้นความทุกข์ทั้งสิ้นได้จริง

หลัก 255 ทุกคนปรารถนาความสุขไม่มีใครปรารถนาความทุกข์ จึงพึงศึกษาให้รู้จักที่เกิดของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหาอุบายเครื่องดับทุกข์

หลัก 256 การปรารถนาหลบหนีทุกข์จึงพึงศาสนา ผู้ถือว่าทุกข์สุขมาจากเหตุภายนอกก็ต้องถือพระเจ้าเป็นบุญบันดาล ผู้ถือว่าทุกข์สุขมาจากเหตุภายในคือผู้หาดีใดที่ชั่วชั่วได้ชั่ว ไม่มีใครช่วยเราได้ ทั้งนี้ควรถือศาสนาพุทธ

ปัจจุบันจารึกทั้ง 8 หลักยังอยู่ที่วัดอัมมวงศนิมิตรตามเดิม

จารึกในจังหวัดจันทบุรี มี 7 หลัก ดังนี้

1. จารึกแรก เป็นศิลาจารึกแตก ขนาด 48 X 52 ซม. หน้า 23 ซม. พบที่บริเวณวัดพะเนียงค์ เชิงเขาสระบาป อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จารึกด้วยอักษรสันสกฤต ขอม เหลืออยู่ประมาณ 5 บรรทัด แต่ละบรรทัดชำรุด ศิลาจารึกแผ่นนี้ได้อ่านและถอดความเป็นภาษาไทยไว้แล้ว เป็นจารึกเกี่ยวกับการศาสนา สันนิษฐานว่ามีอายุระหว่าง พ.ศ. 800 - 1000 ปัจจุบันศิลาจารึกนี้ได้นายไป จึงมีแต่รายชื่อแต่ตัวจริงหายไป

2. แผ่นที่ 2 เป็นศิลาขนาด 49 X 74 ซม. หน้า 17 ซม. พบบริเวณเกี่ยวกับจารึกแรก จารึกด้วยอักษรสันสกฤตและขอม ยังมีได้อ่านและถอดข้อความ เป็นภาษาไทย สันนิษฐานว่าจารึกราว ม.ศ. (มหาศักราช) 800 หรือ พ.ศ. 1432 ปัจจุบันจารึกนี้อยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ

3. แผ่นที่ 3 และแผ่นที่ 4 เป็นศิลาขนาด 13 X 40 ซม. หน้า 12 ซม. สันนิษฐานว่าจารึกอยู่ในฐานเทวรูปแต่แตกเป็น 2 ซีก แผ่นหนึ่งพบที่วัดทองทั่ว ตำบลคลองนารายณ์ และอีกแผ่นหนึ่งพบที่วัดไชยชุมพล อ.เมือง จารึกด้วยอักษรขอมและ

อักษรสันสกฤต ยังไม่ได้อ่านและถอดข้อความเป็นภาษาไทย สันนิษฐานว่าจารึกไว้เมื่อ
ม.ศ. 500 - 600 (พ.ศ. 1120 - 1221) ปัจจุบันจารึกนี้อยู่ที่กรุงเทพฯ

4. แผ่นที่ 5 เป็นศิลาขนาด 66 x 100 ซม. หนา 12 ซม.

เป็นตัวอักษรสันสกฤตและภาษาขอม พบที่ศาลเจ้าริมคลองของ อำเภอลำลูกเกด ยังไม่ได้
อ่านและถอดข้อความเป็นภาษาไทย มีอักษร 5 บรรทัด สันนิษฐานว่าจารึกไว้เมื่อ
ม.ศ. 500 - 600 (พ.ศ. 1120 - 1221) จารึกนี้คล้ายก้อนหินแตก ปัจจุบันอยู่ที่
หอสมุดแห่งชาติ

5. แผ่นที่ 6 เป็นแผ่นศิลาขนาด 18 x 17 ซม. เป็นตัวอักษร
สันสกฤตยังไม่ได้อ่านและถอดข้อความเป็นภาษาไทย สันนิษฐานว่าเป็นศิลาจารึกที่เก่า
ที่สุดมีอายุก่อน พ.ศ. 800 ขึ้นไป

6. แผ่นที่ 7 เป็นศิลาจารึกอักษรไทยปัจจุบัน อยู่ที่วัดโฆธานิมิตร
ตำบลบางกะจะ เมืองใหม่ค่ายเนินวง เป็นจารึกแจ้งการที่พระยาพระคลังซึ่งต่อมา
ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมมหาปรมัยยิกายวรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ดำเนินการสร้าง
เมืองจันทบุรีใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2377 รวมทั้งการสร้างป้อมที่ปากน้ำแหลมสิงห์ และ
สร้างวัดโฆธานิมิตรด้วย

ศิลาจารึกแผ่นนี้มีข้อความต่อไปนี้

"ศุภมัสดุ พระพุทธศักราช ล่วงแล้ว 2377 พระพรหมพิเศษสังขยา
เดือนไถ่ 6 เดือน 24 วัน ปัจจุบันนี้มะเมีย ออสกเหมันฤดู เดือน 2 ขึ้น 11 ค่ำ
วันเสาร์ เจ้าพระยาพระคลังว่าที่พระสมุทกลาโหม ยกกองทัพออกมาขัดทัพจัดแจง
รักษาเมืองจันทบุรีให้กระทำป้อมขึ้นที่ปากน้ำแหลมสิงห์ฝั่งปากตะวันออกป้อมหนึ่ง วัดโคก
กลมรอบ 10 เส้น 13 วา 2 ศอก 1 คืบ 10 นิ้ว ป้อมเก่าปากข้างแหลมสิงห์ให้ซ่อมแซม
ทำใหม่แล้วก็ว่าเมืองเก่าไม่เป็นภาคภูมิซึ่งจะรักษา ขอบเขตเสนาสุรบข้าศึกศัตรู
จึงเหี่ยวหาดุชชัยภูมิให้สมควรที่จะตั้งป้อมและปราการเมือง กว้างยาวบริมณฑลรอบ 60
เส้น 3 วา 1 คืบ ให้ซุกพุนเชิงเนินก่อนก่อเสมาบนหลังเชิงเนินแล้วไปช่วยศิลาแลง

ตั้งเป็นใหญ่รายรอบของกำแพงเมือง กระทำไว้ให้กิตติสำหรับรักษาพระพุทธศาสนา
 กระทำปีหนึ่งจึงสำเร็จ ได้ฝังอาถรรพณ์หลักเมือง ณ วันเสาร์ เดือน 4 ขึ้น 11 ค่ำ จุลศักราช
 1197 ปีมะแม สัปตศก เจ้าพระยาพระคลังว่าที่พระสมุหกลาโหม มีคุณจิตญาณสัมปยุต
 ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจึงชักชวนนายทัพนายกองผู้ใหญ่ผู้น้อย เจ้าเมืองกรมการ
 สร้างพระอารามไว้บนเมือง เจ้าพระยาพระคลังทำโบสถ์ ศาลา โรงระฆัง โรงกรัก
 บ่อน้ำ ทำศาลาปากสระ ศาลาหน้าพระอุโบสถ หลวงนายสิทธิ์ทำกุฏิ 3 หลัง ทำหอ
 ระฆังหนึ่งหลัง นายพลพัน ทำกุฏิ 1 หลัง พระยารณฤทธิ์ไถ่ ษา พระยาปลัด เมือง
 สมุทรปราการทำการเปรียญหลังหนึ่ง พระยารามคำแหง ทำหอสวดมนต์หลังหนึ่ง
 พระยาพิชัยณรงค์ทำพระพุทธรูป 1 สวดซ้ายขวาคันละ 1 พระเจดีย์ 1 พระยาวิชิต
 รณรงค์ทำกุฏิหลัง 1 พระนครอินทร์ทำกุฏิหลัง 2 หลัง ศาลาหลัง 1 พระณเรนทรโกษา
 ทำกุฏิ 1 หอดิน 1 ศาลาสวนดอกไม้หลัง 1 หลวงจินตจักรดทำครัว (ไฟ) หลัง 1
 หลวงศักดิ์คาเดชทำกุฏิหลัง 1 พันเทพราชทำกุฏิหลัง 1 หลวงเสนห์สรวิชิตทำกุฏิหลัง 1
 หลวงฤทธิธรรราชทำกุฏิหลัง 1 หลวงเทพวรทำกุฏิหลัง 1 หลวงจันททำกุฏิหลัง 1
 หลวงนรารณฤทธิ์ ขุนสรฤทธิราชทำกุฏิหลัง 1 จมื่นมนเฑียรพิพัทธ์ทำกุฏิหลัง 1
 ยกกระบัตรเมือง นนทบุรีทำกุฏิหลัง 1 หลวงปลัดเมืองพนัสนิคมทำกุฏิหลัง 1 พระยา
 จันทบุรีทำกุฏิอาจรวหลัง 1 พระยกกระบัตรทำครัวไฟหลัง 1 ขุนศรีจางวางหลวง
 พักคีวิเศษทำกุฏิหลัง 1 ผู้ช่วยเมืองแกลงทำหอดินหลัง 1 หลวงคลังทำกุฏิหลัง 1
 หลวงชลุงทำกุฏิหลัง 1 ขุนบรรจงพานิชทำกุฏิหลัง 1 หลวงพิทักษ์ทำฐานหลัง 1 กำแพง
 รอบอาวาสเป็นหน้าที่ช่วยกันทำทั้งกองทัพ กรมการกระทำ 4 เดือนสำเร็จถวายนามว่า
 "วัดโยธานิมิตร" ขออุทิศถวายเป็นพระอาวาสแทนแก่พระสงฆ์อันมาแต่เจ้าทิศาศัย
 จำพรรษาเล่าเรียนคันถธุระวิปัสสนาธุระ เกษอาณิสงฆ์วิหารทานนี้ จงเป็นเชื่อนคู่ค้ำยัน
 ชัดตาเสมอรักษาพระราชาณาจักรสยามสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว อย่าให้ข้าศึกศัตรู
 หมุ่ปัจจามิตรเข้ามากระทำร้ายในทางน้ำทางบกได้ อนึ่งไปในอนาคตกาลให้ข้าพระองค์
 บังเกิดประสพพบพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์มีพระอริยมกไทรย เป็นประธานให้มีจิตสันดาน

ถวายยินดีที่จะบำเพ็ญพระบารมี 30 ทศ กระห้ามหาบรืจาคทั้ง 5 จริยาทั้ง 3 ไค้พทกมิ
ในสำนักพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ อย่าไค้เบื้อหน้ายในโพธิญาณยังควัยปัญญา ไค้ไค้ควย
เสนังกระมลทิศ คิคแต่จะรื้อสัควไค้พนจากสงสารทุกข ไค้ไค้สุข

คือพระนิพพานควัย และอนิสงส์วิหารทานแห่งข้านี้เทอญ"

(ศิลาจารึกนี้อ่านโดยนายประสาร บุญประคอง กรมศิลปากร)

ศิลาจารึกหรือจารึกนับว่าเป็นมรดกของชาติที่มีมาช้านาน เป็นสิ่งที่แสดงถึง
ความตั้งใจของบรรพบุรุษในอันที่จะถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นมาช้านานในอดีตกาลให้
อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเพื่อเป็นหลักฐานและแนวทางในการเข้าใจสภาพการณ์ปัจจุบัน และ
จารึกยังเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการสืบทอดพุทธศาสนามีให้สืบทอดไปค้ายการจารึก
หลักธรรมต่างๆไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นจารึกต่างๆที่ไค้ค้นพบแล้ว
หรืออาจจะค้นพบเพิ่มเติมขึ้นอีกจึงเป็นโบราณวัตถุที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นโบราณวัตถุที่มีค่า
ควรแก่การเก็บรักษามีให้สืบทอดเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาในวิชาการหลายๆสาขา เช่น
พุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระองค์แรกไค้เห็นความสำคัญ
ของศิลาจารึก และไค้ทรงเผยแพร่ให้คนทั้งหลายไค้เห็นควัยในคุณค่าประโยชน์ของศิลาจารึก
ดังนี้

1. ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี นักวิชาการทั้งหลายยอมเชื่อถือหลักฐาน
บนจารึกต่างๆว่าข้อความนั้นเป็น "ตัวจริง" ปราศจากการคัดลอก คัดแปลง หรือเพิ่มเติม
จึงเป็นข้อมูลที่สามารถอ้างอิงไค้ควัยความมั่นใจ

2. ทางอักษรศาสตร์ นักอักษรศาสตร์ได้ศึกษาภาษาในแง่ต่างๆ คือ
รูปอักษร ประวัติอักษร รูปคำ รูปประโยค ความหมายของคำ และความเปลี่ยนแปลง
ของภาษา เป็นต้น

3. ทางนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศิลาจารึกไค้บันทึกกำหนดกฎเกณฑ์
ความเชื่อ เหตุผลต่างๆ ซึ่งทำให้ไค้ศึกษาความเป็นไป สภาพจิตใจและวัฒนธรรมของ
สังคมโบราณไค้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อนุสาวรีย์สุนทรภู่

พระสุนทรโวหารหรือที่คนไทยรู้จักกันในนาม "สุนทรภู่" เป็นจิตรกรในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีชื่อเสียงมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องกลอนแปดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากลอนตลาดแล้วสุนทรภู่ได้รับยกย่องว่ามีความสามารถในการประพันธ์เป็นเลิศ จนได้ชื่อว่า เป็น "ครูกวีสี่แผ่นดิน"

สุนทรภู่เกิดเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2329 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ณ ริมคลองบางกอกน้อย กรุงเทพฯ และถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2398 อายุได้ 70 ปี ในสมัยรัชกาลที่ 4 คำนำประวัติของสุนทรภู่สันนิษฐานว่าพ่อของสุนทรภู่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งกรุงแตกโดยโซ่ขังเป็นพาหนะเดินทางมาถึงบ้านกร่ำ สิ่งสำคัญที่นำมาด้วยคือ พระพุทธรูปหลายองค์ซึ่งปัจจุบันยังประดิษฐานอยู่ที่วัดเขา ตำบลซากกะโค้น อำเภอดงหลวง จังหวัดระยอง จากนั้นได้ไปแต่งงานอยู่กับแม่ของสุนทรภู่ที่กรุงเทพฯ ภายหลังยังไม่ทันที่สุนทรภู่จะเติบโตทันจำความได้พ่อก็กับแม่ก็หย่ากัน พ่อจึงกลับไปอยู่ที่บ้านกร่ำ เมืองแกลง ระยอง และบวชจำพรรษาอยู่ที่วัดป่ากร่ำ เป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดนี้มีสมณศักดิ์เป็นพระธรรมรังษี ส่วนสุนทรภู่อยู่กับแม่ซึ่งได้สามีใหม่และมีลูกหญิงอีก 2 คน คือ ฉิมและนิ่ม ต่อมาแม่ของสุนทรภู่ได้ไปเป็นนางนมพระธิดาในกรมพระราชวังหลัง สุนทรภู่จึงเติบโตขึ้นมาในพระราชวังหลัง ซึ่งก็คือพระราชวังเดิม กรุงเทพมหานครนั่นเอง สุนทรภู่เริ่มเรียนหนังสือที่วัดชีปะขาวหรือวัดศรีสุคาราม ริมคลองบางกอกน้อย

ความไพเราะในบทประพันธ์ของสุนทรภู่ สุนทรภู่ได้แต่งคำประพันธ์ในลักษณะกลอนแปดไว้หลายเรื่องด้วยกัน เช่น สุภาษิตสอนหญิง นิราศต่างๆ เช่น นิราศภูเขาทอง นิราศเมืองแกลง เป็นต้น และเรื่องพระอภัยมณีซึ่งเป็นเรื่องแสดงถึงจินตนาการของกวีที่แปลกออกไป แต่เป็นที่สนใจเห็นว่าเนื้อเรื่องบางส่วนไปตรงกับนิยายของนักเขียนชาวยุโรปหลายประเทศ เช่น นักเขียนชาวเดนมาร์ก และนักเขียนชาวอังกฤษที่เขียนเทพนิยายและนิยายที่มีนางเงือกเข้ามาเกี่ยวข้อง

บทประพันธ์ของสุนทรภู่มีลีลาการสัมผัสและการใช้คำที่ไพเราะเพราะพริ้ง เป็นที่
ประทับใจและทำให้เกิดภาพพจน์อย่างดียิ่งหรือบางอย่างก็เป็นคติสอนใจ ตัวอย่างบทประพันธ์
ของสุนทรภู่ เช่น

จงรักนวลสงวนงามห้ามใจไว้
คิดถึงหน้าบิดาและมารดา
เมื่อสูง อมหอมหวลจึงควรหล่น
อย่าชิงสุกก่อนห้ามไม่งามคือ

อย่าหลงไหลจงจำคำที่พร่ำสอน
อย่ารีบร้อนเร็วนักมักไม่ดี
อยู่กับต้นอย่าให้พรากไปจากที่
เมื่อบุญมีคงจะมาอย่าปรามก

สุภาษิตสอนหญิง

คนน้ำกลิ้งวิ่ง เรียว เป็นเกลียวกลอก
บ้างพลุ่งพลุ่งวู่วว เหมือนกง เกรียน

กลับกระฉอกฉกฉกฉกฉกฉกฉกฉก
คุณเปลี่ยน เปลี่ยนปลั่งกว้าง เป็นหว่างวน

นิราศภูเขาทอง

สังคเจียบ เยียบ เย็นยะ เยือกอก
พฤษภาสูงbungย่างส้างลอย

น้ำค้างคกหยดเหาะลง เาะะฉลวย
คุณชอยชื่นชุ่มชะอุ่มใบ

นิราศ เมืองแกลง

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร
แม่เกิดในไศฟ้าสุชาธาร
แม่เนื้อเย็น เป็นหางมหรุณพ
แม่เป็นบัวตัวพี่เป็นกุมรา

ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
ขอพบพานพิศวาสไมคลาคคลา
พี่ขอพบศรีสวัสดิ์แก่นมัจฉา
เชยณกาโกสุมประทุมทอง

พระอภัยมณี

จากบทประพันธ์ที่ยกมา เป็นตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประพันธ์ของสุนทรภู่ยากที่จะหากรู้ขึ้นมา เทาเทียม บทประพันธ์ของสุนทรภู่นี้เป็นวรรณคดีที่ได้รับความชื่นชมมาทุกยุคทุกสมัยครบเท่าทุกวันนี้

ความสัมพันธ์ของสุนทรภู่มากับบ้านกร่ำ เมืองแกลง สุนทรภู่อุทิศอยู่ในกรุงเทพฯ จนกระทั่งอายุ 20 ปี ได้ไปเยี่ยมพ่อที่บวชอยู่ ณ วัดคงกล่าว การเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเมืองแกลงในสมัยนั้นสุนทรภู่นำสิ่งที่พบเห็นรวมกับความรู้สึกนึกคิดของตนเองมาเขียนเป็นนิราศ ชื่อว่า "นิราศเมืองแกลง" จากการที่พ่อของสุนทรภู่นำมาบวชจำพรรษาอยู่ ณ เมืองแกลง และสุนทรภู่อยามาหาพ่อที่นี่ จึงถือว่า บ้านกร่ำ เมืองแกลง จังหวัดระยอง เป็น "ปิตุภูมิสุนทรภู์" สุนทรภูได้แสดงความผูกพันกับสถานที่แห่งนี้ นอกจากบทประพันธ์นิราศเมืองแกลงแล้วยังได้เขียนเรื่องพระอภัยมณีซึ่งเค้าโครงของเรื่องนี้ได้ใช้ธรรมชาติของจังหวัดระยองมาเป็นฉากหลายแห่งด้วยกัน เช่น ฉากทะเล หรือฉากเกาะแก้วพิสดาร ซึ่งสุนทรภู่อคงจะนำไปจากธรรมชาติของเกาะเสม็ด เป็นต้น ดังนั้นเมื่อความสัมพันธ์ของสุนทรภู่มากับบ้านกร่ำเมืองแกลงมีลักษณะดังกล่าวข้างต้นทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความประทับใจว่าบ้านกร่ำเมืองแกลงคือปิตุภูมิของสุนทรภู์ ดังนั้นจึงมีความคิดเห็นตรงกันว่าควรจะสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู์ ณ ที่แห่งนี้ และในที่สุดก็สร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู์ประดิษฐานไว้ที่ตำบลบ้านกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งสถานที่นี้เคยเป็นวัดป่ากร่ำเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ปัจจุบันวัดป่ากร่ำย้ายไปตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามถนนไม่ห่างไกลจากอนุสาวรีย์สุนทรภู่มากนัก

ประวัติการสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู์ ได้มีโครงการสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 โดยกระทรวงวัฒนธรรมเป็นเจ้าของเรื่อง ได้มีพิธีวางศิลาฤกษ์โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2498 หรือเมื่อ 28 ปีมาแล้ว แต่เมื่อวางศิลาฤกษ์เสร็จงานก็ชะงักค้างอยู่เพราะได้เปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2500 เวลาล่วงเลยมาถึง พ.ศ. 2511 นายวิทยา เกษรเสาวภาค เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดระยองสมัยนั้นได้ริเริ่มโครงการนี้ขึ้นมาใหม่ และได้มีการดำเนินงานต่อมาตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2511

ภายหลังที่ไควางสีลาถูกฆ่าแล้วถึง 13 ปี อนุสาวรีย์สุนทรภู่จึงได้ดำเนินการต่อมาอย่างรวดเร็ว โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบปั้นหล่อรูปสุนทรภู่ขนาดเท่าครึ่งของคนจริง มีพิธีเททองที่กรมศิลปากร เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2512 และมีรูปตัวละครในเรื่องพระอภัยมณีประกอบอีก คือ พระอภัยมณี นางผีเสื้อสมุทร และนางเงือก อนุสาวรีย์สุนทรภู่แห่งนี้ได้มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2513 บริเวณโดยรอบของอนุสาวรีย์มีเนื้อที่กว้างขวางถึง 8 ไร่ 200 ตารางวา

รูปแบบประติมากรรม รูปสุนทรภู่ พระอภัยมณี นางผีเสื้อสมุทร และนางเงือกหล่อด้วยโลหะรมดำ สำหรับรูปหล่อสุนทรภู่ตั้งอยู่บนเนินสูงหน้าสระน้ำใหญ่ นั่งเด่นสง่าอยู่บนก้อนหินใหญ่ในท่าที่กำลังแต่งโคลงกลอน อยู่ในลักษณะนั่งห้อยเท้าทั้งสองข้าง เบื้องล่างมีรูปหล่อพระอภัยมณีกำลังเป่าปี่ และในสระน้ำใหญ่มีรูปหล่อนางเงือกกับนางผีเสื้อสมุทรซึ่งอยู่ในท่าเอื้อมมือจะจับอุกพระอภัยมณี

นักท่องเที่ยวหรือคนต่างจังหวัดเมื่อไปถึงระยองก็จะต้องแวะมาชมอนุสาวรีย์สุนทรภู่ ด้วยจิตใจน้อมระลึกถึงความสามารถในความเป็นกวีที่เด่นชัดหาใครเปรียบเทียบได้ยาก โดยเฉพาะในเรื่องกลอนแปดแล้วต้องยกให้สุนทรภู่มีความสามารถเป็นเลิศ

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ที่บ้านกร่ำ เมืองแกลง จังหวัดระยอง นับได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์กวีแห่งแรกและแห่งเดียวที่มีอยู่ในเมืองไทยและประดิษฐานอย่างสง่างามจึงเป็นอนุสาวรีย์กวีที่ควรแก่การภูมิใจของคนไทยทุกคน

วรรณกรรมของสุนทรภู่ มีดังนี้ นิราศ 9 เรื่อง คือนิราศเมืองแกลง นิราศภูเขาทอง นิราศพระบาท นิราศสุพรรณ นิราศวัดเจ้าฟ้า นิราศอิเหนา นิราศพระปฐม นิราศเมืองเพชร และรำพันพิลาป บทละครมี 1 เรื่อง คือ อภัยนุราช เสด็จ 2 เรื่อง คือ ชุนชาง - ชุนแผน ตอนกำเนิดพลายงาม และเสภาพระราชพงศาวดาร ภาพยนตร์ 1 เรื่อง คือ พระไชยสุริยา กลอนสุภาพ 3 เรื่อง คือ สุภาษิตสอนหญิง เพลงยาวถวายโอวาท และสวัสดิรักษา บทเห่ 4 เรื่อง คือ เห่เรื่องกากี เห่เรื่องจันระบำ เห่เรื่องพระอภัยมณี และเห่เรื่องโคบุตร

ประวัติการทอเสื่อในจังหวัดจันทบุรี ไม่มีหลักฐานไว้นแน่ชัดว่าชาวจันทบุรีเริ่มทอเสื่อมาแต่เมื่อใด แต่จากการศึกษาเรื่องการค้าทอเสื่อจันทบุรีของโครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออกของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน (2523) โลกดาวไว้ว่าการทอเสื่อเริ่มมาประมาณ 80-100 ปีมาแล้ว ผู้ริเริ่มกลุ่มแรกเป็นผู้นับถือศาสนาคริสต์หรือเรียกกันว่าชาวหนุมานญวนซึ่งมีบ้านอาศัยอยู่หลังวัดญวนหรือวัดคาซอลิก การทอเสื่อในระยะแรกๆ ผู้ทอใช้วัสดุ 2 อย่างคือ กกและปอ กกนำมาทอส่วนปอนำมาเป็นเส้นเอ็นยืนของเสื่อ กกที่นำมาทอจะต้องจักแล้วจึงแคดให้แห้งสนิท กกที่แห้งแล้วนี้จะนำมาขย้อมสีแล้วจึงทอเป็นเสื่อสำหรับสีที่ขย้อมในสมัยโบราณเป็นสีที่ได้จากธรรมชาติ คือเปลือกไม้และหัวพืชบางชนิดซึ่งในการขย้อมนี้ทำให้สีจางกุดเพียง 3 สี คือ สีเหลืองจากหัวขมิ้น สีแดงจากเปลือกฝาง และลูกมะเกลือ ส่วนสีที่จะใช้วิธีนี้ยากไปหมกโคลน ต่อมาเมื่อประมาณ 50-60 ปีมาแล้ว

เมื่อวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าขึ้น ผู้ทอเสื่อจึงเปลี่ยนมาใช้สีย้อมมันชนิกิใช้ย้อมแพรและไหมแทน ทำให้การย้อมสีสะดวกขึ้นและมีสีต่างๆ แพร่พรายสวยงามมากขึ้น

สภาพการณ์ของการทอเสื่อในปัจจุบัน ก่อน พ.ศ. 2500 อาชีพทอเสื่อได้ซบเซาลงเนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำรายได้ไม่คุ้มทุนเพราะต้นทุนการผลิตสูงแต่ขายไม่ได้ราคาดีเท่าที่ควร ชาวบ้านจึงหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น เจียรระโนดลอยเพราะมีรายได้ดีกว่า จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2500 การทอเสื่อได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ ได้ทรงส่งเสริมให้ราษฎรบริวารในวังส่วนบ้านแก้ว (ปัจจุบันคือวิทยาลัยครูจันทบุรี) ทอเสื่อกัก ใค้คัดแปลงการทอจากเสื่อไปเป็นเครื่องใช้ต่างๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น กระเป๋าถือสตรี ภาชนะใส่กลองกระดานเช้คมือ แ่นรองจาน - แกว เป็นต้น เมื่อชาวบ้านเห็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จึงได้มีความคิดที่จะทำของใหม่ๆ นอกเหนือไปจากเสื่อเพิ่มขึ้น ทำให้ตลาดการทอเสื่อกว้างขวางขึ้น แต่การทอเสื่อในระยะหลังนี้ได้เปลี่ยนจากแหล่งเดิมคือวัดคากอติลเป็นชาวบ้านในตำบลอื่นๆ เช่น หมู่บ้านขอม หมู่บ้านลาว บ้านบางสระแก้ว บ้านเสม็ดงาม เป็นต้น

การเตรียมกกเพื่อใช้ทอเสื่อ จะต้องนำกกที่ตัดมาแล้วใช้มีดจักกลอกใ้กกออกจากใบให้เหลือแต่เพียงผิวกกเป็นเส้นยาว

ส่วนปอที่จะนำมาใช้เป็นเส้นเอ็นยืนของเสื่อ ผู้ทอเสื่อจะนำปอไปเข้าเครื่องกรีดเส้นปอเพื่อกรีดเส้นปอให้เป็นเส้นเล็กๆ แล่นำไปคี่เกลียว แล้วจึงนำปอไปปั่นกับในปั่นปอเพื่อคี่ควบเส้นปอให้เป็นเส้นเอ็นยืนของเสื่อ ขั้นตอนสุดท้ายคือการถายปอออกจากกลุ่มปอซึ่งปั่นไว้แล้ว โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่าระวิงพักปอเพื่อเตรียมขึงเอ็นเข้ากับทอเสื่อ

อุปกรณ์เกี่ยวกับการทอเสื่อ อุปกรณ์การทอเสื่อเรียกว่าทอเสื่อ ประกอบด้วยเครื่องมือต่างๆ ดังนี้

1. พิม เป็นเครื่องมือกระพยเส้นกกให้แน่น ความยาวของพิมจะเท่ากับขนาดของเสื่อ และเนื่องจากเสื่อมีหลายขนาดพิมจึงมีความยาวแตกต่างกันออกไป โดย

หัวๆไปพืชมี่ขนาดยาว 12 นิ้ว ซึ่งใช้ท่อเสื่อ กระเป่า และพืชมี่ยาวมากขึ้นถึงขนาดพืชมี่ 5 คืบ ถึง 10 คืบ เป็นต้น

พืชมี่แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ พืชมี่ 2 ชั้นกับพืชมี่ชั้นเดียว พืชมี่ 2 ชั้น ช่องพืชมี่จะเล็กกว่าพืชมี่ชั้นเดียว

2. ไม้ส่งกกหรือไม้พุงกก เป็นไม้กลมเล็กขนาดนิ้วก้อย ยาวตามขนาดของพืชมี่ปลายเรียว ใช้ส่งพุงกกสอดเข้าไประหว่างเอ็น

3. ไม้ชักเอ็น ใช้สำหรับชักเอ็นหัว - ท้ายของเอ็น เพื่อให้เอ็นแต่ละเส้นแยกจากกันและช่วยดึงเอ็นให้ถึงคงที่ไม่รวน

4. ไม้รองเอ็น ใช้รองเอ็นเมื่อชักเอ็นเสร็จแล้วเพื่อช่วยให้เอ็นถึง

5. ไม้ค้ำ 4 อันหรือค้ำคาก ใช้สำหรับรองรับไม้ชักเอ็นเพื่อให้ระดับของเอ็นสูงจากพื้นดิน ความสูงต่ำของไม้ค้ำขึ้นอยู่กับความถนัดของคนพุงกก เช่น ถ้าไม้ค้ำเตี้ยเกินไปอาจจะต้องก้มหลังมากเกินไปหรือถ้าสูงมากเกินไปก็จะต้องยืดตัวมากเกินไป เป็นต้น

6. ไม้หลัก 4 อัน สำหรับฝังลงดินเพื่อเป็นหลักยึดไม้ชักเอ็นให้ถึง เป็นไม้ปักตายซึ่งอาจใช้เสาเรือนแทนได้

7. ไม้คาน 2 อัน เกยติดกับหลักหรือเสาเรือนเพื่อใช้เป็นส่วนยึดไม้ชักเอ็นให้ถึงสม่ำเสมอ ถ้าไม่มีคานนี้ไม้ชักเอ็นอาจแอ่นได้

8. ไม้ค้ำเส้นลอย มีขนาดยาวกว่าความกว้างของเสื่อเล็กน้อยสำหรับชักเอ็นเส้นริมสุดทั้ง 2 ข้างให้ลอยเพื่อสะดวกในการเม้มริมเสื่อ

ธรรมชาติของกก กกเป็นพืชล้มลุกมี 2 ชนิด คือ

1. กกพันธุ์พื้นเมือง หรือกกเหลื่อม กกชนิดนี้ลำต้นมีลักษณะ 3 เหลี่ยม ผิวแข็งร่วนคาน ชนิดนี้ไม่นิยมใช้ทอเสื่อ

2. กกพันธุ์ลังกาหรือกกกลม เป็นกกที่ชักดูได้มันเงางาม จึงเป็นที่นิยมในการนำไปทอเสื่อ กกชนิดนี้ขึ้นหลายแห่ง เช่น ที่จังหวัดจันทบุรี ตราด ระยอง อำเภอฟานทอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ เป็นต้น

การยอมสลัก หักกและปกก่อนที่จะนำไปทอเสื้อต้องยอมสีก่อนเพื่อทำให้เสื้อเกิดความสวยงามน่าใช้ยิ่งขึ้น

วิธียอม นำเส้นกมมากำให้แน่นแล้วแช่น้ำธรรมดาไว้ประมาณ 1-2 คืน เพื่อให้เส้นกมย่นเต็มที่ อิ่มน้ำและเส้นอ่อนนุ่ม เมื่อแช่น้ำครบตามกำหนดเวลาแล้วจึงเอาขึ้นจากน้ำทิ้งให้สะเด็ดน้ำ ในขณะที่เอากขึ้นจากน้ำนั้นควรทิ้งน้ำให้เค็ดแล้วใส่สีกี่จะยอมตามต้องการ เมื่อสีละลายน้ำดีแล้วจึงนำกกที่สะเด็ดน้ำแล้วมาน้อดลงไปในหม้อสีทิ้งไว้ประมาณ 5-7 นาที จึงกลับคานกกแล้วทิ้งไว้อีก 5-7 นาที เพื่อให้สีจับกทั่วถึงและสม่ำเสมอ จึงนำขึ้นจากหม้อ แล้ววางบนกระสอบหรือกระดาษให้สีสะเด็ดน้ำ, จึงนำไปตากให้แห้งสนิท กกที่ยอมสีแล้วต้องเก็บไว้ในที่แห้งเพื่อนำไปทอเป็นเสื้อต่อไป

การยอมสีเส้นปอ เส้นปอกี่ของยอมสีก่อนให้สีกลมกลืนกับสีเส้นกก ดังนั้นจึงควรยอมสีก่อนให้เหมือนเส้นกก แต่โดยทั่วไปเมื่อทอเป็นผืนแล้วเส้นปอจะอยู่ระหว่างเส้นกก จึงมักไม่เห็นเส้นปอ ดังนั้นจึงมักยอมสีแดง เส้นปอที่ยอมแล้วต้องผึ่งลมและผึ่งแดดให้แห้งเช่นเดียวกับกก

การปั่นเอ็นเสื้อ ปอที่ยอมสีและตากแห้งสนิทแล้วจะนำไปปั่นเป็นเอ็นเสื้อ ซึ่งปั่นโดยในปั่นปอ

กระบวนการทอเสื้อ เพื่อให้เตรียมวัตถุดิบในการทอเสื้อครบถ้วนแล้ว กระบวนการต่อไปก็คือการทอเป็นผืนเสื้อ

การทอเสื้อโดยทั่วไปมีรูปแบบของเครื่องมือที่เรียกว่าทูกหรือกี่ ประกอบด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ทูกหรือกี่มี 2 แบบ คือ แบบตั้งพิง และแบบทกนอน ทูกตั้งพิง เป็นที่นิยมใช้ในจังหวัดปราจีนบุรีและชลบุรี ส่วนทกนอนใช้ทั่วไปในจังหวัดจันทบุรี

วิธีทอเสื้อ การทอเสื้อต้องใช้คน 2 คน คือคนหนึ่งทอ ส่วนอีกคนหนึ่งเป็ดยู พงก

คนทอ ทำหน้าที่หุ่ยและคว่ำพิมเพื่อให้พงกสอดไม้เส้นกกเข้าไปและกระหยพิมให้เส้นกกยสานแน่นเป็นเสื้อและทำหน้าที่เมมริมเสื้อควย

คนพุงกก ทำหน้าที่พุงกกและคอยเปลี่ยนสีเส้นกกให้ตรงตามลายที่

ต้องการ

การพุงกก มือซ้ายพุงกกจับปลายไมพุง มือขวาจับเส้นกกด้านปลาย พันเข้ากับปลายไมพุงกกโดยให้เส้นกกทับปลายเส้นกกไว้ มือซ้ายประคองไมพุงในขณะที่มีมือขวาเลื่อนไปจับโคนไมแล้วพุงสอดไม้และเส้นกกเข้าไปในช่องระหว่างเอ็นซึ่งผูกมัดลง หมายหรือคว่ำพิมแยกเอ็นร่อย เมื่อพุงเส้นกกถึงริมตรงข้ามก็ดึงไมพุงกลับ เพื่อให้พุงทอ กระพพิมและพุงก็เตรียมพันเส้นกกเข้ากับไมพุงต่อไป

การพุง เส้นกกต้องสลัดโคนและปลายกกที่ละเส้นเพื่อให้ริมเส้นทั้ง 2 ด้านเสมอกันทั้งนี้เพราะโคนเส้นกกมีขนาดใหญ่กว่าปลายเส้นกก

การกระพพิม ผู้กระพพิมเมื่อกระพพิมแล้วต้องรีบคว่ำหรือหงายพิม ให้เอ็นแยกเป็นช่องรอบพุงกก ในขณะเดียวกันมือซ้ายหรือขวาก็ต้องเม้มริมเส้นไปควยสลัดกันทีละข้าง

การเม้มริมเส้น การเม้มริมเส้นในปัจจุบันมีน้อยเพราะได้ใช้วิธีกันแทน เนื่องจากรวดเร็วกว่า

การเม้มริมเส้นทำโดยผู้กระพพิมจับโคนเส้นกกซึ่งยื่นพ้นเอ็นออกไปพลิกสอดจากด้านล่างขึ้นข้างบนระหว่างเอ็นเส้นที่ 4 และเอ็นลอย แล้วสอดคร่อมเอ็นลอยมุดลงไป ด้านล่างกระตุกปลายเส้นกกให้แน่น การเม้มริมต้องทำสลัดกันซ้ายครั้งขวาครั้ง

การเปลี่ยนลายตาเสื้อ เมื่อจะเปลี่ยนลายตาเสื้อจะกระทำโดยพุงกกสีเดิมซ้ำเข้าไปอีก 1 เส้น แล้วตั้งต้นลายตาเสื้อใหม่ เช่น เมื่อพุงกกสีแดงเป็นเส้นสุดท้ายของลายเดิมเมื่อต้องการจะเปลี่ยนลายก็พุงกกสีแดงซ้ำเข้าไปอีก 1 เส้น ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งต้นลายตาเสื้อใหม่

การทอแขนเสื้อ เมื่อตัดชิ้นเสื้อออกจากท่อนแล้วต้องทอแขนเสื้อให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงนำมาใช้หรือจำหน่าย การทอแขนเสื้อมี 2 อย่างคือ การตีริมเสื้อเพื่อป้องกันมิให้เส้นกกหลุดร่อนจากแขนเสื้อ และการขัดเงาเสื้อ ก่อนขัดเงาควรตัดเส้นกกที่รุงรัง

ออกเสียก่อนโดยมีคัตหรือใช้ไพลน ค่อยจากนั้นจึงชักเส้นให้ขึ้นเงางามโดยใช้หินนิวท้าวเรียบ
ถูไปมาตามความยาวของ เส้นกหลายๆครั้ง เส้นกจะขึ้นเงางาม

ลายเส้น ความสวยงามของเส้นจันทน์หรือการเล่นสีกทำให้เกิดเป็นลวดลาย
ต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะปราณีตและเป็นเอกลักษณ์ ลายเส้นในปัจจุบันมี 2 ชนิดใหญ่ๆคือชนิดแรกเป็น
ลายเส้นปั้ง - ปูนอน และอีกชนิดคือลายเส้นสำหรับประติมากรรมเป็นเครื่องใช้อื่นๆ

1. ลายเส้นปั้ง - ปูนอน มีลายดังนี้

ก. ประเภทลายโบราณ เป็นลายที่สืบเนื่องมาแต่สมัยบรรพบุรุษมีอยู่หลาย
ลายดังนี้

- (1) ลายคาสมกหรือลายคอกจันสองชั้น
- (2) ลายเส้นทองและลายเส้นทองมีเชิง
- (3) ลายคาหมากรุก
- (4) ลายเกล็ดกระ
- (5) ลายเกล็ดเตา
- (6) ลายริ้วผ้าใบ

ข. ลายเส้นปัจจุบัน ที่เรียกว่าลายปัจจุบันเพราะชาวบ้านนิยมทอเส้นด้วย
ลวดลายดังกล่าวนี้ ลายปัจจุบันพบว่ามีอยู่หลายลายด้วยกัน คือ

- (1) ลายริ้วผ้าใบ
- (2) ลายตาราง
- (3) ลายคอกเล็ก
- (4) ลายเชิงเส้น (เป็นลายที่ใช้ทอตรงริมหรือชายเส้น)

2. ลายเส้นสำหรับประติมากรรมเป็นเครื่องใช้อื่นๆ เส้นนอกจากจะทอเพื่อใช้
ปั้งหรือปูนอนแล้ว ปัจจุบันยังนิยมใช้ประติมากรรมเป็นเครื่องใช้อื่นๆ เช่น กระเป๋าสตรี ก่อง
ใส่กระดาษเช็ดหน้า ฯลฯ ลายเส้นสำหรับเครื่องใช้ต่างๆเหล่านี้มีหลายอย่าง คือ

- (1) ลายเกลียว
- (2) ลายเครือเถาสลับ
- (3) ลายชาวหลามคัก
- (4) ลายขนมเปียกปูน
- (5) ลายเชิงชั้นมัทหมี่
- (6) ลายชั้นมัทหมี่
- (7) ลายคอกประ
- (8) ลายซิกแซก
- (9) ลายคอกมะขาม

ผลิตภัณฑ์จากเปลือก มีดังต่อไปนี้

1. ประติรูปเป็นเสื้อนอน - นัง
2. ประติรูปเป็นเครื่องใช้ เช่น กระเป๋าลือ แผ่นรองจาน แผ่นรองแก้ว ถาดใส่กระดาษเช็ดหน้า ถาดใส่กระดาษเช็ดมือ ที่ใส่ของจกหมาย เบาะรองนั่งและพนักพิง หมอนอิง มัลบังตา ตะกร้าใส่เสื้อผ้าและหีบผ้า กระเป๋าเอกสาร เป็นต้น

เสื้อกันหนาวเป็นหัตถกรรมประจำถิ่น แสดงถึงศิลปะของชาวบ้านที่แสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่สวยงาม ความสามารถที่นำกลีดินเล็ก ๆ จะเอี่ยมมาทอผสานกันประกอบกับการสลักรูปเส้นกนกให้มีความสวยงามนอกเหนือไปจากประโยชน์ใช้สอย การทอเสื้อจึงเป็นงานศิลปะเพื่อชีวิตประเภทหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะทำเพื่อเป็นงานอาชีพแล้วยังเป็นงานที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ประกอบการและสร้างความรู้สึกประทับใจให้แก่ผู้ใช้อีกด้วย

เสื้อกันหนาวนอกจากจะสนองความต้องการของชีวิตได้อย่างเหมาะสม คือได้ทั้งประโยชน์ใช้สอยและความงดงามน่าใช้แล้วยังประกอบด้วยศิลปะที่เหมาะสมกลมกลืนอันเกิดจากจินตนาการของผู้ผลิตมาผสมผสานกับลักษณะและคุณสมบัติอันเป็นธรรมชาติของ เส้นกนกและปอ จึงนับว่าเสื้อกนกเป็นงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ที่ควรแก่การสรร เสริญอย่างยิ่ง

การเจียรไนพลอย

พลอยเป็นอัญมณีที่มีค่า มีความสวยงามและเพิ่มความสง่าราชมงคลแก่ผู้พามาใช้ เป็นเครื่องประดับต่างๆ เช่น แหวน สร้อย จี้ เข็มกลัด เป็นต้น พลอยที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยได้แก่พลอยที่ขุดจากจังหวัดจันทบุรีและตราด พลอยที่ขุดได้ในสองจังหวัดดังกล่าวไม่เพียงแต่มีชื่อเสียงภายในประเทศเท่านั้นแต่ยังเป็นที่ยอมรับและได้รับความชื่นชมไปถึงต่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้สิ่งที่เพิ่มคุณค่าและความสวยงามให้แก่พลอยจันทบุรีและพลอยจากจังหวัดตราดได้แก่ฝีมือการเจียรไน จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดได้ชื่อว่าเป็นแหล่งวัฒนธรรมการเจียรไนพลอยที่สำคัญของประเทศและของโลก

พลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราด พลอยที่ขุดพบในจังหวัดจันทบุรีและตราดได้แก่ ทับทิม (ruby) ไพลิน (blue sapphire) พลอยบุษย์ (yellow sapphire) และพลอยสาแหรก (star sapphire) เป็นต้น

ความเข้าใจเกี่ยวกับพลอย พลอยเป็นเครื่องประดับมีค่า คุณค่าของพลอยได้รับความชื่นชมมาตั้งแต่สมัยโบราณ พลอยเป็นแร่หิน ได้แก่ แร่กากะรุน (corundum) ซึ่งได้แก่พลอยต่อไปนี้ ทับทิม ไพลิน พลอยสาแหรก เขี้ยวส่อง และพลอยบุษย์ นอกจากแร่กากะรุนดังกล่าวแล้วพลอยยังได้แก่แร่หินอื่นๆ ซึ่งได้แก่พลอยต่อไปนี้ เพทาย บุษราคัม (topaz) โกเมน (garnet) นิล (spinel) มรกต (beryl) และควอตซ์ (quartz) เป็นต้น

สำหรับพลอยในตระกูลแร่กากะรุนเป็นพลอยที่มีคุณค่าและพบมากในจังหวัดจันทบุรีและตราด มีคุณสมบัติแข็งแกร่งมาจากเพชร

ประวัติการทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราด จากการศึกษาเรื่องนี้พบว่าได้มีการขุดพบพลอยที่จังหวัดทั้ง 2 นี้เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว พลอยที่ขุดพบมีความสวยงามและมีสีต่างๆกัน เช่น ไพลิน (พลอยสีน้ำเงิน) ทับทิม (พลอยสีแดง) บุษย์ (พลอยสีเหลือง) เขี้ยวส่อง (พลอยสีเขี้ยว) เป็นต้น พลอยต่างๆเหล่านี้เป็นที่รู้จักและได้รับ

การยอมรับทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นสินค้าออกที่ทำรายได้เข้าประเทศปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนหลายร้อยล้านบาท ดังนั้นการชดพลอยและการเจียรไนพลอยจึงเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการเจียรไนพลอยเป็นงานศิลปะอย่างหนึ่งที่ต้องใช้ฝีมือและความปราณีตตลอดจนความชำนาญของผู้เจียรไนอย่างยิ่ง ความสามารถต่างๆในการเจียรไนพลอยนับว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทยและได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมค่านี้นี้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลานในสมัยปัจจุบัน ดังนั้นการทำพลอยใน 2 จังหวัดนี้จึงมีประวัติยาวนานอันแสดงถึงวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างหนึ่งสมควรที่จะรักษาไว้และถ่ายทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังๆเพื่อเป็นการทำนุบำรุงส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่คงงามของชาติสืบต่อไป

แหล่งพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราด การค้นหาพลอยในภาคตะวันออกพบว่า จังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งแรกที่พบพลอย โดยพบที่อำเภอท่าใหม่ เชื่อกันว่าบุคคลกลุ่มแรก ที่เข้ามาทำพลอยโดยการขุดและการเจียรไนคือพวกกะเหรี่ยงหรือกลา ซึ่งเป็นชนเชื้อสายพม่า ปัจจุบันพบว่ามีเชื้อสายของพวกนี้ในบางท้องที่ของจังหวัดจันทบุรีและบางกนก็ยังมีอาชีพทำพลอย ส่วนจังหวัดตราดเริ่มค้นพบพลอยกันอย่างจริงจังเมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้วเอง แหล่งที่พบพลอยครั้งแรกในจังหวัดตราดคืออำเภอโขไธและอำเภอเขาสมิง

แหล่งพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราด มีดังต่อไปนี้

ก. แหล่งพลอยในจังหวัดจันทบุรี ที่สำคัญมี 2 แห่งคือ

1. แหล่งพลอยคานตะวันตกของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ แหล่งพลอย

อำเภอท่าใหม่จังหวัดจันทบุรี คือบริเวณเขาหัว เขาพลอยแหวน เขาสระแก้ว และบ้านบางกะจะ พลอยที่ขุดพบเป็นพวกตระกูลแรกากะรุน คือ พลอยสาแหรก ไพลิน พลอยบุษย์ เพทาย โกเมน ควอตซ์ เป็นต้น

จากการศึกษาสภาพทางธรณีวิทยาพบว่าบริเวณที่พบพลอยดังกล่าวมีร่องรอยการระเบิดของภูเขาไฟมาก่อน และพลอยที่ขุดพบมีกำเนิดจากลาวาซึ่งเป็นตัวตั้งเป็นหินปะชอดท์ พลอยที่กระจัดกระจายปะปนอยู่ในชั้นดินหรือกรวดอาจพบได้จากหินปะชอดท์

2. แหล่งพลอยคานตะวันตกของจันทบุรี เป็นบริเวณคานตะวันตกของจังหวัดจันทบุรีติดต่อกับคานตะวันตกของจังหวัดตราด บริเวณที่พบพลอยในเขตจันทบุรี ได้แก่ เขาน้อย เขาชะอม บ้านแสงสิริ สะพานหิน เขาทอง บ้านเวฬุาลง บ้านสีเสียด บ้านชากลาว บ้านคกพรหม บ้านอ่างเอ็ด เป็นต้น

ข. แหล่งพลอยในจังหวัดตราด ที่สำคัญมี 2 แห่งคือ

1. แหล่งพลอยคานตะวันตกของจังหวัดตราด เป็นบริเวณที่ติดต่อกับแหล่งพลอยคานตะวันออกของจันทบุรี บริเวณที่พบได้แก่ บ้านบ่ออีแรม บ้านคามี บ้านบ่อนาวง เป็นต้น พลอยที่พบบริเวณนี้มี ไพฑูริย์ เขียวส่อง พลอยบุษย์ หัสมิ์ เพทาย

2. แหล่งพลอยบริเวณกิ่งอำเภอไธเส จังหวัดตราด เป็นแหล่งพบพลอยที่มีชื่อเสียงเมื่อประมาณ 10 ปีมาแล้ว พลอยที่มีชื่อในแหล่งนี้คือ หัสมิ์ เป็นหัสมิ์ที่มีสีแดง เลือคนกึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อ "หัสมิ์สยาม" บริเวณที่พบได้แก่บ้านหนองบอน บ้านบ่อไร่ บ้านตากแลง บ้านนาใหญ่ บ้านตาบาค เป็นต้น

การค้นหาพลอย เป็นวิธีการต่างๆที่จะได้พบก้อนพลอยในจังหวัดจันทบุรีและตราด วิธีการค้นหาพลอยมี 4 วิธี คือ

1. การค้นหาพลอยตามผิวน้ำดินที่ถล่มลงหรือการเขี่ยตามผิวน้ำดินอื่นๆ วิธีนี้เป็นวิธีดั้งเดิมและไม่ต้องใช้เครื่องมืออื่นๆมาช่วย

2. การร่อนหาพลอยจากกรวดทรายบริเวณชายหาดและบริเวณท้องน้ำ การหาพลอยวิธีนี้ทำกันมาแต่สมัยโบราณ เครื่องมือที่ใช้คือตะแกรงที่ใช้ร่อนเป็นตะแกรงไม้ไผ่สานรูปกลม

3. การขุดพลอย เป็นวิธีการที่ก้าวหน้าขึ้นและเป็นการหาพลอยเฉพาะตำแหน่งในบริเวณแนวลึกจากผิวน้ำ การขุดจะขุดเป็นหลุมลึกแล้วนำดินขึ้นมาจากหลุมแล้วใช้เครื่องมือฉีดน้ำฉีดแทนการร่อนด้วยตะแกรง

4. การค้นหาพลอยระบบเหมืองแร่ เมื่อประมาณ 10 ปีมาแล้วได้มีการแบบใหม่มาใช้ค้นหาพลอยคือระบบเหมืองฉีกและเหมืองสูบ ซึ่งเป็นการค้นหาพลอยที่ต้องใช้

เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก ขั้นตอนในการชุดโดยสรุปคือใช้รถแทรกเตอร์ไถหน้าดินออก แล้วไถชั้นของดินที่มีพลอยปะปนอยู่ไปกองไว้รวมกัน แล้วจึงให้เครื่องฉีบน้ำปูนน้ำฉ่ำให้น้ำพาลูกร่อนไหลไปตามลานพลอย การเคลื่อนที่ของน้ำและลูกร่อนจะแยกพลอยออกจากลูกร่อนชนิดอื่นๆ การแยกพลอยโดยวิธีนี้เป็นวิธีแยกพลอยที่ค่อนข้างละเอียดและรวดเร็ว จึงเป็นที่นิยมของนายทุน แต่ปัญหาที่ตามมาคือเป็นการทำลายพื้นที่เพราะปลูกและป่าและทำให้แม่น้ำสร้างตะกอนอย่างรวดเร็วเนื่องจากได้รับน้ำทิ้ง นอกจากนั้นยังเป็นการทำลายอาชีพของชาวบ้านที่เลี้ยงชีพโดยการชุดพลอยโดยใช้แรงงานของตน

การเจียรไนพลอย การเจียรไนหมายถึงวิธีการชักนำให้พลอยมีรูปร่างเหมาะสม ตลอดจนการคัดเหลี่ยมและชักมันให้โพลอยที่มีลักษณะสวยงามทั้งรูปร่างและมีความแวววาว เมื่อได้รับแสงเพื่อนำไปประดับในเรือน เช่น แหวน สร้อย กำไล เป็นต้น กล่าวได้ว่าความสวยงามของพลอยนั้นส่วนหนึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมันแต่อีกส่วนหนึ่งเป็นฝีมือของมนุษย์ที่จะปรับปรุงพลอยให้มีความสวยงามยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดเหลี่ยมและชักมัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความแวววาวและสวยงามเพิ่มคุณค่าของพลอยให้สูงขึ้น ดังนั้นการเจียรไนพลอยจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากของการทำพลอย เพราะนอกจากจะช่วยให้พลอยมีความสวยงามทั้งสีและรูปร่างแล้วยังต้องเจียรไนเพื่อรักษาน้ำหนักของพลอยไว้ด้วย ที่จังหวัดจันทบุรีและตราดในปัจจุบันมีช่างเจียรไนพลอยที่มีฝีมือซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้สนใจพลอยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การเจียรไนพลอยมีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอนไปนี้

1. ขั้นตอนโกลนพลอย การโกลนพลอยเป็นกรรมวิธีทำให้พลอยก่อนมีรูปร่างเบื้องต้น เช่น กลม เหลี่ยม ยาวรี เป็นต้น การจะโกลนพลอยเป็นรูปร่างใดขึ้นอยู่กับรูปร่างของพลอยก่อนเป็นสำคัญทั้งนี้เพื่อรักษาน้ำหนักของพลอยไว้ให้มากที่สุด วิธีการโกลนพลอยจะใช้เครื่องมือชักชุดหรือตัดเอาเนื้อพลอยส่วนที่ไม่ต้องการออกไป โดยใช้หินชักหนามควมมือหรือมอเตอร์ไฟฟ้า

2. **ชั้นแคงพลอย** การแต่งพลอยเป็นการกำหนดรูปทรงของพลอยชั้นสุดท้ายตามที่ต้องการโดยอาศัยรูปทรงของพลอยโกลนเป็นหลัก พลอยที่แคงแล้วจะได้รูปทรงที่แน่นอนแสดงค่านหน้าและค่านล่างของพลอยอย่างชัดเจน มีความสมดุลทุกระนาบเครื่องมือที่ใช้แคงพลอยก็คือหินขัดหมุนด้วยมือหรือมอเตอร์ไฟฟ้าแต่เป็นหินขัดที่มีเนื้อละเอียดกว่าการโกลนพลอย

3. **ชั้นเจียรระไน** เป็นการตัดเหลี่ยมและขัดมันพลอยที่แคงแล้วเพื่อให้เกิดประกายแวววาวเมื่อมีแสงสว่างมากระทบ ชั้นเจียรระไนจึงเป็นการตกแต่งพลอยชั้นสุดท้ายเพื่อให้ได้ความสวยงามมีรายละเอียดตามความนิยมและเหมาะสมกับเรือนพลอยที่ต้องการ การตัดเหลี่ยมและขัดมันเป็นขั้นที่ต้องใช้เวลาานที่สุดและต้องมีความชำนาญสูงเพื่อที่จะให้เสียเนื้อพลอยน้อยที่สุดและได้พลอยที่มีน้ำดี มีจำนวนเหลี่ยมเหมาะสมกับขนาดและรูปร่าง

การเจียรระไนพลอยในสมัยโบราณมักทำเป็นลักษณะคล้ายหลัง เบี้ยคือ ค่านหน้ากลมหรือรีโค้งเรียบทั้งนี้เพราะยังไม่มีเครื่องมือที่ใช้ตัดเหลี่ยมแบบปัจจุบัน จึงเพียงแต่ใช้เครื่องชักให้เรียบและมัน ต่อมาจึงได้มีการตัดเหลี่ยมแบบต่างๆ ทำให้ได้พลอยที่มีลักษณะสวยงามและมีน้ำดีขึ้นเนื่องจากการสะท้อนและหักเหของแสงที่ตกกระทบและผ่านเหลี่ยมต่างๆทำให้เกิดความแวววาวที่เรียกว่า "พลอยน้ำดี"

แบบของพลอยที่นิยมเจียรระไนมี 4 แบบ คือ

ก. **เจียรระไนแบบเหลี่ยมเกสร** จากพลอยแคงที่มีค่านหน้ากลมโดยปกติจะตัดเหลี่ยมทั้งหมดทั้งค่านหน้าและค่านล่างรวม 56 เหลี่ยม หรืออาจเพิ่มเป็น 64 72 และ 80 เหลี่ยม

ข. **เจียรระไนแบบเหลี่ยมกุหลาบ** จากพลอยแคงที่มีค่านหน้าเป็นรูปประมุขจะนำมาตัดเหลี่ยมรวม 20 - 24 เหลี่ยม หรือบางครั้งตัดเพียง 12 เหลี่ยมหรือน้อยกว่านั้น

ค. **เจียรระไนแบบหลังเบี้ย** จากพลอยแคงที่มีลักษณะกลมหรือรีนำมาเจียรระไนให้ผิวเรียบโค้งเป็นหลัง เบี้ยอาจเป็นเบี้ยซีกเดียวหรือเบี้ยประกบ

ง. เจียรระไนแบบเหลี่ยมมรกต จากพลอยแดงที่มีค่าน้ำสีเหลี่ยม. นำมาเจียรระไนตัดเหลี่ยมเป็นชั้นๆทั้งค่าน้ำและค่านล่างโดยทำเหลี่ยมค่าน้ำและค่านล่างอย่างละ 8 เหลี่ยม รวม 16 เหลี่ยม

การเจียรระไนทั้ง 4 แบบนี้ถือว่าเป็นแบบมาตรฐาน แต่อาจมีแบบอื่นซึ่งมีลักษณะแปลกๆออกไปตามรูปร่างของก้อนพลอยที่แปลกออกไป เช่น รูปหัวใจ รูปสามเหลี่ยม รูปยาวรี รูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด เป็นต้น

อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเจียรระไนมีหลายอย่าง เช่น โตะเจียรระไน จักร น้ำยาซัก หวนติดพลอย มือจี มือกวาด กระจกรอง เป็นต้น

การเจียรระไนพลอยทั้ง 3 ขั้นตอนที่ผ่านมาเป็นวัฒนธรรมด้านศิลปะที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ผู้ที่เจียรระไนพลอยจะสามารถกำหนดรูปร่างและลักษณะของการตัดเหลี่ยมได้อย่างเหมาะสมจากพลอยก่อนตามธรรมชาติ วัฒนธรรมนี้ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและในปัจจุบันกลายเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ มีมือในการเจียรระไนพลอยของคนในจังหวัดจันทบุรีและตราดเป็นที่ยอมรับกันในบรรดาผู้สนใจพลอยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในปัจจุบันได้มีการนำพลอยก่อนจากต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย และศรีลังกาเข้ามาเจียรระไนที่จันทบุรีและตราดทำให้อาชีพการทำพลอยสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปแม้ว่าพลอยต่างๆใน 2 จังหวัดนี้จะถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมากแล้วก็ตาม

การเจียรระไนพลอยเป็นงานศิลปะอย่างสูงที่ต้องใช้ฝีมือชั้นสูงมาก และเป็นงานที่ต้องใช้ความพิถีพิถันและความรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่เนื้อพลอย และไขพลอยที่มีสิ่งงดงามเป็นที่ศรัทธาของผู้พบเห็น การทำพลอยจึงเป็นวัฒนธรรมที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง และสมควรที่จะรักษาไว้และถ่ายทอดฝีมือและศิลปะการเจียรระไนไปสู่คนรุ่นต่อมา

การเจียรระไนพลอยเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและการทำมาหากิน ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะใช้เทคโนโลยีต่างๆ คือ ความคิด วิธีการ เทคนิค และเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำพลอย นับว่าเป็นวัฒนธรรมทางอาชีพที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของคนไทย

นิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโล

นิทานเป็นเรื่องเล่าของชาวบ้าน เรื่องที่นำมา เล่ามักแสดงถึงตำนานพื้นบ้านจึง เรียก นิทานลักษณะนี้ว่านิทานท้องถิ่น นิทานท้องถิ่นหรือตำนานพื้นบ้านถือว่าเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน เรามักจะได้ฟังนิทานพื้นบ้านซึ่งเล่าถึงประวัติหรือ ตำนานของหมู่บ้าน จังหวัดและสถานที่ต่างๆ เช่น ภูเขา เนิน คอย ฯลฯ ทั่วไปทุกภาค ของประเทศไทย เช่น ตำนานหรือนิทาน เรื่อง เขาสามมุก เนินนางนอน ตามองลาย ยมโคย เป็นต้น ตำนานหรือนิทานเหล่านี้เป็นเรื่องราวที่แสดงถึงประวัติเรื่องราวและ กำเนิดหรือการ เกิดขึ้นของสิ่งนั้นๆหรือแสดงถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งต่างๆที่ปรากฏในท้องถิ่น นั้นๆ

ความสำคัญของนิทานท้องถิ่น นอกจากจะเล่าสู่กันฟัง เพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ แล้วยังเป็นแหล่งของประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวรรณคดีให้มีขอบเขตการศึกษากว้างขวาง ขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ นิทานบางเรื่องแสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ และการนับถือศาสนา เป็นต้น

นิทานท้องถิ่นเรื่องต่างๆนั้นถ้าไม่มีการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมไว้ เป็นหลักฐานนับวัน ก็จะเปลี่ยนแปลงและสูญหายไปเพราะวิธีการถ่ายทอดคำสืบทอดเป็นสำคัญ

นิทานท้องถิ่นในภาคตะวันออก ที่เล่าสู่กันฟังและแพร่หลายไปยังภาคอื่นๆมีหลายเรื่อง ด้วยกัน เช่น เรื่อง เขาสามมุกและหาคบงแสน เจ้าแม่สามมุก ตามองลาย นางสิบสอง เมืองพระรถ เขานาง และเศรษฐีศรีพะโล เป็นต้น

นิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโล เป็นนิทานท้องถิ่นของจังหวัดชลบุรีควบคู่กับ เมืองศรีพะโล เนื่องจากการถ่ายทอดใช้การเล่าสืบทอดต่อกันมามิได้เขียนไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรดังนั้นจึงพบว่า รายละเอียดของ เรื่องที่เล่าแตกต่างกันออกไปบ้างแต่จะมีโครง เรื่องที่เหมือนกัน เรื่อง เศรษฐีศรีพะโล มีสำนวนเล่าต่างๆกันดังต่อไปนี้

สำนวนที่ 1 เล่าว่า "ศรีพะโล" เป็นชื่อเจ้าเมืองศรีพะโลมีฐานะร่ำรวย เป็นเศรษฐี เมืองศรีพะโลเป็นเมืองท่าเรือ มีเรือสำเภาของต่างชาติมาค้าขายเสมอ

แต่พวกพ่อค้ามักถูกเศรษฐีเจ้าเมืองใช้อำนาจคดโกง เอาสินค้าไปเป็นของตน โดยให้คนใช้แอบนำเอาสิ่งของมีค่าของ เศรษฐีไปซ่อนไว้ในเรือของพ่อค้า แล้วโวยวายว่าพ่อค้าขโมยสมบัตินั้นไปทำการซ่อนเรือและมีสัญญาว่าถ้าหากคนพบ พ่อค้าจะต้องถูกริบสินค้าในเรือทั้งหมด ซึ่งก็ยอมแน่นอนว่าวิธีการของ เศรษฐีใช้โคตรสำเร็จเรื่อยมา ทำให้เกรงว่าร้ายเป็นมหา เศรษฐีมีทรัพย์สินสมบัติมากมาย ครั้งหนึ่งแก่ได้ใช้เกวียนบรรทุกทรัพย์สินสมบัติข้ามเขาพระบาทบางทรายเนื่องจากทรัพย์สินสมบัติมีมากจนกระทั่งทำให้เขาขาดจากกัน ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนั้นว่า "คอเขาขาด" มาถึงทุกวันนี้

สำนวนที่ 2 บางตำนานเล่าว่า เศรษฐีใช้กลโกงพ่อค้าคนหนึ่ง ไม่สำเร็จทำให้ต้องแพ้นัน เสียทรัพย์สินสมบัติ แต่ความที่เคยโกงจนเป็นนิสัย เศรษฐีจึงรับชนทรัพย์สินสมบัตินี้ข้ามภูเขา และเนื่องจากทรัพย์สินสมบัติของแกมีมากดังนั้น เมื่อเดินผ่านภูเขาแห่งหนึ่งข้าง เขาพระบาทบางทราย ความหนักของทรัพย์สินสมบัติทำให้ภูเขานั้นค่อยๆราบเตียนลง ภูเขานี้จึงได้ชื่อว่า "คอเขาขาด" และบริเวณนั้นชาวบ้านก็เรียกว่า "คอเขาขาด" เช่นกัน ความมีเล่ห์เหลี่ยมคดโกงของตาเศรษฐี เป็นที่ขึ้นชื่อถึงกับได้รับสมญานามว่า "เศรษฐีพาลพาโล" และเมื่อเอ่ยถึง เมืองนี้ก็เรียกว่า "เมืองเศรษฐีพาลพาโล" เรียกไปนานๆ เขาก็เหลือส้นเพียง "เมืองเศรษฐีพาโล" แล้วในที่สุดเหลือเพียง "เมืองศรีพะโล"

สำนวนที่ 3 "ศรีพะโล" เป็นชื่อของ เศรษฐีแกมีลูกสาวคนหนึ่ง คอมามีพระรดาขอลูกสาว เศรษฐีก็บอกว่าต้องแสดงความสามารถ โดยการสร้างถนนตั้งแต่บ้านของพระรดาถึงบ้านเศรษฐีภายใน 1 ชั่วโมง คือต้องสร้างเสร็จก่อนคาวกัลประพฤษขึ้น ถ้าสร้างไม่เสร็จก็เป็นอันล้มเลิกการแต่งงาน พระรดาจึงสร้างถนนตามความต้องการของเศรษฐี เหลืออีกเพียงนิดเดียวตรงคูขาคยังสร้างไม่เสร็จ เศรษฐีส่งคนมาดูเห็นจวนจะเสร็จ เศรษฐีจึงให้คนใช้เอาตะเกียงโคมขึ้นไปแขวนบนยอดไม้ทำเป็นคาวกัลประพฤษขึ้นแล้วฝ่ายพระรดาไม่ทันได้พิจารณาเห็นว่าคนแพแล้วก็เลิกขันหมาก เศรษฐีก็ยี้ขันหมากหมด ผ่านทองที่ตั้งรอไว้ก็กลายเป็นอำเภอพานทอง หมอนนางก็เอาทิ้งไปที่หนองหมอนนาง หนองบัว

ส่วนวนมี 4 เล่าว่า "ศรีพะโล" เป็นคนร่ำรวยมาก แก่งสมบัติของแกไว้ โดยไม่ให้ใครมาเป็นเจ้าของได้อีก ครึ่งหนึ่งแกปลอมตัวเป็นยาจกขอลาไปตามหมู่บ้าน แถวบางปลาสร้อยปรากฏว่าคนแถวนั้นไม่ให้ความสนใจกับแก เห็นแกเป็นคนขี้คุกๆก็เอาน้ำใส่กระโหลกทะลามาให้แกกิน ตาศรีพะโลจึงบอกว่าแกจะไม่ให้สมบัติกับคนแถวนั้น แล้วแกก็เดินทางค่อไปอีกหมู่บ้านหนึ่งปรากฏว่าคนในหมู่บ้านนี้ให้แกกิน เศรษฐีจึงบอกว่า จะให้มรดกกับคนที่เอื้อเฟื้อแก

นิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโลเป็นนิทานท้องถิ่นที่เล่าสืบทอดกันมานับว่าเป็นเรื่องราว ปราปรายของ เมืองชลบุรีหรือตำนานเมืองชลบุรีซึ่งในสมัยนั้นมีเมืองหนึ่งชื่อว่าศรีพะโล

เมืองศรีพะโลในปัจจุบัน ศรีพะโลเป็นชื่อหมู่บ้านตั้งอยู่ริมถนนสุขุมวิท ขึ้นอยู่กับ ตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ถ้ามายังจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางสาย สุขุมวิทต้องผ่านหมู่บ้านแห่งนี้ก่อนจะถึงตัว เมืองจังหวัดชลบุรี เช่นที่วัดเขาบางทราย

คุณค่าของนิทานเรื่อง เศรษฐีศรีพะโล นอกจากจะเล่าเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังให้ประโยชน์และคุณค่าอื่นอีกด้วย เช่นคุณค่าทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นต้น

คุณค่าทางภูมิศาสตร์ ทำให้ทราบว่า เมืองศรีพะโลเป็นเมืองที่ติดต่อกับชายทะเล ตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินเขาหินก่อนจะเข้าไปยังบางเขาทราย อยู่ห่างทะเลเพียง 700 เมตร สันนิษฐานว่าลักษณะของเมือง เป็นรูปสี่เหลี่ยม เงามีกำแพงดินโอบล้อม ไม่มีคูน้ำเพราะตั้งอยู่บนที่สูงจากพื้นดินเกือบ 3 เมตร แต่ว่าเมื่อมีการทำถนนสุขุมวิทผ่านทางรถไฟได้ กำแพงดินเหล่านั้นลงหมดสิ้นจึงไม่อาจทราบขนาดและรูปร่างของเมืองได้

ทางคันอาชีพ เมืองศรีพะโลเป็นเมืองที่ติดต่อกับชายทะเล อาชีพอย่างหนึ่งก็คือการค้าขาย และนับว่ามีการค้ากว้างขวางถึงขนาดที่มีสำเภาของต่างชาติมาติดต่อค้าขายด้วย แสดงถึงสภาพเศรษฐกิจและการทำมาหากินว่าเป็นสังคมที่มีการค้าขายกันมาช้านานแล้ว และเป็นการค้าขายที่สัมพันธ์กับคนจีน เพราะหลักฐานทางโบราณคดีที่พบมีเครื่องสังคโลกรวมอยู่ด้วย

คุณค่าทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เมืองศรีพะโล้ถือว่าเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง เนื่องจากการขุดพบเครื่องสังคโลก เช่น ถ้วยชาม ชันสำริด ชันทองคำ ซึ่งโบราณคดีพิสูจน์แล้วว่าเป็นถ้วยชามสมัยสุโขทัย และยังขุดพบสิ่งอื่นๆ เช่น พระแก้วมรกต พระทองคำ กระเบื้องลูกฟูก จระเข้ปูน ก้อนศิลา สิ่งเหล่านี้แสดงว่าเมืองศรีพะโล้หรือเมืองชลบุรีในปัจจุบันได้เจริญมานานแล้ว

นิทานท้องถิ่นจัดเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ เป็นเครื่องให้ความบันเทิงใจแก่กลุ่มชน และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความคิดของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง และยังเป็นเครื่องปลูกฝังค่านิยมและเจตคติบางประการ นอกจากนี้นิทานท้องถิ่นยังสะท้อนสภาพสังคมให้เห็นอย่างชัดเจน

นิทานท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทย สมควรที่จะเก็บรักษาไว้ให้ดำรงอยู่ต่อไป และควรมีการสืบทอดและแลกเปลี่ยนนิทานท้องถิ่นซึ่งกันและกันระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างชุมชนต่างๆ เพื่อให้ความรู้ในเรื่องนี้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

นิทานท้องถิ่นหรือนิทานชาวบ้านเป็นเรื่องเล่าที่อาศัยการถ่ายทอดด้วยวาจาและการจำต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

นิทานท้องถิ่นเป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะได้ทำหน้าที่หลายประการในเวลาเดียวกัน คือ

1. เป็นเครื่องบันเทิงใจ
2. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ความคิด วิถีชีวิตของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง
3. เป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนที่ใกล้ชิดกว่าการสั่งสอนโดยตรง
4. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง
5. เป็นสิ่งสะท้อนความรู้ ความคิด วิถีชีวิต ตลอดจนสภาพสังคม การปกครอง ศาสนา

นอกจากนี้นิทานท้องถิ่นทำให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะทำให้ได้ทราบว่าท้องถิ่นของตนมีเรื่องราว มีสถานที่ และสิ่งของสำคัญที่ท้องถิ่นอื่นไม่มี

ประเพณีวิ่งควาย

วิ่งควายเป็นประเพณีเกี่ยวกับอาชีพอย่างหนึ่งของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต เช่น เกี่ยวกับประเพณีแห่ทางแมว ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีไหว้แม่ย่านางเรือ และประเพณีคราคนา เป็นต้น

นอกจากจะถือว่าการวิ่งควายเป็นประเพณีเกี่ยวกับอาชีพแล้วยังจัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานภายหลังที่ชาวนาวางจากการดำนาและปลูกข้าวเพราะเป็นระยะที่ข้าวกำลังออกรวง ซึ่งเป็นเวลาที่ชาวนามีเวลาพักก่อนที่จะเก็บเกี่ยวข้าวในเวลาต่อไป

ประวัติประเพณีวิ่งควาย ตามประเพณีของพุทธศาสนิกชนเมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษาจะเป็นวันที่มีเทศน์มหาชาติ ในสมัยโบราณชาวนาและชาวสวนจะนำสิ่งของต่าง ๆ บรรทุกเกวียนเทียมควายมาถวายเป็นเครื่องกัณฑ์เทศน์ เกวียนบรรทุกเครื่องกัณฑ์เทศน์จะมีทั้งหมด 13 เล่ม ตามจำนวนกัณฑ์เทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์ ใช้ควายเทียมเกวียน 26 ตัว เจ้าของกัณฑ์เทศน์จะนำเครื่องกัณฑ์เทศน์ที่จัดมานั้นตั้งรอไว้ที่วัดก่อนถึงวันออกพรรษา 1 วัน คือในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เพื่อให้ประชาชนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ได้มีโอกาสทำบุญร่วมในกัณฑ์เทศน์ด้วย และในวันที่ตั้งกัณฑ์เทศน์ดังกล่าวนี้เจ้าของกัณฑ์เทศน์แต่ละคนก็จะนำควายของตนมาแข่งให้สวยงามและเกิดการประกวดฝีเท้าควาย แข่งขันกันว่าควายของใครจะมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงเหมาะสมที่จะทำงานต่อไป การแข่งขันก็คือให้เจ้าของขี่ควายแล้ววิ่งแข่งไปบนระยะทางที่กำหนดโดยไม่ตกหลังควาย การวิ่งควายนอกจากจะประลองว่าควายของใครจะเป็นผู้ชนะในการวิ่งแล้วยังมีการประกวดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแต่งตัวสัตว์ให้สวยงามและประกวดความสมบูรณ์ของสัตว์ซึ่งจะเป็นสิ่งจูงใจให้เจ้าของสัตว์ได้ทุนบำรุงและเลี้ยงดูสัตว์ของตนให้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

การแข่งขันวิ่งควาย จะแบ่งควายออกเป็นสายๆ สายหนึ่งๆจะมีควายประมาณ 15-20 ตัว แล้วคัดเลือกตัวที่ชนะที่ 1, 2 และ 3 ในแต่ละสายมาวิ่งแข่งขันกันอีกทีในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ควายตัวใดที่ชนะในรอบที่ 3 ทำคะแนนได้ยอดเยี่ยมก็จะได้รับรางวัลชนะเลิศ

จุดประสงค์ของประเพณีวิ่งควาย การวิ่งควายมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนานของคนในชุมชน เป็นประเพณีการเล่นประเภทการแข่งขัน นอกจากนี้ยังเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ซึ่ง เป็นความเชื่อว่าควายของใครก็ตามที่เจ็บป่วย เจ้าของควายจะต้องนำควายไปบนคอตเพารักษ์เพื่อให้หายเจ็บป่วย ถ้าควายหายเจ็บแล้วก็จะนำควายมาวิ่งแข่งกัน เมื่อจบแล้วเจ้าของควายเห็นว่าควายของตนหายเจ็บป่วย ดังนั้นในปีต่อมา เจ้าของควายก็จะนำควายออกวิ่ง เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ควายเจ็บไข้ลงอีก เหตุผลนี้ทำให้เกิดประเพณีวิ่งควายขึ้นอีกครั้งหนึ่งด้วย

ความสำคัญของประเพณีวิ่งควาย ประเพณีวิ่งควายเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากพิธีการทางพุทธศาสนา คือสืบเนื่องจากวันออกพรรษาและการมีเทศน์มหาชาติ และยังเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของ เกษตรกร ดังนั้นประเพณีวิ่งควายจึง เป็นประเพณีที่สืบเนื่องผสมผสานกันทั้งทางพุทธศาสนาและการดำรงชีวิต

การวิ่งควายในปัจจุบัน ปัจจุบันจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่ยังมีประเพณีวิ่งควายซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ก่อนออกพรรษา 1 วัน ในวันนี้ นอกจากจะมีการวิ่งควายแล้วจะมีการประกวดตกแต่งควาย ประกวดความสวยงาม ประกวดการแต่งแฟนซีของคนขี่ควาย เป็นต้น มีขบวนพาเหรดของควายที่เข้าแข่งขันเป็นจำนวนร้อยตัว เดินรอบตลาดเมืองชลบุรีให้ประชาชนชมนับว่าเป็นประเพณีที่พิเศษกว่าจังหวัดอื่นๆ สิ่งที่เป็นความภูมิใจอย่างยิ่งในประเพณีวิ่งควายของชาวชลบุรีคือในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสจังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2455 ผู้ว่าการจังหวัดชลบุรีคือพระยาวิเศษฤาไชยได้จัดวิ่งควายถวายทอดพระเนตรที่หน้าศาลากลางจังหวัดชลบุรี

การวิ่งควายเป็นประเพณีที่สืบทอดมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี เป็นประเพณีที่บรรพบุรุษได้รักษา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดมาช้านานดังพบคำจารึกของพระไฟโรจนภัทรธาดา ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี ได้จารึกคำกลอนเกี่ยวกับประเพณีวิ่งควายไว้ที่ประตูทางเข้าวัด และมีรูปปั้นควาย 2 ตัว วัว 1 ตัว และม้า 1 ตัว คำจารึกเป็นโคลงกลอนที่กล่าวถึงประเพณีการวิ่งควายซึ่งมีม้าและวัว เข้าร่วมแข่งขันด้วยเพื่อรำลึกถึงประเพณีซึ่งอาจสูญหายไปในอนาคต

การเล่นเพลงหงส์

การเล่นเพลงหงส์เป็นการเล่นเพลงพื้นบ้านหรือเพลงชาวบ้านอย่างหนึ่งของชาว จังหวัด ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นเพลงที่เล่นขณะชาวบ้านมาลงแรงช่วยกันนวดข้าว อยู่ในลาน การเล่นเพลงนี้ก็เพื่อความสนุกสนานและยังช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยล้าเหนื่อยในระหว่างงานนั่นเอง

เพลงพื้นบ้านหรือเพลงชาวบ้าน เป็นบทเพลงที่ชาวบ้านร้องกันเพื่อความสนุกสนาน ในเทศกาลต่างๆ มีทำนองเพลงง่ายๆ เนื้อเพลงก็มักเป็นเรื่องของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและได้พบเห็นเสมอๆ การร้องมักร้องโดยการคนเอาเองหรือโดยอาศัยการจดจำมาจากผู้อื่น ตัวอย่างเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงระบำบ้านไร่ เพลงเอ๋ย เพลงวง และเพลงหงส์ เป็นต้น

เนื้อหาและท่วงทำนองของเพลงพื้นบ้าน เนื้อหาของเพลงเป็นส่วนหนึ่งในการปลุกฝังความซาบซึ้งในสุนทรียภาพภาษาถิ่นกลุ่มชน กล่าวได้ว่าเพลงพื้นบ้านเป็นสนามแสดงความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ชาวบ้านสามารถหาถ้อยคำมาร้อยเรียงกันเป็นเพลงที่ร้องเล่นกันได้ทั้งคืนเป็นถ้อยคำที่ไพเราะและสนุกสนาน

เพลงพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เพลงพื้นบ้านของท้องถิ่นใดก็ตามจะสะท้อนให้เห็นลักษณะบุคลิกภาพที่เฉพาะบางประการของคนไทย คือ

1. เป็นผู้มีอุปนิสัยรักสนุก แม้ในระหว่างงานก็สามารถใช้การเล่นเข้าช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยล้าเมื่อยล้าได้ ดังที่ปรากฏในการเล่นเพลงเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นเพลงที่เล่นขณะหยุดพักการเกี่ยวข้าว และเพลงหงส์ ซึ่งเป็นเพลงที่ร้องเล่นกันในการส่งฟางหรือขณะนวดข้าว การทำงานเช่นนี้แสดงถึงความสามัคคีของคนในหมู่บ้านที่มาช่วยกันลงแรงหรือที่เรียกกันว่าลงแขกโดยไม่ต้องการว่าจ้างแต่อย่างใด

2. เป็นผู้มีปฏิภาณ ไหวพริบ จะเห็นได้จาก "ต้นเพลง" ต่างๆในขณะการเล่น หรือการร้องโต้ตอบกันระหว่างชาย - หญิง ว่าฝ่ายใดจะมีฝีปากคมคายเพียงไร โดยอีกฝ่ายจะต้องร้องให้คมคายมากขึ้น

3. มีความนิยมการกระทำตามแบบผู้ใหญ่แต่โบราณ คือสิ่งที่ผู้ใหญ่เคยทำไว้ เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่างๆ เช่น การไหว้ครู เป็นต้น

การเล่นเพลงหงส์ การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึงการ เล่นเพลงหงส์ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในภาคตะวันออก คือจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด การ เล่นเพลงหงส์ในจังหวัดดังกล่าวมีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1. โอกาสในการเล่น เล่นในขณะที่นวกช้าวอยู่ในลาน
2. สถานที่เล่น ในลานนวกช้าวหรือบางแห่งใช้เสื่อผ้าแพนปูและมีไม้หลักพาดขวางสำหรับไว้เป็นราวจับเวลาเดินย่านนวกช้าว ระหว่างที่เดินย่านนวกช้าวไปก็ร้องเพลงหงส์ไป หรือถ้าใช้ควายย่านนวกช้าวก็จะเล่นเพลงนี้ตอนส่งฟาง
3. ผู้เล่น แบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ยืนกันคนละด้าน
4. วิธีเล่น ในระหว่างที่กำลังย่านนวกช้าวไปก็จะร้องเพลงหงส์ โดยชายจะเริ่มร้องเพลงเกี่ยวกับพราสีฝ่ายหญิงก่อน และฝ่ายหญิงก็จะร้องโต้ตอบ
5. ตัวอย่างเพลงหงส์ ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่าเพลงพื้นบ้านนั้นผู้ร้องใช้วิธีคนเฒ่าเองหรือจดจำต่อกันมา ดังนั้นจึงไม่มีท่วงที่แน่นอนตายตัวสักแต่จะ สามารถหาคำใดมาร้องให้สอดคล้องกัน

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นท่วง เพลงหงส์ที่ได้จดจำกันต่อๆมา นับว่าเป็นท่วงที่นิยมกันแพร่หลาย

ฝ่ายชาย

सानเข้าคองมะไฟ
จะมาฝากรักจะมาฝากรักเอย
วันนี้กันเองจะวันดี
จะเป็นไรไป
सानเข้าคองมะไฟ
ไม่มีผู้หญิงหรือว่ายังไ้

พานประสบ เขามาพบพักตร์
แม้นางใน แม้นางใน
พี่จะเล่นนวกช้าวกันฟรีฟรี
แมสร้อยหงส์เอย หงส์เอย
คำกั๊นึ่ง ส่องคำกั๊นึ่ง
แมสร้อยหงส์เอย แม่หงส์เอย

ฝ่ายหญิง

หงส์เออรอนลง
คำหนึ่งก็รัก สองคำก็รัก
หงส์เอยฉันจะรัก

หงส์เออรอนลง
พานประสมมาพบคุณพี่
อย่างไรขอให้พี่
หงส์เอยฉันจะรัก

ฉันไม่จากคง หงส์เอยมะไฟ
ฉันไปรู้จักกับเธอเมื่อไร
เจ้าพระยาหงส์เอย

ฉันจะไม่จากคง หงส์มะไฟ
จะมาฝากไมตรีกับน้องยังง
ไปรักคนอื่นมันสิ้นหัวใจ
เจ้าพระยาหงส์เอย

ฝ่ายชาย

พี่มาหลายคนพี่อยากจะเจอ
พี่มาแล้วไม่ได้ยลค
หงส์เอยชะหงส์เอย
วันนี้พี่จะมาเจอแมนงนช
พี่อยากจะดู
พี่อยากประสบ
วันนี้พี่รักจริงจริง
แมสรวบหงส์เอย

หน้ามกับแม่นางใน
พี่จะพาน้องไปชี้รดไฟ
สถานเข้าคงมะไฟ
อยากจะดูเอาไป
เอาไปบ้านไกล
เอามาพบหญิง
น้องจะว่าอย่างไร
เอ ชะ ซา ซ. หงส์เอย

ฝ่ายหญิง

หงส์ออนไม่รอน
มาถึงก็ฝากรัก
ที่ไหนที่ไหนที่ไหน
ฉันจะมารับรักทำไม

จากคงหงส์เอยมะไฟ
ฉันไปรู้จักกับเธอที่ไหน
นี่ฉันยังไม่รู้จัก
เอยหงส์เอย

ลักษณะเฉพาะของ เพลงหงส์ จากทรง เพลงหงส์ที่นำมาคลานี้จะพบว่า เพลงหงส์มีลักษณะ เฉพาะดังนี้

1. การ เล่น เพลงหงส์เป็นการ เล่นอื่นเนื่อง มาจากการ ประกอบอาชีพทำนา ในขั้นตอนของการนวดข้าวในลาน โดยเฉพาะการนวดโดยใช้แรงงานคนขึ้นไปย่ำข้าวเพื่อน เพื่อให้คลายเหนื่อยจากการนวดข้าว จึงมีการ เล่น เพลงกันขึ้นในขณะที่ทำงานนั้นเอง
2. เหตุที่เรียกการเล่นชนิดนี้ว่า "เพลงหงส์" เนื่องจากทรงในท่อนจบของแต่ละบทมีคำว่า "หงส์เอย" และในบทร้องก็มักจะใช้คำว่า "หงส์" เรียกแทนฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เช่น "เจ้าพระยาหงส์" "แม่สร้อยหงส์" เป็นต้น
3. ลักษณะการเล่น เป็นการร้องโต้ตอบในเชิง เกี่ยวพาราสีกันระหว่างชายและหญิง
4. บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆแบบกลอนหัวเหี้ยว ซึ่งเกิดจากการค้นคว้าปฏิภาณไหวพริบของผู้ร้องในขณะนั้นเลย หรืออาจจะควยการจดจำสืบทอดกันมา

การเล่น เพลงหงส์นั้นวันแต่ละจะสูญหายไป เนื่องจากสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิม กล่าวคือ การนวดข้าวในปัจจุบันได้วิวัฒนาการไปจากเดิมที่นวดด้วยแรงงานคนหรือแรงงานสัตว์มาเป็นใช้เครื่องยนต์มากขึ้นทุกที และเนื่องจากการ เล่นชนิดนี้เป็นการ เล่นสนุกสนานกันระหว่างผู้ที่ทำงานร่วมกัน เพื่อให้คลายเหนื่อยจากการทำนา ไม่ใช้การเล่นเพื่อความบันเทิงแก่บุคคลทั่วไป ดังนั้นเมื่อวิธีการนวดข้าวเปลี่ยนไปการเล่น เพลงหงส์ก็จะค่อยๆสูญหายไปเป็นธรรมดา เพราะจุดมุ่งหมายสำคัญของการ เล่น เพลงชนิดนี้ก็เพื่อความสนุกสนานของผู้เล่นเป็นประการสำคัญ

แต่ถ้ามองถึงด้านวัฒนธรรม การเล่น เพลงหงส์เป็นภาพสะท้อนของชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีตที่ผ่านมา คือสะท้อนให้เห็นว่าสมัยก่อนมีการเกี่ยวข้าว นวดข้าวด้วยวิธีการอย่างไร คือวิธีลงแรงกัน สังคมในขณะนั้นเป็นตัวกำหนดให้คนสมัยนั้นมี เพลงหงส์หรือ เพลงพื้นบ้านอื่นๆขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องผ่อนคลายความเหนื่อยและทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานร่วมกัน แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไปถึงสมัยปัจจุบันแม้จะไม่มีการเล่น เพลงหงส์

หรือเพลงพื้นบ้านกันแพร่หลาย แต่เราก็ควรรู้ซึ้งมูลไว้เพื่อการศึกษา และอาจหาวิธีส่งเสริม โดยนำมาใช้เป็นการเล่นในกิจกรรมอื่นๆ ในปัจจุบันก็จะเป็นการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านไว้ให้ คำนึงอยู่ตลอดไป

เพลงหงส์และเพลงพื้นบ้านอื่นๆ เช่น เพลงลาน เพลงเกี่ยวข้าว ฯลฯ เป็น การเล่นอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพที่พึงปรารถนา คือ ทำให้เป็นคนกล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก และกล้าที่จะเล่น ซึ่งความกล้าแสดงออกต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัย สำคัญอย่างหนึ่งของการส่งเสริมวัฒนธรรม

เพลงชาวบ้านจัดเป็นส่วนหนึ่งของคติชาวบ้าน (Folklore) ที่น่าสนใจยิ่งเพราะ เพลงสะท้อนให้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อของชาวบ้าน ในท้องถิ่นนั้น วัตถุประสงค์ของการประพันธ์เพลงขึ้นก็เพื่อความบันเทิงและสืบทอดกิจอัน เห็นคเห็น้อย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประพันธ์แบบแผนของตนไปตามความนิยมและสำเนียงภาษาพูด ที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป เพลงดังกล่าวนี้มักจะนิยมร้องในเวลา เทศกาลหรืองานที่มีการ ชุมนุมในหมู่บ้านมารวมรื่นเริงกันชั่วครั้งชั่วคราว เช่น ตรุษ สงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ หอตกฐิน และในการลงแรงในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น

เนื้อร้องและทำนองของ เพลงชาวบ้านไม่มีระเบียบแบบแผนว่าจะใช้เสียงใด ไม่มี การแต่งไว้อย่างแน่นอน ทำนองและเนื้อเรื่อง เกิดขึ้นในใจอย่างไรก็เปล่งเสียงออกมาอย่างนั้น เพลงพื้นบ้านจึงมีทำนองง่าย ๆ และซ้ำ ๆ กัน แต่เนื้อร้องจะมีเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ผู้ชาย ร้อง เกี่ยวผู้หญิง และผู้หญิงร้องตอบหรือซักถามผู้ชาย สิ่งสำคัญคือผู้ร้องต้องคิดกลอนสักรอง แก่กันด้วยไหวพริบปฏิภาณทำให้เกิดความสนุกทั้งผู้ร้องและผู้ฟัง ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าคนไทย มีบุคลิกภาพชอบสนุกก็เป็นได้

เพลงพื้นบ้านตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย เท่าที่รู้จักหรือพบหลักฐานก็คือ เพลงโคราช เพลงฉ่อย เพลงเทพทอง เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงสรวด์ เพลงเกี่ยวข้าว เพลง สงฟาง เพลงหงส์ เพลงเตนกำ เพลงรำเคียว เพลงพวงมาลัย เพลงชาวไร่ เพลง พรบไก่อ เป็นต้น

ต้มหมกกับใบชะมวง

การปรุงอาหาร เป็นวัฒนธรรมประจำชาติอย่างหนึ่ง เป็นที่ยอมรับกันว่าคนไทยมีความสามารถและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และคิดแปลงการปรุงอาหารคาวหวานต่างๆ กันซึ่งนอกจากจะเป็นอาหารที่มีคุณค่าแล้วยังแสดงฝีมือการจักตอกแต่งและปรุงให้มีรสชาติอร่อยถูกใจผู้บริโภคโดยใช้เครื่องปรุงต่างๆ ตามธรรมชาติ

ความคิดริเริ่มในการปรุงอาหารที่น่าสนใจประการหนึ่งของคนไทยคือการนำเอาพืชพันธุ์ธัญญาหารภายในท้องถิ่นมาปรุงอาหารโดยดัดแปลงเป็นอาหารคาวหวานชนิดต่างๆ มีรสเหมาะสมอร่อยชวนรับประทาน และกลายเป็นอาหารขึ้นชื่อเป็นสัญลักษณ์เฉพาะประจำท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมักเรียกว่าอาหารพื้นเมือง กล่าวได้ว่าลักษณะเด่นของอาหารพื้นเมืองคือการนำเอาเครื่องปรุง คือวัตถุดิบต่างๆ เช่น พืชผัก เป็นต้น มาใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญของอาหาร

อาหารพื้นเมืองนอกจากจะเป็นที่ยอมรับประทานกันภายในท้องถิ่นนั้นๆแล้วยังมีชื่อเสียงในรสชาติแพร่หลายไปในท้องถิ่นอื่นๆ อีกด้วย

อาหารพื้นเมืองที่มีชื่อของจังหวัดจันทบุรีได้แก่อาหารคาวที่เรียกว่า "หมูชะมวง" หรือ "ต้มหมกกับใบชะมวง" เป็นอาหารที่ส่วนใหญ่ของชาวจันทบุรีนิยมรับประทาน และเมื่อมีแขกต่างเมืองเข้าไปเยี่ยมเยือน ในการจัดอาหารเลี้ยงก็จะมีความภาคภูมิใจที่จะจัดหมูชะมวงออกมาต้อนรับ เพราะถือว่าเป็นอาหารคาวที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี

ประวัติต้มหมกกับใบชะมวง -แม้ว่าจะไม่สามารถสืบทราบได้ว่าอาหารชนิดนี้เริ่มมีตั้งแต่เมื่อไรและใครเป็นผู้ริเริ่มหรือเป็นคนตำหรับ แต่ก็ทราบว่าได้มีการต้มหมกกับใบชะมวงกันมาเป็นเวลานานร้อยๆ ปีแล้ว นับว่าเป็นอาหารที่ตกทอดสืบทอดกันมาช้านาน

ต้นชะมวง ต้นชะมวงเป็นต้นไม้ที่มีขึ้นชุกชุมในจังหวัดจันทบุรี ลักษณะเป็นไม้ยืนต้นมีน้ำยางสีเหลือง ใบหนาเป็นมันกรอบและมีรสเปรี้ยว ใบชะมวงนี้เองเป็นส่วนที่นำมาปรุงอาหาร ต้นชะมวงมีดอกออกทางซอกของใบ เป็นดอกที่มีเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียรวมอยู่

ในคอกเดียวกันจึงแพร่พันธุ์ไ้ง่าย เมื่อคอกแก่จะกลายเป็นเมลัก ต่อมาเมลักสุกมีสีเหลือง เนื้อที่ติดกับ เมลักรับประทานได้ แต่ไม่นิยมรับประทาน

ใบชะมวง คุณสมบัติสำคัญของใบชะมวงที่นำมาประกอบอาหารคือมีรสเปรี้ยว สามารถดัดแปลงใบชะมวงเป็นส่วนประกอบหรือเครื่องปรุงอาหารหลายอย่าง เช่น ต้มกับหมูใส่แกงส้ม จะเป็นแกงส้มปลาน้ำจืดหรือปลาทะเลก็ได้ โดยใช้น้ำพริกแกงส้มนั่นเอง แต่ใส่ใบชะมวงแทนผักและแทนน้ำมะขามไปในตัวได้เลยเพราะมีรสเปรี้ยวอยู่แล้ว เป็นแกงส้มเช่นเดียวกับแกงส้มปลากับใบมะขามอ่อนหรือแกงส้มปลากับใบเต้าอ่อนนั่นเอง

ต้มหมกกับใบชะมวง

เครื่องปรุง

หมูเนื้อแดง	6	ซีก
หมูสามชั้น	3	ซีก
น้ำมันหมู	2	ช้อนโต๊ะ
ใบชะมวง	$1\frac{1}{2}$	ซีก (เลือกใบเพสลาด)
หอมเล็กขนาดกลาง	8	หัว
กระเทียมขนาดกลาง	3	หัว
ข่าหั่นบางๆ	15	แวน
กะปิ	1	ช้อนโต๊ะ
พริกไทย	15	เม็ด
เกลือ	$\frac{1}{2}$	ช้อนโต๊ะ
น้ำตาล	2	ช้อนโต๊ะ
น้ำปลา	(ประมาณตามรสเค็มที่ต้องการ)	

วิธีปรุง

1. ล้างหมูเนื้อแดงและหมูสามชั้นให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นโตขนาดหนา

$1\frac{1}{4}$ " ยาว 2"

2. ล้างใบชะมวงฉีกแกนกลางของใบทิ้งไป แล้วฉีกใบเป็นชิ้นๆ

ขนาดใบละ 5 ชิ้น

3. เติมน้ำ หอม กระเทียม กะปิ โห่สวก

4. โขลกเกลือกับพริกไทยให้ละเอียด แล้วใส่ หอม กระเทียม กะปิ ที่เผาไว้แล้ว โขลกให้เข้ากันไม่ต้องละเอียดนัก

5. เอากระทะตั้งไฟ ใส่น้ำมันหมูพอร้อนใส่หมูเนื้อแดงและหมูสามชั้น ที่หั่นไว้ผัดให้ทั่ว เติมน้ำตาลลงไปเล็กน้อย ไม่ต้องรอให้หมูสุกใส่เครื่องแกงที่โขลกไว้พร้อมทั้ง ใบชะมวงลงไปผัดด้วยกัน เมื่อผัดเข้ากันก็เติมน้ำส้ม ใส่น้ำลงไปประมาณให้พอเหมาะ ระหว่างเนื้อหมูและน้ำแกง เติมน้ำปลา และน้ำตาลที่เหลือลงไปให้มีรสหวานเค็มตามต้องการ แล้วค่อยๆ ใส่น้ำตาลจนกระทั่งหมกเป็นอันเสร็จ ยกออกจากเตา รับประทานกับ ข้าวร้อนๆ ร้อยยี่สิบและทำให้เจริญอาหารอย่างยิ่ง

ขนมหมกกับใบชะมวง เป็นอาหารพื้นเมืองของจังหวัดจันทบุรีที่ใช้เครื่องปรุงจากพืช ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการประหยัด ให้คุณค่าทางโภชนาการแล้ว ยังแสดงถึงความสามารถในการนำเอาวัตถุดิบภายในท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์อัน แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์และสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมทางด้านการคหกรรมศาสตร์ ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี

ภาคผนวก ค

แบบทดสอบวัดความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก

และ

แบบสอบถามวัดเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก

แบบทดสอบฉบับนี้ต้องการถามความรู้ทั่วไปในวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้ท่านอ่านแล้วพิจารณาจากความรู้ที่เคยทราบมาว่าข้อความใดถูกต้อง ขอให้ท่านตอบตามความรู้ที่มีอยู่ใหม่มากที่สุด คะแนนของการทดสอบในแบบทดสอบฉบับนี้จะไม่มีการหักคะแนนหรือการเว้นหรือลดการเว้นแต่อย่างใด

- วิธีตอบแบบทดสอบ ให้เขียนเครื่องหมาย X ลงบนตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง
ในข้อความที่ท่านเห็นว่าถูกต้องมากที่สุดลงบนกระดาษคำตอบ

๐) จันทบุรี ของประเทศไทย

ก. ภาคกลาง ข. ภาคตะวันออก
ค. ภาคเหนือ ง. ภาคใต้

กระดาศำคอบ ๐) ก. ~~ข.~~ ค. ง.

1. เมื่อกรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียเมืองให้แก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 นั้น ผู้ที่ลี้ภัยทางกอบกู่เอกราชบ้านเมืองคือใคร
 - ก. พระยาวชิรปราการ
 - ข. พระยาจักรี
 - ค. พระยาระยอง
 - ง. พระยาจันทบุรี
2. เจ้าตากสินก่อนที่จะยกพลเข้าตีเมืองจันทบุรีได้สั่งให้พลทหารทุบหม้อข้าวหม้อแกงเสียให้หมดคนนั้น ท่านคิดว่าน่าจะมีเหตุผลจากคำตอบข้อใด
 - ก. เพื่อบำรุงขวัญทหาร
 - ข. เพื่อให้เกิดความมานะพยายาม
 - ค. เพื่อไม่ให้มีความกังวลในสัมภาระ
 - ง. เพื่อทำลายหลักฐานค่ายตั้งมั่น
3. บรรพบุรุษชาวเมืองจันทบุรีเมื่อประมาณ 200 ปีมานี้มีบทบาทสำคัญในเรื่องใด
 - ก. ได้สร้างวีรกรรมในการป้องกันรักษาเมืองจันทบุรีจากข้าศึกไว้ได้
 - ข. ได้ร่วมมือกับพระยาตากในการปราบปรามชุมนุมต่างๆ
 - ค. ได้เข้าร่วมในกองทัพกับพระยาตากในการขับไล่พม่าจนแตกพ่ายไป
 - ง. ได้ร่วมมือกันต่อสู้ป้องกันรักษาเมืองจันทบุรีจากการเข้าตีของพระยาตาก
4. สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวจังหวัดระยองยังรักษาไว้เพื่อเป็นที่ระลึกถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชคือ
 - ก. ต้นสะเดาในวัดลุ่มมหาชัยชุมพล
 - ข. ศาลศรีมูขีในวัดลุ่มมหาชัยชุมพล
 - ค. พระบรมรูปพระเจ้าตากสินมหาราช
 - ง. อาวุธต่างๆที่ขุดพบในวัดลุ่มมหาชัยชุมพล
5. "สวนสาธารณะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช" ตั้งอยู่ในจังหวัดใด
 - ก. ชนบุรี
 - ข. ระยอง
 - ค. จันทบุรี
 - ง. ตรวาท
6. ค่ายเนินวงสร้างขึ้นในสมัยใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4

7. สาเหตุสำคัญที่เลือกบ้านเนินวง เป็นที่สร้าง เมืองใหม่เพราะ
- เป็นที่สูงสามารถเห็นภูมิประเทศได้ทั่วแต่ไกล
 - ฉนวนต้องใช้เวลาเดินทางนานจึงจะเข้าถึงตัวเมือง
 - เป็นบริเวณที่อยู่ระหว่างหุบเขาจึงป้องกันเมืองได้ง่าย
 - เป็นที่ลุ่มมีแม่น้ำจันทบุรีไหลผ่าน
8. การสร้างค่ายเนินวงได้สร้างวัดอะไรขึ้นด้วย
- วัดใหญ่อินทาราม
 - วัดโยชานิมิตร
 - วัดลุ่มมหาชัยชุมพล
 - วัดศรีพะโล
9. เพื่อให้ฝรั่ง แสดงอนกำลังจาก เมืองจันทบุรี ไทยต้องสูญเสียดินแดนใดเป็นการแลกเปลี่ยน
- มะริด ทวาย
 - เสียมราฐ พระตะบอง
 - เขมรและลาวบางส่วน
 - ดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง
10. แม้ว่าไทยจะปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ได้ราบคาบแต่ก็ทำให้ไทยเกิดปัญหากับฉนวนเพราะ
- ฉนวนได้ให้ความช่วยเหลือเจ้าอนุวงศ์ในการเป็นกบฏกับไทย
 - ฉนวนต้องการครอบครอง เวียงจันทน์
 - ฉนวนไม่พอใจที่เจ้าอนุวงศ์ถูกประหารชีวิต
 - ฉนวนถือโอกาสยกทัพมาตีไทยทางด่านจันทบุรี
11. การสร้าง เมืองในสมัยโบราณจะต้องชุกชุม เมืองล้อมรอบเพราะเหตุใด
- เพื่อใช้น้ำในการเกษตรกรรม
 - เพื่อเป็นเส้นทางคมนาคม
 - เพื่อป้องกันข้าศึก
 - เพื่อแบ่ง เขตหัว เมืองชั้นนอกและหัว เมืองชั้นใน
12. วัดใหญ่อินทารามได้ชื่อว่า เป็นวัดศูนย์กลางของพุทธศาสนาทางภาคตะวันออกเพราะ
- เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของภาคตะวันออก
 - เป็นที่รวมของโบราณสถานที่สวยงาม
 - เป็นที่รวมของศิลปกรรมทางพุทธศาสนาที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา
 - เป็นที่สังคายนาพระไตรปิฎก

13. จุดมุ่งหมายสำคัญของทศชาติชาดกมุ่งให้เกิดประโยชน์ในเรื่องใด
- สอนให้คนทำดีละเว้นความชั่ว
 - ให้ทราบประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้า
 - เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
 - เพื่อให้ทราบชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยโบราณ
14. ภาพชาวต่างชาติที่ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดใหญ่อินทารามแสดงให้เห็นถึงอะไร
- ความสัมพันธ์กับประเทศเหล่านั้น
 - การถ่ายทอดจินตนาการออกมาเป็นภาพที่สมจริง
 - สะท้อนให้เห็นว่าไทยเคยเป็นเมืองขึ้นของประเทศเหล่านั้น
 - การแผ่ขยายของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาในเมืองไทย
15. ภาพเขียนตัวละครต่างๆ เช่น กษัตริย์ เทพ เทวดา หรือภาพประสาธ ราชวัจวิมาน เป็นภาพที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างยิ่งเพราะ
- เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนไทย
 - เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเจริญทางวัตถุและจิตใจ
 - แสดงถึงจินตนาการและความรู้สึกนึกคิดของศิลปิน
 - แสดงถึงความสามารถในการเขียน การใช้สี และความละเอียดอ่อนของลายเส้น
16. ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความเจริญทางด้านต่างๆต่อไปนี้ แต่แสดงถึงความเจริญทางด้านใดมากที่สุด
- ความรู้ความสามารถ
 - ความศรัทธา
 - ความศรัทธา
 - ความศรัทธา
17. เรื่องแรกของทศชาติชาดกคือ
- เตมีย์ชาดก
 - สุวรรณสามชาดก
 - มหาชนกชาดก
 - เนมิราชชาดก

18. ชาติสุภทัยของพระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้าคือ
 ก. จันทกุมาร
 ข. พรหมนารถ
 ค. บัณฑิต
 ง. เวสสันดร
19. การจาริกเรื่องราวต่างๆของคนสมัยโบราณนิยมจาริกไว้ที่ใด
 ก. หลักศิลา
 ข. ผนังศิลา
 ค. แผ่นโลหะ
 ง. ภูทุกข้อ
20. จาริกที่พบในวัดโยธานิมิตร เป็นจาริกที่กล่าวถึงอะไร
 ก. หลักธรรม
 ข. ประวัติจังหวัดจันทบุรี
 ค. การสร้างค่ายเนินวง
 ง. ไม่มีข้อถูก
21. การจาริกมีส่วนคือการจกบันทึกในสมัยปัจจุบันในเรื่องใด
 ก. จาริกแต่สิ่งที่เป็นความจริง
 ข. มีความคงทนไม่สูญหายง่าย
 ค. แสดงถึงศิลปะและความสวยงาม
 ง. ทำให้เกิดความรู้สึกศรัทธา
22. คำประพันธ์ต่อไปนี้ เป็นของท่านใด
 "ถึงม้วยกินสินฟ้ามหาสมุทร
 ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
 แม้เกิดในโคฟ้าสุชาธาร
 ขอพบพานพิศวาทไมคดาคคลา"
 ก. เจ้าฟ้าธรรมานุเบศร์
 ข. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 ค. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ง. พระสุนทรโวหาร
23. ถ้าท่านจะศึกษาความไพเราะของกลอนแปด ท่านจะเลือกวรรณกรรมของใคร
 ก. เจ้าฟ้าธรรมานุเบศร์
 ข. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 ค. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ง. สุนทรภู่

24. เชื่อกันว่าสุนทรภู่ได้สร้างฉากเกาะแก้วพิศดารในเรื่องพระอภัยมณีจากเกาะอะไร
ก. เกาะเสม็ด ข. เกาะลัน
ค. เกาะสีชัง ง. เกาะหนู เกาะแมว

25. เรื่องใดต่อไปนี้ที่ไม่ใช่วรรณกรรมของสุนทรภู่
ก. สุกขาธิสสอนหญิง ข. นิราศนรินทร์
ค. นิราศภูเขาทอง ง. นิราศพระบาท

26. สุนทรภู่เป็นจินตกรวิในสมัยใด
ก. ยุขยาตอนปลาย ข. กรุงธนบุรี
ค. กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ง. กรุงรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

27. สาเหตุที่การทอเสื้อเป็นอาชีพสำคัญอย่างหนึ่งของชาวจังหวัดจันทบุรีเพราะ
ก. จันทบุรีหาวัตถุดิบคือกกได้ง่าย
ข. ชาวจันทบุรีไม่มีอาชีพสำคัญอย่างอื่น
ค. เสื้อเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้ดี
ง. เป็นอาชีพที่ได้รับ การส่งเสริมจากหน่วยราชการ

28. กกมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะนำมาทอเสื้อเพราะ
ก. หาง่าย ราคาถูก ข. นุ่ม ไม่ระคายเคือง
ค. ทนทาน ไม่ขาดง่าย ง. ยืดหยุ่น มีน้ำหนักเบา

29. วัตถุดิบในการทอเสือนอกจากกกแล้วมีอะไรบ้าง
ก. เชือก ข. เอ็น
ค. ค่าย ง. ปอ

30. อุปกรณ์การทอเสื้อเรียกว่า
ก. หลก ข. พิมพ์
ค. ไ้ ง. ระวียง

31. การย้อมสีกกในสมัยโบราณ สีเหลืองได้มาจากอะไร

ก. คอกขุน

ข. เปลือกสีเสียด

ค. เปลือกฝาง

ง. หัวขมิ้น

32. เมื่อจะ เปลี่ยนลายตาเสื้อผู้พุง กกจะทำอย่างไร

ก. พุงกกสีต่อไปใต้ต้นที่

ข. พุงกกสีเค็มซ้ำอีก 1 เส้น

ค. พุงกกสลับโคนและปลายอย่างละ 1 เส้น

ง. พุงกกสลับสีเค็มและสีใหม่อย่างละ 1 เส้น

33. ความสวยงามของ เสื้อจันทบุรีอยู่ที่ส่วนใด

ก. สีและลวดลาย

ข. ความประณีตละเอียดของ เส้นกก

ค. ความเงางามของผืนเสื้อ

ง. การจัดตกแต่งให้เหมาะสม

34. ท่านที่ใดส่งเสริมให้มีการดัดแปลง การทอจากเสื้อไปเป็น เครื่องใช้อื่นๆ อีกหลายชนิดคือ

ก. สมเด็จพระราชชนนี

ข. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

ค. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

ง. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

35. พลอยที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยชุดใดที่จังหวัดใด

ก. ตรารค

ข. ตาก

ค. เชียงใหม่

ง. เชียงราย

36. อัญมณีข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่ชุดพพที่จันทบุรี

ก. ทับทิม

ข. ไพลิน

ค. พลอยบุษย์

ง. เพชร

37. พลอยเป็นแร่หินชนิดหนึ่งซึ่ง เรียกว่าแร่

ก. เพชร (diamond)

ข. กากกะรุน (corundum)

ค. ถ่าน (charcoal)

ง. หิน (stone)

38. แหล่งพลอยที่มีชื่อเสียงของจันทบุรีคือ
 ก. เขาพลอยแหวน
 ข. เขาสระบาป
 ค. เขาวัง
 ง. เขาญ
39. จากการศึกษาทางธรณีวิทยาพบว่าบริเวณที่พบพลอยเคยมีสภาพโคลมากร่อน
 ก. มีการระเบิดภูเขาไฟ
 ข. มีแผ่นดินไหวอย่างรุนแรง
 ค. เป็นป่าดงดิบมาก่อน
 ง. เป็นทะเลสาบที่ตื้นเขิน
40. "ทับทิมสยาม" เป็นชื่อของอะไร
 ก. พลอยสาแหรง
 ข. ทับทิมสีแสด เลือดคน
 ค. ทับทิมสีขาว
 ง. ทับทิมสีชมพูแก่
41. การค้นหาพลอยวิธีใดที่ไม่ควรทำเพราะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ
 ก. การหาตามผิวหน้าดิน
 ข. การร่อน
 ค. การขุด
 ง. ระบบเหมืองแร่
42. การเจียรในพลอยทำให้เกิดความสวยงามในค่านึกเป็นสำคัญ
 ก. เปลี่ยนรูปร่างพลอยให้เหมาะสม
 ข. ชักดูส่วนที่เป็นตำหนิให้หมดไป
 ค. มีความแวววาวเมื่อได้รับแสง
 ง. ทำให้พลอยมีความสมดุลทุกระนาบ
43. การเจียรในพลอยมีขั้นตอนเรียงลำดับดังนี้
 ก. โกลน แดง เจียรใน
 ข. แดง โกลน เจียรใน
 ค. เจียรใน แดง โกลน
 ง. โกลน เจียรใน แดง
44. นิทานท้องถิ่นได้ถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นหลังๆโดยวิธีใด
 ก. จากคำบอกเล่า
 ข. เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
 ค. จารึกไว้ในโบราณ
 ง. ถูกทุกข้อ
45. เนื้อเรื่องของนิทานท้องถิ่นกล่าวถึงอะไร
 ก. ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยโบราณ
 ข. ประวัติดั้งเดิมของสิ่งหนึ่งสิ่งใด
 ค. ความปรารถนาและความใฝ่ฝัน
 ง. หลักธรรมในการดำเนินชีวิต

46. นิทานท้องถิ่นไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันเพราะ
- เนื้อเรื่องไร้สาระ
 - ชาคยที่มีความรู้ในการถ่ายทอด
 - เป็นเรื่องที่เสริมสร้างให้เป็นคนซาคเหตุผล
 - สิ่งทีให้ความบันเทิงใจมีมากขึ้น
47. จากนิทานเรื่อง "เศรษฐีศรีพะโล" ทำให้ทราบว่าเมืองชลบุรีในสมัยโบราณมีการค้าขายติดต่อกับประเทศใด
- จีน
 - ญี่ปุ่น
 - โปรตุเกศ
 - ฮอลแลนด์
48. นิทานเรื่อง "เศรษฐีศรีพะโล" ปลุกฝังค่านิยมในเรื่องอะไร
- ความรักชาติ
 - ความเสียสละ
 - ความประหยัด
 - ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
49. นิทานท้องถิ่นเรื่องอื่นๆของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนอกจากเรื่องเศรษฐีศรีพะโลแล้วมีอะไรอีกบ้าง
- เขาสามมุข
 - ตามองลาย
 - นางสิบสอง
 - ถูกทุกข้อ
50. การวิ่งควายจัดขึ้นในวันใด
- ก่อนวันเข้าพรรษา 1 วัน
 - วันเข้าพรรษา
 - ก่อนวันออกพรรษา 1 วัน
 - วันออกพรรษา
51. คำตอบข้างล่างนี้เป็นจุดประสงค์ของการวิ่งควายยกเว้นข้อใด
- เพื่อความสนุกสนาน
 - เพื่อการพนัน
 - เพื่อให้เจ้าของควายบำรุงควายให้แข็งแรง
 - จากความคึกคักเนื่องให้ควายวิ่งแค้น

52. ข้อใดต่อไปนี้ไม่เป็นประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

ก. วังควาย ข. แหนางแมว
ค. ไหว้แม่อานางเรือ ง. เชิญแม่ศรี

53. การแข่งขันวิ่งควายจะแบ่งควายออกเป็นสายๆ ในแต่ละรอบ ควายที่ชนะเลิศจะชนะเลิศในรอบใด

ก. รอบ 1 ข. รอบ 2
ค. รอบ 3 ค. รอบ 4

54. เพื่อไม่ให้ประเพณีการวิ่งควายสูญหายไปจึงมีการจารึกประเพณีนี้ไว้ที่ไหน

ก. วัดใหญ่อินทาราม ข. วัดอัมพวันคีนิมิตร
ค. วัดโยธานิมิตร ง. วัดบางเขนทราย

55. ข้อใดที่ไม่ใช่จุดประสงค์ของการเล่นเพลงพื้นบ้าน

ก. เพื่อความสนุกสนาน ข. เพื่อบรรเลงกลอนเห่ร้อง
ค. เพื่อให้ชาวบ้านบันเทิงใจกัน ง. เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์

56. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่ไม่มีท่วงทำนองเพราะอะไร

ก. ผู้ร้องใช้วิธีคนเอาเอง ข. บทร้องใช้คำซ้ำๆ กันมา
ค. ผู้ร้องใช้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาเป็นบท ง. ถูกทุกข้อ

57. เพลงพื้นบ้านนิยมเล่นเมื่อใด

ก. งานเทศกาล ข. งานลงแรงทำงาน
ค. วันสำคัญทางศาสนา ง. ถูกทุกข้อ

58. "เพลงหงส์" นิยมเล่นในเวลาใด

ก. ปลุกข้าว ข. เกี่ยวข้าว
ค. นวดข้าว ง. คำข้าว

59. เนื้อหาของ เพลงหงส์ เป็นไปในทำนองใด

ก. การเกี่ยวฟาราสีระหว่างชายกับหญิง ข. อบรมสั่งสอนผู้ฟัง
ค. แสดงความกตัญญูรู้คุณบิดา มารดา ง. พรรณนาชนชั้นในสังคม

60. การเล่นเกมพื้นบ้านนับวันแต่จะสูญหายไปเพราะเหตุใด
- ขาดความไพเราะจึงไม่เป็นที่ดึงดูดใจ
 - ขาดเสียงดนตรีที่จะเร้าให้เกิดความสนุกสนาน
 - สิ่งแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
 - ชาวบ้านหาความบันเทิงใจได้จากแหล่งต่างๆ สะดวกและง่ายขึ้น
61. อาหารพื้นเมืองหมายถึงอาหารชนิดใด
- อาหารหลักของคนในท้องถิ่นต่างๆ
 - อาหารที่รู้จักทั่วไปของคนไทยทุกภาค
 - อาหารขึ้นชื่อเป็นสัญลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ
 - อาหารที่ได้รับความนิยมเฉพาะภายในท้องถิ่นต่างๆ
62. อาหารพื้นเมืองแสดงถึงความคิดริเริ่มในค่านิยมใด
- การนำพืชพันธุ์ธัญญาหารภายในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์
 - ความสามารถปรุงรสให้อร่อยถูกใจผู้บริโภค
 - การปรุงรสให้แตกต่างไปจากรสอาหารของท้องถิ่นอื่นๆ
 - การนำวัสดุจากท้องถิ่นอื่นมาดัดแปลงให้เหมาะสม
63. ความนิยมในอาหารพื้นเมือง เป็นไปในลักษณะใด
- เป็นที่นิยมเฉพาะภายในท้องถิ่น
 - ไม่ค่อยได้รับความนิยมในท้องถิ่นอื่นๆ
 - ได้รับความนิยมทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น
 - ไม่ได้รับความนิยมจากภายนอกท้องถิ่น
64. ต้มหมูกับใบชะมวง เป็นอาหารที่มีชื่อของภาคใด
- ภาคกลาง
 - ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 - ภาคตะวันออก
 - ภาคใต้

แบบสอบถามวัดเจตคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออก

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ต้องการถามเกี่ยวกับความรู้สึกหรือการกระทำบางอย่างของท่านเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมและเรื่องทั่วไป โดยมีข้อความให้อ่านแล้วให้พิจารณาว่าท่านมีความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ ความเข้าใจ การมองเห็นคุณค่า และความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเพียงไร ดังนั้นคำตอบของท่านจะไม่มีข้อถูกหรือผิด ประการสำคัญขอให้ตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านให้มากที่สุด คำตอบที่ได้จะไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อการเรียนหรือผลการเรียนแต่อย่างใด

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

วิธีตอบแบบสอบถาม ให้เขียนเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นหรือเจตคติของท่านมากที่สุด

ตัวอย่าง

เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
X		/		

๐) ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่จะส่งเสริมความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมให้แพร่หลายออกไป

คำตอบแสดงว่าท่านเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมให้แพร่หลายออกไป

1. ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่เมือง
ชายทะเลตะวันออกเป็นดินแดนแห่ง
การกุศลศรัทธา
2. ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุขมากเมื่อ
เข้าไปพักผ่อนที่สวนสาธารณะ
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
3. ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจอย่างยิ่ง เมื่อ
ได้ไปสักการะอนุสาวรีย์สมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราช
4. เป็นที่น่ายินดีที่เทศบาลเมืองระยอง
ได้ใช้สัญลักษณ์เป็นรูป "ช้างมูก
อยู่ใต้คนสะคือ"
5. ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีอย่างยิ่งที่จะเล่าถึง
วีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าตากสิน
มหาราช
6. ถ้ามีโอกาสข้าพเจ้าจะพาเพื่อนที่มาจาก
ต่างจังหวัดไปชมอนุสาวรีย์สมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราช

[illegible]

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
7. อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นอนุสาวรีย์ที่งามที่สุดแห่งหนึ่งใน เมืองไทย					
8. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มี การสร้างพระบรมรูปของสมเด็จพระ เจ้าตากสินมหาราชไว้หลายแห่ง					
9. การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้เป็นคน รอบคอบ					
10. ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าการ เก็บรักษาอนุสรณ์ ทางประวัติศาสตร์จะทำให้คนไทยรักชาติ มากขึ้น					
11. การเก็บรักษาวัตถุและโบราณสถาน เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่มี ประโยชน์					
12. การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ข้าพเจ้า ภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ประเทศไทยมี พระมหากษัตริย์ปกครอง					
13. ลูกชังไก่เป็นอนุสรณ์ของความพ่ายแพ้ หรือถอนทิ้งไป					

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
14. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจอย่างยิ่งถ้ามี ผู้ใดมาเสนอแนะว่าควรรื้อค่ายเนินวง ทิ้งไป					
15. ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจอย่างยิ่งที่ทราบว่า ปืนใหญ่โบราณในค่ายเนินวงหายไป หลายกระบอก					
16. ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีมากที่ทราบว่าผานั่ง อุโบสถของวัดต่างๆแห่งมีภาพ จิตรกรรม					
17. ภาพจิตรกรรมผานั่ง เป็นภาพที่สวยงาม					
18. เรื่องราวในภาพจิตรกรรมผานั่ง น่าสนใจอย่างยิ่ง					
19. การศึกษาพุทธประวัติและทศชาติชาดก จากจิตรกรรมผานั่งทำให้เสียเวลา โดยเปล่าประโยชน์					
20. ถ้ามีโอกาสข้าพเจ้าจะเดินทางไปชม จิตรกรรมผานั่งตามวัดต่างๆ					

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
21. ในวันหยุดทำให้เลือกระหว่างดูโทรทัศน์กับการไปชมจิตรกรรมฝาผนัง ข้าพเจ้าเลือกที่จะดูโทรทัศน์					
22. ข้าพเจ้าชื่นชมอย่างยิ่งที่ศิลปินสร้างศิลปะออกมาในรูปแบบต่างๆ					
23. ข้าพเจ้าเห็นว่าจิตรกรรมฝาผนังและศิลปวัตถุในวัดต่างๆเป็นมรดกอันล้ำค่า					
24. ข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะจัดงบประมาณเพื่อรักษาและซ่อมแซมศิลปวัตถุต่างๆ					
25. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง					
26. ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจมากที่ทราบว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังบางแห่งได้ลบเลือนไป					
27. ข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะบูรณะภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ลบเลือนไปให้ชัดเจนขึ้น					

28. เรื่องราวต่างๆในศิลาจารึกไม่มี
ประโยชน์ต่อสภาพปัจจุบันแต่อย่างใด
29. ข้าพเจ้าเห็นควยอย่างยิ่งว่าศิลาจารึก
เป็นสิ่งที่มีความทางประวัติศาสตร์
30. การศึกษาจารึกต่างๆเป็นเรื่องน่า
เบื่อหน่ายอย่างยิ่ง
31. ข้าพเจ้าเห็นควยว่าจารึกเป็นเครื่องมือ
สำคัญอย่างหนึ่งในการสืบทอด
พุทธศาสนา
32. ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ
อย่างยิ่งที่จะเก็บรักษาจารึกไว้
33. ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการเสียเวลาโดย
ไม่ได้ประโยชน์ที่จะเดินดูจารึกต่างๆ
ในพิพิธภัณฑ์หรือในห้องสมุด
34. หลักฐานจากจารึกต่างๆมีความทาง การ
ศึกษาอย่างยิ่ง
35. ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกสนานที่จะศึกษา
วรรณกรรมของสุนทรภู่

36. คำประพันธ์ต่อไปนี้มีความไพเราะและทำให้เกิดสุนทรียภาพ
"สังคเฌียม เฌียม เฌียนะ เฌือกอก
น้ำค้างตกหยด เหยาะลง เผาะผลอย
พฤษภาสงบงยางสลางลอย
กุชชชอยชนชุมชะอุมไบ"
37. อนุสาวรีย์สุนทรภู่เป็นอนุสาวรีย์กวีที่
ควรแก่การภาคภูมิใจ
38. คนส่วนมากเมื่อไปเที่ยวจังหวัดระยอง
ต้องการที่จะไปแวะชมอนุสาวรีย์สุนทรภู่
39. ชาวเขาเห็นควยวาวรรณกรรมของ
สุนทรภู่เป็นเรื่องของความเพี้ยน
40. ชาวเขามีความต้องการที่จะไปชม
อนุสาวรีย์สุนทรภู่
41. การทอเสื่อเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่
น่าสนใจอย่างยิ่ง
42. ชาวเขาเห็นควยอย่างยิ่งที่จะเผยแพร่
เสื่อจันทบุรีให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง
ออกไป

	เห็นควย อย่างยิ่ง	เห็นควย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นควย	ไม่เห็นควย อย่างยิ่ง
43. ข้าพเจ้าพอใจที่จะเลือกซื้อเสื้อจันทบุรี มากกว่าเสื้อพลาสติก					
44. ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่จะแนะนำ เพื่อนจากต่างจังหวัดว่าสินค้าพื้นเมือง ของจันทบุรีคือเสื้อ					
45. เสื้อจันทบุรีนอกจากจะมีประโยชน์ ใช้สวมแล้วยังมีความสวยงามอีกควย					
46. ข้าพเจ้าเห็นควยที่จะสนับสนุนให้ ชาวบ้านทอเสื้อเป็นอาชีพ					
47. อาชีพทอเสื้อแม้จะมีรายได้น้อยแต่ก็ เป็นงานศิลปะเพื่อชีวิต					
48. ลายเสื้อที่เรียกว่า "ลายโบราณ" เป็นลายที่ล้ำสมัย					
49. การทอเสื้อเป็นงานที่จำเจน่าเบื่อหน่าย					
50. ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ทราบว่าพลอย จันทบุรีมีชื่อเสียงไปถึงต่างประเทศ					
51. เป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งว่ามีมีการ เจียระไนพลอยของคนไทยได้รับการ ยอมรับในต่างประเทศ					

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
52. ข้าพเจ้า เห็นด้วยว่าพลอย เป็น เครื่อง ประดับที่มีค่า					
53.ฝีมือการเจียรระไนช่วยส่งเสริมให้พลอย มีความสวยงามมากขึ้น					
54. ข้าพเจ้าคิดว่าอาชีพการเจียรระไนพลอย ควรได้รับการส่งเสริม					
55. ข้าพเจ้าเห็นว่าผู้ที่ใช้อัญมณีเป็นคนฉลาดมี					
56.สตรีส่วนมากมีความพอใจที่จะใช้พลอย เป็นเครื่องประดับ					
57. ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกสนานที่ได้ฟังนิทานพื้นบ้าน					
58. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเล่าเรื่องของนิทาน พื้นบ้านเป็นที่น่าสนใจ					
59. ข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะเก็บรวบรวม นิทานท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆไว้เป็นหลักฐาน					
60. ควรมีการแลกเปลี่ยนนิทานท้องถิ่นระหว่าง ชุมชนต่างๆ					
61. การฟังนิทานท้องถิ่นเป็นเรื่องของเด็กๆ เท่านั้น					

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
62. การฟื้นฟูประเพณีการละเล่นพื้นเมือง เป็น ความคิดที่ล้าสมัย					
63. ชาวเจ้าเห็นว่าการวิ่งควายในปัจจุบัน เป็นเรื่องล้าสมัย					
64. การวิ่งควายเป็นประเพณีที่ไม่เหมาะสม กับสภาพการณ์ปัจจุบันจึงควรยกเลิกเสีย					
65. ถ้ามีโอกาสชาวเจ้ายินดีที่จะมาชม ประเพณีวิ่งควาย					
66. ชาวเจ้าเห็นว่าการวิ่งควายเป็นการ ละเล่นที่สนุกสนาน					
67. ชาวเจ้าเห็นควยว่าการวิ่งควายเป็น การบำรุงขวัญและการทำงานของคนงาน					
68. ชาวเจ้าเห็นควยที่จะเผยแพร่ประเพณี การวิ่งควายไปยังท้องถิ่นอื่นๆ					
69. ชาวเจ้ารู้สึกว่าการฟังเพลงพื้นบ้านเป็น สิ่งที่น่ารำคาญและน่าเบื่อหน่าย					
70. ชาวเจ้าเห็นควยว่าเพลงพื้นบ้านเป็น เพลงที่ขาดความไพเราะ					

78. ข้าพเจ้ารู้สึกปลื้มใจที่ทราบว่าอาหาร
พื้นเมืองในจังหวัดของข้าพเจ้าเป็นที่
นิยมในท้องถิ่นอื่นๆ

79. ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่จะเผยแพร่การ
ประกอบอาหารพื้นเมืองให้แพร่หลาย
ออกไป

80. ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่าการประกอบอาหาร
พื้นเมืองช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

81. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจอย่างมากในการ
เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาค
ตะวันออก

82. ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการนำเอา
ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไป
สอนในหลักสูตรของโรงเรียนหรือใน
วิทยาลัยครู

เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ

ภาคตะวันออก = .84

ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบมรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออก มีดังนี้

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
1	.51	.73	22	.66	.25	43	.52	.27
2	.42	.62	23	.21	.46	44	.44	.39
3	.35	.54	24	.72	.41	45	.50	.50
4	.20	.29	25	.63	.27	46	.31	.50
5	.82	.20	26	.60	.20	47	.42	.32
6	.32	.22	27	.50	.55	48	.49	.33
7	.36	.53	28	.20	.29	49	.61	.52
8	.54	.39	29	.51	.25	50	.56	.38
9	.50	.24	30	.23	.26	51	.71	.44
10	.35	.43	31	.22	.64	52	.46	.46
11	.77	.44	32	.34	.21	53	.50	.38
12	.34	.27	33	.45	.69	54	.25	.48
13	.27	.20	34	.82	.24	55	.62	.41
14	.30	.30	35	.21	.21	56	.76	.26
15	.21	.46	36	.27	.51	57	.70	.27
16	.44	.28	37	.51	.25	58	.63	.27
17	.64	.38	38	.71	.44	59	.63	.27
18	.82	.35	39	.70	.27	60	.40	.31
19	.60	.45	40	.37	.27	61	.32	.22
20	.48	.34	41	.65	.54	62	.49	.33
21	.54	.32	42	.67	.43	63	.38	.35
						64	.76	.33

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาค

ตะวันออก = .83

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเจตคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรายข้อ
ดังนี้

ข้อ	t	ข้อ	t	ข้อ	t	ข้อ	t
1	3.93	22	3.51	43	3.57	64	2.11
2	3.10	23	2.11	44	3.27	65	4.13
3	2.72	24	3.36	45	4.34	66	2.51
4	2.57	25	2.79	46	3.51	67	2.54
5	2.61	26	2.85	47	2.61	68	3.75
6	3.73	27	3.03	48	2.27	69	2.74
7	2.77	28	2.23	49	3.51	70	4.02
8	3.62	29	2.25	50	6.14	71	2.58
9	3.63	30	4.42	51	3.75	72	3.60
10	2.56	31	4.17	52	2.98	73	3.19
11	3.66	32	4.58	53	3.03	74	5.59
12	5.30	33	4.26	54	3.10	75	4.00
13	2.52	34	3.23	55	2.14	76	3.31
14	2.54	35	4.07	56	3.23	77	4.40
15	3.44	36	5.21	57	4.43	78	3.34
16	2.55	37	5.30	58	3.50	79	3.82
17	4.89	38	3.78	59	3.61	80	3.16
18	5.34	39	3.40	60	3.47	81	2.11
19	3.77	40	2.94	61	2.13	82	2.24
20	3.58	41	6.01	62	4.65		
21	3.07	42	5.26	63	3.55		

บทคัดย่อ

การทดลองสอนการถ่ายทอกรรมคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แก่เด็กวัยรุนในภาคตะวันออกเฉียง

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบการถ่ายทอกรรมคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงแก่เด็กวัยรุน โดยการสอนและการให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติว่าจะมีผลในเรื่องความรู้และเจตคติอย่างไร

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยครูจันทบุรี ปีการศึกษา 2527 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบทดสอบวัดความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นและแบบสอบถามเจตคติต่อมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า การทดลองสอนการถ่ายทอกรรมคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้กลุ่มทดลองมีความรู้ในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่องเจตคติก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือพบว่าภายหลังการทดลองสอนกลุ่มทดลองมีเจตคติทางบวก (Positive) เพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการสอนทำให้ความรู้และเจตคติในมรคททางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นกว่าการให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้สถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครู ได้ส่งเสริมและทำหน้าที่ในการทำนุบำรุงและถ่ายทอศิลปวัฒนธรรมของชาติโดยวิธีการต่างๆ เช่น สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมลงในสาขาวิชาที่พึงกระทำได้ จัดหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นวิชาพื้นฐาน และสนับสนุนให้บัณฑิตนักศึกษาทำกิจกรรมก้านนี้ เป็นต้น

ศิลปวัฒนธรรมของชาติหรือมรคทวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงความเป็นไทย การทำนุบำรุงและถ่ายทอไปสู่คนรุ่นต่อไป เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง